T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ÖĞRENCİLERİN SOSYAL UYUMLARINA YÖNELİK ETKİNLİKLERİN SOSYAL DAVRANIŞLARI ÜZERİNE ETKİSİ: ÇANKIRI İLİ KORGUN ÖRNEĞİ

Gamze GÖKDEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Süheyla BOZKURT BALCI

Çankırı – 2023

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ÖĞRENCİLERİN SOSYAL UYUMLARINA YÖNELİK ETKİNLİKLERİN SOSYAL DAVRANIŞLARI ÜZERİNE ETKİSİ: ÇANKIRI İLİ KORGUN ÖRNEĞİ

Gamze GÖKDEMİR

ORCID: 0000-0002-1111-5036

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Süheyla BOZKURT BALCI

Çankırı – 2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iv
TEZ KABUL VE ONAY v
ÖNSÖZ vi
ÖZET vii
ABSTRACT viii
KISALTMALAR ix
TABLO LİSTESİ x
ŞEKİL LİSTESİ xi

1. GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Problem Cümlesi 6
1.3. Hipotezler 6
1.4. Sınırlılıklar 7
1.5. Tanımlar 7

2. BÖLÜM 9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE 9
2.1. Sosyal Davranış 9
2.1.1. Olumlu Sosyal Davranışlar 9
2.1.2. Olumsuz Sosyal Davranışlar 10
2.1.3. Sosyal Davranışı Etkileyen Kavramlar 11
2.1.3.1. Sosyal İlişkiler 11
2.1.3.2. Sosyal Beceri 11
2.1.3.3. Sosyal Yeterlilik 13
2.2. Sosyal Uyum 13
2.2.1. Uyum Kavramı 13
2.2.2. Uyum Türleri 14
2.2.2.1. Bireysel Uyum 15
2.2.2.2. Sosyal Uyum 16
2.2.3. Sosyal Uyumun Önemi 18
2.2.4. Sosyalleşme ve Sosyal Uyum Süreci 19
2.2.5. Sosyal Uyum Becerileri 21
2.2.6. Sosyal Uyumu Etkileyen Faktörler 22
2.2.6.1. Bireysel Özellikler 23
2.2.6.2. Aile Yaşantısı ve Aile katılımı 23
2.2.6.3. Okul Ortamına Uyum 26
2.2.6.4. Arkadaş İlişkileri 27

2.2.6.5. Kitle İletişim Araçları 28
2.2.6.6. Sosyo-Ekonomik Düzey 29
2.3. Sosyal Beceri Eğitimi 29
2.4. İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler 30
2.5. Araştırma Kapsamında İncelenecek Olumlu Sosyal Davranışlar 32
2.5.1. Selamlaşma- Konuşmayı Başlatma ve Sürdürme 32
2.5.2. Duygularını Tanıma ve İfade Etme 33
2.5.3. Kurallara Uyma 33
2.5.4. Sorumluluk 34
2.5.5. Yardımseverlik 35
2.6. Araştırma Kapsamında İncelenecek Olumsuz Sosyal Davranışlar 36
2.6.1. Saldırganlık Davranışı 36
2.6.2. Anti Sosyal-Agresif Davranış 37
2.6.3. Yıkıcı-Talepkar Davranış 37
2.7. İlgili Araştırmalar 38
2.7.1. Türkiye'de Gerçekleştirilen Çalışmalar 38
2.7.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar 41

3. BÖLÜM 45

YÖNTEM 45

3.1. Araştırmanın Modeli 45
3.2. Evren-Örneklem 46
3.3. Veri Toplama Araçları 49
3.3.1. Araştırma Kapsamında Uygulanan Sosyal Beceri Etkinlikleri 49
3.3.1.1. Selamlaşma, Konuşmayı Başlatma ve Sürdürme Etkinliği 50
3.3.1.2. Duygularını Tanıma ve İfade Etme Etkinliği 51
3.3.1.3. Duyguların Dansı Etkinliği 51
3.3.1.4. Kurallara Uyma Etkinliği 52
3.3.1.5. Sorumluluk Etkinliği 53
3.3.1.6. Yardımseverlik Etkinliği 54
3.3.2. Sosyal beceri Etkinlikleri Sonrasında Örneklemdeki Çocukların Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Düzeylerindeki Değişimi Ölçmek İçin Kullanılan Ölçekler 55
3.4. Verilerin Toplanması 57
3.5. Verilerin Çözümlenmesi 58

4. BÖLÜM 59

BULGULAR 59

4.1. Birinci Hipoteze İlişkin Bulgular 60
4.2. İkinci Hipoteze İlişkin Bulgular 61
4.3. Üçüncü Hipoteze İlişkin Bulgular 62
4.4. Dördüncü Hipoteze İlişkin Bulgular 63
4.5. Beşinci Hipoteze İlişkin Bulgular 65

5. BÖLÜM 66

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER 66
KAYNAKÇA 72
EKLER 85
ÖZGEÇMİŞ 95

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım "Öğrencilerin Sosyal Uyumlarına Yönelik Etkinliklerin Sosyal Davranışları Üzerine Etkisi: Çankırı İli Korgun İlçesi Örneği" adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazımı kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmada doğrudan ya da dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

… / … / 2023

İmza Gamze Gökdemir

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Gamze Gökdemir tarafından hazırlanan *"Öğrencilerin Sosyal Uyumlarına Yönelik Etkinliklerin Sosyal Davranışları Üzerine Etkisi: Çankırı İli Korgun İlçesi Örneği"* başlıklı bu çalışma, *11.01.2023* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oy çokluğuyla* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Eğitim Bilimleri* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Doç. Dr. Süheyla BOZKURT BALCI	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Nuray ZAN	İmza: ……..
Üye	: Dr. Öğr. Üye. Hatice Turan BORA	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 2023 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çocukların ilkokul çağlarında kazandıkları sosyal beceriler, sosyal uyum düzeylerini artırarak sosyalleşmelerini etkilemekte ve bu kazanımlar tüm hayatlarını etkilemektedir. Söz konusu sosyal becerilerin büyük bir çoğunluğu çocuklara ilkokullarda verilecek eğitimlerde uygulanacak eğitim etkinlikleri ile de kazandırılabilir. Sosyal beceri eğitimleri sosyal uyumun sağlanması ve sağlıklı toplum için en önemli gerekliliktir. Bu çalışmadaki sonuçların araştırmacılara okul yönetimlerine, öğretmenlere ve milli eğitim politikası yapıcılara faydalı bilgiler sağlaması ümit edilmektedir. Bu tez konusunu araştırmam hususunda beni motive eden ve araştırmanın her aşamasında bana destek olan hocam Doç Dr. Süheyla Bozkurt BALCI'ya teşekkürü borç bilirim.

Hayatım boyunca yanımda olan beni her konuda destekleyen ve bana güvenen annem Naime GÖKDEMİR, babam Hüseyin GÖKDEMİR ve biricik kardeşim Osman GÖKDEMİR'e şükranlarımı sunar ve sonsuz teşekkür ederim.

…./…./ 2023

Gamze GÖKDEMİR

ÖZET

Tezin Başlığı : Öğrencilerin Sosyal Uyumlarına Yönelik Etkinliklerin Sosyal Davranışları Üzerine Etkisi: Çankırı İli Korgun İlçesi Örneği

Tezin Yazarı : Gamze GÖKDEMİR

Danışman : Doç. Dr. Süheyla BOZKURT BALCI

Anabilim Dalı :Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Kabul Tarihi :

Bu çalışmada, sosyal beceri eğitiminin ilkokul, birinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıfta öğrenim gören çocukların sosyal yeterlilik düzeylerine ve olumsuz sosyal davranışları üzerine olan etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ön testi ve son testi içeren yarı deneysel araştırma modeli uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Çankırı İli Korgun İlçesi Şehit Veysel Çirişlioğlu İlkokulu'nda öğrenim gören 63'ü kız, 42'si erkek; 105 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya başlamadan önce araştırmanın örneklem grubundaki öğrencilere "Sosyal Yeterlilik Ölçeği" ve "Olumsuz Sosyal Davranışlar" ölçeği ön-test olarak uygulanmıştır. Ön-testin ardından örneklem grubundaki öğrencilere araştırmacı tarafından geliştirilen sosyal uyum etkinlikleri 2 hafta süre ile uygulanmıştır. Uygulanan etkinliklerin sonucunda çalışma grubuna son-test olarak yine "Sosyal Yeterlilik Ölçeği" ve "Olumsuz Sosyal Davranışlar" ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda ilkokul öğrencilerine uygulanan sosyal beceri etkinliklerinin genel olarak sosyal yeterliliklerini istatistiki olarak anlamlı bir şekilde yükselttiği, ancak olumsuz sosyal davranışlar üzerindeki iyileştirme etkisinin zayıf kaldığı tespit edilmiştir. Uygulanan sosyal beceri etkinliklerinin sosyal yeterliliğin alt boyutlarından kişilerarası ilişkiler alt boyutunda, özdenetim alt boyutu ve akademik beceriler alt boyutunda etkisinin istatistiki şekilde anlamlı olarak iyileşme yönünde olduğu tespit edilmiştir. Uygulanan sosyal beceri etkinliklerinin olumsuz sosyal davranışların alt boyutlarından saldırgan-sinirli davranışlar alt boyutunda ve anti sosyal-agresif davranışlar alt boyutunda değişikliğe neden olmadığı, yıkıcı-talepkar davranışlar alt boyutunda ise düşük bir etkisinin olduğu ancak istatistiki olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Davranış, Sosyal Beceri Eğitimi, Sosyal Uyum, Sosyal Yeterlilik, Olumsuz Sosyal Davranışlar

ABSTRACT

Thesis Title **:** The Effect of Activities Related to Internal Social Adaptation on Social Behaviors: The Case of Korgun District of Çankırı Province

Author **:** Gamze GÖKDEMİR

Supervisor **:** Associate Professor Dr. Süheyla BOZKURT BALCI

Department **:** Department of Educational Sciences

Thesis Type **:** Master's Thesis

Date **:**

In this study, it was aimed to examine the effects of social skills training on the social competence levels and negative social behaviors of primary, first, third, fourth and fifth grade children. Pretest-posttest quasi-experimental research model was used in the study. The study group of the research consists of 105 students, 63 girls and 42 boys, studying at Şehit Veysel Çirişlioğlu Primary School in Çankırı Province Korgun District. Before starting the research, the "Social Competence Scale" and the "Negative Social Behaviors" scale were applied as a pre-test to the students in the study group of the research. After the pre-test, social adaptation activities developed by the researcher were applied to the students in the study group for 2 weeks. As a result of the applied activities, "Social Competence Scale" and "Negative Social Behaviors" scale were applied to the study group as a post-test. As a result of the research, it was determined that social skills activities applied to primary school students increased their social competences in a statistically significant way, but the improvement effect on negative social behaviors remained weak. It has been determined that the effect of the applied social skills activities in the sub-dimension of interpersonal relations, which is one of the sub-dimensions of social competence, in the sub-dimension of self-control and in the sub-dimension of academic skills, is in the direction of a statistically significant improvement. It was determined that the applied social skills activities did not cause any change in the aggressive-irritable behaviors sub-dimension and the anti-social-aggressive behaviors sub-dimension, which are the sub-dimensions of negative social behaviors, and had a low effect on the destructive-demanding behaviors sub-dimension, but it was not statistically significant.

Keywords: Social Behavior, Social Skills Training, Social Cohesion, Social Competence, Negative Social Behaviors.

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
H.	Hipotez
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
OSDÖ	Okul Sosyal Davranış Ölçeği
PIKTES	Yabancıların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Projesi
s.	Sayfa
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
vd.	Ve diğerleri.

TABLO LİSTESİ

Tablo No: **Sayfa**

Tablo 2-1: İlköğretim Çağındaki Çocuklarda Sosyal Beceriler 32
Tablo 3.2: Katılımcıların Demografik Bilgileri 48
Tablo 3.3: Sosyal Beceri Etkinlikleri ve Kazanım İlişkisi 51
Tablo 3.4: Kurallara Uyma Etkinliği Tahta Görüntüsü 54
Tablo 3.5: Sorumluluk Etkinliği Tahta Görüntüsü 55
Tablo 3-6: Ölçeklerin Alt Boyutları ve Madde Sayıları 57
Tablo 4.1: Tekrarlı Ölçümler Varyans Analizi 61

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No: **Sayfa**

Şekil 3.1: Araştırmanın Modeli 47
Şekil 3.2: Yardımseverlik Etkinliği Görseli 56

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Eğitimin en mühim amaçlarından bir tanesi, bireylerin içerisinde yaşamakta oldukları topluma uyum sağlayabilmelerine yardımcı olabilmektir. Bireylerin içinde yaşamakta oldukları topluma arzu edilen şekilde uyum sağlayabilmeleri, başka bir ifadeyle, toplumun etkin birer üyesi olabilmeleri sosyal gelişmelerini sağlıklı bir biçimde tamamlamalarına bağlıdır. Bireylerin içerisinde yaşadıkları toplumun kendilerinden bekledikleri davranışları sergileyecek şekilde yetişmeleri, bireylerin sosyal gelişimleri ile alakalıdır. Zira, çocuğun çocukluk dönemindeki sosyal olarak gelişmesi onun gelecekteki yaşamında sergileyeceği sosyal davranışların özünü teşkil etmektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006, s. 156). Okullar, bireylerin her bakımdan gelişmesinde, eğitilmesinde, nitelikli bireyler olarak toplumda yerlerini almalarını sağlamak üzere oldukça önemli fonksiyon gören eğitim kurumları olup; bireylerin sosyalleşmesi sürecinde önemli roller üstlenmektedirler (Özbesler ve Duyan, 2010, s. 17).

Çağdaş toplumlarda öğretmenler, eğitimciler ve ebeveynler devamlı bir şekilde çocuklarının sosyal ve akademik başarılarını artırabilmek üzere arayış içindedirler. Bütün bu arayışlar esasen, gerek sosyal gerekse bilimsel alanda hızlı bir şekilde meydana gelen gelişmelere uyum sağlayabilmeye yöneliktir. Çünkü yaşadığı topluma sosyal olarak uyum sağlayabilmek, insan yaşamanın en temel gereklerinden bir tanesidir. Çocukların çevreye uyum süreçleri aile ortamında başlamakla birlikte asıl sosyalleşmeye başlama okul hayatıyla birlikte olmakta ve ivme kazanmaktadır. Okul döneminde çocuklar için kendileri ve aileleri dışındaki kişilerin keşfedilmesi, iki taraflı bir iletişim kurulmaya başlanması mevzu bahis olmaktadır. Okulun sosyal ortamında iletişim kurabilme becerisini sağlayamayan çocukların akran-arkadaş ilişkileri zayıf olmakta, okul başarıları düşmekte ve aile ortamında huzursuz bir görüntü verdikleri çok sayıda araştırmanın bulgularında tespit edilmiştir (Butcher, 1999, s. 250).

Sosyal gelişmesini tamamlayarak etrafındaki diğer bireylerle olumlu sosyal ilişkiler tesis edebilen çocuklar hem kendileriyle hem de diğer bireylerle barışık bir şekilde hayatlarını sürdürebilirler. Toplum içinde yaşamlarını süren çocukların bu sosyal becerileri kazanmaları sağlıklı bir toplumsal gelişme bakımından da önem arz

etmektedir. Türk eğitim sisteminin ilköğretim temel amaçlarından bir tanesi de, her çocuğa iyi bir vatandaş olabilmeleri için gerekli bilgilerin, becerilerin ve davranışların kazandırılmasıdır. Çocukluk çağında kazandırılması gerekli becerilerden bir tanesi de şüphesiz sosyal becerilerdir. Zira bireyin içinde yaşadığı toplumun üyesi olabilmesi ve sosyal sorumluluklarını yerine getirebilmesi toplumsal yaşamda gereken becerileri öğrenebilmesiyle mümkün olabilir (Çubukçu ve Gültekin, 2006, s. 155).

Bu çalışmada, sosyal beceri eğitiminin ilkokul, birinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıfta öğrenim gören çocukların sosyal yeterlilik düzeylerine ve olumsuz sosyal davranışları üzerine olan etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çocuklar sosyalleşme sürecinde içinde yaşadıkları toplumun kültürünü öğrenmeye başlarlar ve toplumun bir üyesi haline gelmeye başlarlar. Çocuğun sosyalleşme süreci esasen doğumla başlayarak, aile tarafından çevre ve toplum konusunda verilen bilgiler ve sağlanan ortamlarla devam eder. Birey, sosyalleşme süreci içinde kendisini ve kendisi dışındakileri gözetleyerek, değişik yerlerde, zamanlarda ve durumlarda nasıl davranılması gerektiğini ve yaşam becerilerini öğrenir. Bireyin, toplum içerisinde yaşamını devam ettirebilmesi için bazı becerileri kazanması sosyal yeterliliğini sağlaması gerekir (Sukerman, 2000, s.57).

Hiç kimseye doğmadan önce içine doğacağı toplumu seçme özgürlüğü tanınmaz. Birey tesadüfi bir şekilde herhangi toplumun içine doğar, onun dilini öğrenir, değerlerini içselleştirir, yasalarını ve normlarını kabul eder. Durkheim'e göre birey yaşadığı sosyal yapı içerisinde zamanla bireyselleşip bazı tercih ve tutumlarını değiştirse de yapacağı tercihler ve reformlar içine doğduğu toplumsal yapı ile sınırlıdır (Taş, 2020).

Toplumsal uyumun sağlanmasında ve sosyalleşme sürecinde eğitimin önemini araştıran çok sayıda çalışma yapılmıştır. Toplumsal uyum, metaforik olarak toplumu bir arada tutan bir yapışkan, eğitim ise toplumsal yapıyı güçlendiren bir çimento ya benzetilebilir (Kantzara, 2011, s. 39). Sosyal uyum, genelde "sosyal ilişkiler", "aidiyet hissi" ve "ortak aklı hedeflemek" olmak üzere üç boyutta açıklanmaktadır (Schiefer, vd, 2017, s. 581).Toplumsal uyumun kapsamından ziyade sonuçlarından hareket edilerek ise üç bileşeni; "eşitlik/eşitsizlik", "yaşam kalitesi" ve "paylaşılan değerler" olarak ifade edilmektedir (Schiefer vd., 2017, s. 581). Bu şekilde sosyal

uyum, toplumdaki tüm kesimlerini içerir ve bu dinamik uyumu sağlayabilmek toplumdaki herkesin vazifesi kabul edilir.

Sosyal bir canlı olarak çocuklar, çevreleriyle devamlı iletişim halinde kalmaktadırlar. Bu iletişim, çocuklar duygularını, düşüncelerini ve isteklerini birbirlerine aktarmalarını sağlaması nedeniyle oldukça önemlidir. Çocukların iletişim yeteneklerinin sağlıklı bir biçimde gelişmesi, bireyler arası ilişkilerin olumlu şekilde gelişmesine ve bu ilişkilerin hedefine ulaşabilmesine bağlıdır. Sosyal uyumunu sağlamaya yarayan sosyal beceriler çocuk için bir ihtiyaç olup; bireyin çevresiyle tanıştığı dönem olarak çocukluk döneminde sosyal ilişkiler oldukça önem arz etmektedir (Samancı ve Uçan, 2017, s.282).

Fiziksel çevreleriyle beraber sosyal çevrelerine de uyum sağlamak üzere çabalayan çocuklar için sosyal ihtiyaçlar, karşılanması gerekli en mühim ihtiyaçtır. Çocuklar, konuşma ve düşünme yeteneklerine sahip, dünyayı bir bütün şeklinde algılayabilen, sorumluluk hissine sahip, ait olduğu kültürel ortamda yaşayan, sosyal canlılardır. Dünyaya gözlerini açtıkları andan başlayarak toplumun bir ferdi olan çocuklar için sosyal hayat, oldukça önemlidir. Toplumsallaşma sürecini başarıyla tamamlayan çocuklar, içinde yaşadıkları toplumun tutumlarını, düşüncelerini ve davranışlarını kendi benliklerine özgüleyerek içinde yaşadıkları toplumda konum edinebilirler (Selçuk, 2010, s.33).

Okullarda öğrencilerin sosyal uyum becerilerini geliştirmek ve sosyal sorunlarının çözümüne yardımcı olmak üzere sosyal hizmet çalışmaları yürütülmektedir. Okuldaki sosyal hizmet uygulamaları, eğitim, psikoloji, sosyoloji, ailenin ve çocuğun refahı, suçluluk, engellilik, gibi farklı disiplinlerde oldukça yaygın bir uygulama sahasına sahiptir. Okul sosyal hizmeti, öğrencilerin içerisinde bulundukları gelişme dönemini, ailelerini ve yaşama koşulları nedeniyle karşılaştıkları problemlerin çözülmesini, gereksinim duydukları hizmetlerden faydalanmalarının sağlanmasını ve bu şekilde eğitim etkinliklerinin başarı bir şekilde sürdürülebilmesini temin etmek üzere okullarda uygulanan, önemli sosyal hizmet uygulaması dallarından bir tanesidir (Duman 2000, s. 35). Okullarda görev alan sosyal hizmet uzmanları, öğrencilerin biyolojik, psikolojik ve sosyolojik gelişimlerinin etkin bir şekilde desteklemesine yönelik çalışmalar yürütmektedirler. Bunu sağlamak üzere sosyal faaliyetler, gelişme programları ve anne babaların çocuklarını uygun şekilde

yetiştirebilmeleri için öğrencilerin psiko-sosyal ihtiyaçlarıyla uyumlu eğitim programları düzenleyerek öğrencilerin okulda daha başarılı ve uyumlu, ailelerin de daha yetkin ve güçlü olabilmelerinin sağlanmasını amaçlamaktadırlar (Turner, 2005,s. 331).

Han vd. (2005), çalışmalarında öğretmen destekli yaklaşımla sınıf temelli sosyal beceri eğitiminin etkisini belirlemek amacıyla 4-5 yaş grubu çocuklar, öğretmenleri ve ebeveynleri üzerinde deneysel bir çalışma yapmışlardır. Örneklem grubundaki öğretmenlere, çocukların davranışlarının nedenlerini anlama, etkili bir sınıf ortamı yaratma, olumlu davranış teknikleri ve önemi, tutarlı, açık ve etkili disiplin sağlama, etkili iletişim becerileri, ev - okul iletişimi gibi konularda sorunları çözmek için gerekli ortamı yaratmak üzere uzmanlar tarafından bilgi verilmiştir. Sosyal açıdan uygunsuz davranışların önlenmesi, arkadaşlık becerilerinin pekiştirilmesi, eğitim ve çocuk davranışları konusunda öğretmenle etkili iletişim kurulması gibi konularda da veliler bilgilendirilmiştir. Çalışma sonucunda örneklem gruplarındaki çocukların sosyal becerilerinde ve öğretmen değerlendirmelerine göre iç ve dış problemlerinde azalma yönünde gelişme olduğu tespit edilmiştir.

Vahedi vd. (2007) çalışmalarında, sosyal beceri eğitiminin 6-7 yaş çocukların olumsuz sosyal davranış olarak saldırganlık davranışına etkisini incelemiş ve deney grubundan 13, kontrol grubundan 12 olmak üzere 25 çocuğa 11 senastan oluşan sosyal beceri eğitimleri verilmiştir. Uygulama öncesi, uygulama sonrası ve uygulamayı takip eden üç ay boyunca çocukların saldırganlık davranışları ölçülmüş ve deney grubu çocuklarında saldırgan davranışların azaldığı tespit edilmiştir.

Okur (2008) çalışmasında Çocuklar İçin Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın altı yaşındaki çocukların cesaret, işbirliği ve özdenetim gibi sosyal becerileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu çalışmada deney ve kontrol gruplarına 8 hafta boyunca 40 dakikalık 10 seansta sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Kontrol grubuna azim, işbirliği ve özdenetim sosyal becerilerine yönelik drama, hikaye anlatımı gibi etkinlikler ve işbirliği ve özdenetim sosyal becerilerine yönelik konuşmalar yoluyla kavramları sorgulamayı amaçlayan sosyal beceri eğitim programı uygulanmıştır. Çalışmanın sonunda sosyal beceri eğitimi programının altı yaş çocuklarının cesaret, işbirliği ve özdenetim gibi sosyal becerilerinde etkili olduğu görülmüştür.

Pickens (2009) çalışmasında sosyal beceri etkinliklerin nasıl kullanılacağı ve çocukları fikir beyan etmeye, kurallara uygun oynamaya, çatışmadan kaçınmaya, öfkeyi kontrol etmeye, barışmaya teşvik etmeye yönelik konuları içeren sosyal-duygusal gelişimi destekleyici bir program gerçekleştirmiştir. Yaş ortalaması dört olan okulöncesi dönemdeki çocukların olumlu davranışlarını artırmak amacıyla deney grubundaki çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri için başkalarıyla olumlu etkileşim için eğitimler verilmiştir. Deney grubundaki 246 ve kontrol grubundaki 50 çocukla yapılan çalışmada, sosyal ve duygusal etkinlik programının çocukların olumlu sosyal ve duygusal gelişimini desteklediği belirlenmiştir.

Aksoy ve Baran (2010) çalışmalarında okul öncesi dönemdeki çocuklara sosyal beceri kazandırmaya yönelik çalışmaları incelemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda %45'i (n:9) Türkiye'de ve %55'i (n:11) diğer ülkelerde yapılmış 20 deneysel çalışma incelenmiştir. Buna göre okul öncesi dönemdeki çocuklara sosyal beceri kazandırmak için oyun temelli, aile veya öğretmen katılımlı programlar, drama etkinlikleri içeren programlar, öykü etkinlikleri, işbirlikli programlar ve proje tabanlı programlar gibi sosyal beceri eğitimi programlarının uygulandığı görülmektedir. Bu çalışmalar sonucunda sosyal beceri eğitim programlarının atılganlık, saldırganlık, sosyal uyum gibi beceriler üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda sosyal becerilerin kazandırılmasına ve geliştirilmesine yönelik çalışmaların artırılması ve etkili sosyal beceri eğitim programlarının yaygınlaştırılması gerekli görülmektedir.

Özbey ve Gözeler (2020) çalışmalarını 48-60 aylık okul öncesi dönem çocuklarına uygulanan Sosyal Beceri Eğitimi Programı'nın ön test saygı ve problem çözme becerilerine sahip akademik benlik gruplarına etkisini belirlemek amacıyla yapmışlardır. Araştırma tek bir son test deneysel modele sahiptir. Çalışma grubunu 48-60 aylık 16 okul öncesi çocuk oluşturmuştur. Deney grubu olarak eşdeğer niteliklere sahip başka bir grup olmadığı için çalışma tek gruplu deneysel modelde planlanmıştır. Veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu, Kişilerarası Problem Çözme Ölçeği ve Akademik Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada çocuklara 14 hafta boyunca haftada iki gün Sosyal Beceri Eğitimi Programı uygulanmıştır. Program öncesi ve sonrasında çocukların problem çözme ve akademik özsaygı düzeyleri ölçülmüştür. Yapılan analizler sonucunda çocukların Sosyal Beceri Eğitimi Programı öncesi ve sonrası puanları arasında son test lehine

anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Kalıcılık testi sonucunda Sosyal Beceri Eğitimi Programının kalıcı olduğu sonucuna varılmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Araştırmanın ana problemi aşağıdaki gibidir:

"İlkokul öğrencilerinin sosyal uyumlarına yönelik hazırlanan ve uygulanan etkinliklerin öğrencilerin sosyal davranışları üzerine etkisi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?"

1.3. Hipotezler

Tanımlanan ve açıklanan problem durumu çerçevesinde aşağıda yer alan hipotezler test edilmiştir:

1. Öğrencilerin sosyal uyumlarının artırılmasına yönelik uygulanan etkinlikler, genel olarak öğrencilerin sosyal yeterlilikleri açısından son-test sonuçlarıyla ön- test sonuçları anlamlı bir şekilde farklılık var mıdır?

2. Öğrencilerin sosyal uyumlarının artırılmasına yönelik uygulanan etkinlikler, genel olarak öğrencilerin olumsuz sosyal davranışları açısından son-test sonuçlarıyla ön-test sonuçları anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

3. Öğrencilerin sosyal uyumlarının artırılmasına yönelik uygulanan etkinlikler Sosyal Yeterlilik Ölçeğinin Kişilerarası ilişki, öz denetim becerisi, akademik beceriler alt boyutlarında son-test sonuçları ile ön-test sonuçlarını anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

4. Öğrencilerin sosyal uyumlarının artırılmasına yönelik uygulanan etkinlikler Olumsuz Sosyal Davranışlar Ölçeğinin saldırgan-sinirli, anti sosyal-agresif ve yıkıcı-talepkar alt boyutlarında son-test sonuçları ile ön-test sonuçlarını anlamlı farklılık yaratmış mıdır?

5. Çocuk Evlerinde kalan çocuklarla, kendi aileleri ile kalan öğrencilerin sosyal uyumlarının artırılmasına yönelik uygulanan etkinlikler açısından Sosyal Yeterlilik Ölçeğinin Kişilerarası ilişki, öz denetim becerisi, akademik beceriler alt boyutlarında son-test sonuçları ile ön-test sonuçlarını anlamlı bir şekilde farklılık olmuş mudur?

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma aşağıda belirtilen sınırlılıklar çerçevesinde yürütülmüştür.

- Korgun İlçesi ile sınırlıdır.
- Korgun İlçesinde tek bir okul olduğundan dolayı buna homojen başka bir grup bulunamayacağı için kontrol grubu oluşturulamamıştır.
- Araştırma 2021-2022 Öğretim yıllarında Çankırı İli Korgun İlçesi Şehit Veysel Çirişlioğlu İlkokulu'nda eğitim alan kız ve erkek öğrenciden toplanan veriler ile sınırlıdır.
- 2 Hafta süre ile okulda uygulamaya izin verildiği için, sadece 2 hafta ile yapılan gözlemlerle sınırlıdır.
- Uygulanacak çalışma grubu gözlemleriyle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Olumlu sosyal davranışlar: Toplumdaki diğer kişilere fayda sağlanması amacını taşıyan bir amaca yönelik ve gönüllü şekilde yapılan ve dışsal ödüller kazanabilmek amacıyla yapılmayan içsel süreçler şeklinde tanımlanır (Carlo ve Randall, 2001).

Sosyal uyum: Toplumsal kabullenmeleri ve değerleri, bir topluma ait olma veya ortak kimliğe ilişkin algıyı, süreklilik ve kararlılık algısını, riskleri paylaşmaya ve kollektif refahı sağlamayı hedefleyen toplumsal kurumları, hakların, imkanların, refahın ve gelirin eşit paylaşıldığı, sivil toplumun ve aktif vatandaşlığın kuvvetli oluşturulduğu bir sosyal bünyeyi ifade eder (Green vd., 2006: 5).

Sosyal yeterlilik: Kişinin belirli durumlardaki performansının genel nitelikleri hakkında sosyal yargı ifade eden geniş bir terimdir (McFall, 1982, s.539).

Sosyal beceri: Bireyin **s**osyal durumlarda sergilediği davranış şeklidir. Sosyal olarak yeterliliğe sahip bireyler sosyal beceriye de sahip olmaktadırlar (McFall, 1982, s.539).Sosyal beceri kavramı; bireyin sosyal ilişkileri başlatabilmesini, sürdürebilmesini ve sonlandırabilmesini, memnuniyet verici olmayan, nahoş hallerle yüzleşip üstesinden gelebilmesini, yaşadığı çatışmaları çözümleyebilmesini ve girişimde bulunabilmesi ile ilgili yetiler içermektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006, s.156).

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Davranış

Sosyal bir varlık olarak insan bir toplumun içerisinde yaşamını sürdürür, bir taraftan yaşadığı toplumu etkilerken diğer taraftan bu toplumdan etkilenir. İnsan davranışlarının büyük bir çoğunluğu sosyal çevresinin etkisiyle şekillenmektedir. Toplum içerisinde yaşayan birey, sosyal beklentileri göz ardı eden davranışlarının toplum tarafından kabullenilmeyeceğini bilir. Bu sebeple çoğu zaman toplumsal kabullenmelerle ve toplumsal değer yargılarıyla çatışmayı göze almak yerine bunlara uyum sağlama davranışını sergiler. Bireyin bu uyum davranışı itaat etme biçiminde olabileceği gibi, özdeşleşme veya benimseme biçiminde de gerçekleşebilir. Buna göre sosyal davranış, bireyin içinde yaşadığı toplumla etkileşerek toplumsal beklentilere uyumlu davranışlar sergilemesi şeklinde tanımlanmaktadır (Demirkaya, 2012, s. 7).

2.1.1. Olumlu Sosyal Davranışlar

Olumlu sosyal davranış, toplumdaki diğer kişilere fayda sağlama amacı taşıyan bireyin gönüllü davranışları olarak tanımlanmaktadır. Olumlu sosyal davranışlar bütün toplumlarda önemsenmekte, sosyalleşme sürecinin en önemli unsuru olarak kabul edilmekte ve olumlu sosyal davranışların araştırılması hem toplumsal olarak hem de bireylerin refahı için oldukça önem arz eder. Çocukların sosyal ve psikolojik tatminlerine etki eden olumlu sosyal davranış becerilerinin geliştirilmesinde bu davranışlara etki eden unsurların tespit edilmesi gerekmektedir (Kumru vd., 2004, s. 110).

Berkowitz (1972)'e göre bir davranışın olumlu (özgeci) bir davranış sayılabilmesi için üç özellik taşıması gerekmektedir:

a) Birey bu davranışı bir zorlama altında kalmaksızın isteyerek yapmalıdır.

b) Bu davranışın sonucu başkalarına fayda sağlamalıdır.

c) Davranış her hangi bir ödül beklenmeksizin, karşılıksız ve beklentisiz yapılmalıdır.

Carlo ve Randall (2002) olumlu sosyal davranışı altı farklı şekilde tanımlamıştır:

a) Özgeci olumlu sosyal davranışlar; bireyin sempati yapması neticesinde dışa vuran gönüllü yardım etme davranışıdır.

b) İtaatkâr olumlu sosyal davranışlar; bireyin bir istek veya rica üzerine sergilediği yardım etme davranışıdır.

c) Duygusal olumlu sosyal davranışlar; bireyin duygusal uyarıcıların bulunduğu hallerde toplumdaki diğer bireylere yardım etme davranışıdır.

d) Acil durumlarda olumlu sosyal davranışlar; bireyin kaos durumlarında gerçekleştirdiği olumlu sosyal davranışlardır.

e) Kamusal olumlu sosyal davranışlar; bireyin toplumdaki diğer kişilerden itibar ve onay görebilmek amacıyla sergilediği yardım etme davranışıdır.

f) Gizli olumlu sosyal davranışlar; yardım eden kişinin bilinmediği yardım etme davranışı tanımlanmaktadır.

2.1.2. Olumsuz Sosyal Davranışlar

Öğrencilerin olumsuz davranışlarının üç nedenden dolayı ortaya çıkabileceği iddia edilmektedir. Öğrenci, ilk olarak nasıl davranılacağını bilmediğinden dolayı olumsuz davranışlar sergiler, bu halde öğrenciye doğru davranışın öğretilmesi gerekmektedir. İkinci olarak, öğrenci davranışı bilir, ancak ne zaman yapacağını bilemez, bu durumda öğrenciye davranışın uygun zamanın ne zaman olduğunun işaret edilmesi gerekmektedir. Üçüncü olarak ise, öğrenci davranışı ve ne zaman göstereceğini bilir, ancak ara sıra bunu unutur. Bu nedenle öğrenci çoğu zaman yanlış yaptığının farkına varmayabilir. Bu durumda öğrenciye, kendini yönetebilme yollarının öğretilmesi gerekmektedir (Başar, 2001, s.33).

Olumsuz davranış, duruma ya da sosyal ortamlara uygun olmayan, istenmeyen, ancak bilinçli şekilde gerçekleştirilen davranışlardır. Öğrencilerin okulda ve sınıfta eğitim faaliyetlerine engel olabilecek davranışlarının tamamı olumsuz davranış olarak açıklanır (Sağlam vd. 2007, s.506).

Bir davranışın olumsuz şekilde nitelendirilebilmesi için dört kriterden söz edilebilir (Bull ve Solity, 1996).

- Çocuğun kendisini öğrenmesi ile sınıfta bulunan öteki öğrencilerin öğrenmelerini bölen ve dersi kesintiye uğratan davranışlar olumsuz davranıştır (sınıfta gürültü çıkarmak, söz istemeden konuşmak gibi).
- Çocuğun, öğretmeniyle ve arkadaşları ile etkileşmesini olumsuz etkileyen anti sosyal davranış; olumsuz davranıştır (başkalarının eşyasını izinsiz almak gibi).
- Çocuğun ya da arkadaşlarının güvenliği için tehlike arz eden ve zarara neden olabilecek davranış, olumsuz davranıştır (saldırganlık göstermek, kavga çıkarmak gibi).
- Okulun eşyalarına da özel eşyaların kaybına ya da zarar görmesine neden olan davranış, olumsuz davranıştır (arkadaşının defterini yırtmak gibi).

2.1.3. Sosyal Davranışı Etkileyen Kavramlar

İnsanın sosyal davranışlarını, yaşadığı toplumda geliştirdiği sosyal ilişkiler, kişiliğinden gelen özellikleriyle aile ortamında ve okulda kazandığı sosyal becerileri etkili olmaktadır. Aşağıda bu kapsamda sosyal ilişki ve sosyal beceri kavramları incelenmiştir.

2.1.3.1. Sosyal İlişkiler

Sosyal ilişkiler, insanın hayatında önemli bir yer tutmaktadır. İnsanlar, hayatlarının büyük bir bölümünü diğer bireylerle ilişkiler tesis ederek sürdürmektedirler. Yeterli düzeyde sosyal becerilere sahip olan bireyler, hayatlarının çeşitli bölümlerinde daha sağlıklı ilişkiler kurabilmektedirler. Bireyin yaşamının ilerleyen dönemlerinde sağlıklı ilişkiler geliştirebilmesinde, çocukluk döneminde kazanılan sosyal becerilerin büyük etkisi bulunmaktadır. Çocukluk yıllarında yeterli düzeyde sosyal beceriler kazanması, çocuğun yaşamındaki farklı bölümlerde önemli başarılar kazanması ve sosyal uyum sağlaması bakımından önem arz etmektedir (Kabasakal ve Çelik, 2010, s. 204).

2.1.3.2. Sosyal Beceri

Çocukların toplumun içinde kendine bir konum sağlayabilmesi toplumdaki diğer üyeler tarafından kabullenilmesiyle gerçekleşebilecek bir oluşumdur. Bütün toplumların kendisine özgü tutumları ve davranışları olup, her çocuğun bu tutumları ve davranışları kazanması ve benimsemesi talep edilmektedir. Bu davranışların belki

de en önemlisi sosyal becerilerdir. Sosyal becerileri çocukların sosyal ortamlarında kabullenilmelerini ve sosyal ilişkilerinin olumlu olarak gelişmesini temin eden, duygular, düşünceler, tutumlar ve davranışlardır. Çocuklar bu sahip oldukları sosyal beceri düzeyinin artmasıyla toplumda daha sağlıklı ilişkiler kurabilirler (Samancı ve Uçan, 2017, s. 283).

Sosyal beceri, çok farklı boyutlara sahip olmakla birlikte en önemli iki bileşeni "uygunluk" ve "yetkinlik"tir. Uygunluk, bireyin davranışlarının toplumdaki diğer bireyler tarafından onaylanmasını ve kabul görmesini ifade eder. Yetkinlik ise bireyin davranışının amaçlanan hedefe ulaşması başka bir ifadeyle davranış ile düşüncenin tutarlılığını ifade etmektedir (Segrin ve Giverts, 2003: 135).

Sosyal beceri kavramı, sıklıkla sosyal yeterlilik kavramıyla karıştırılmaktadır. Sosyal yeterlilik, kişinin belirli durumdaki davranış performansının genel niteliği ile ilgili sosyal yargıları ifade eden bir terimdir. Sosyal beceri ise sosyal ortamda gösterilen davranış biçimini ifade etmektedir. Sosyal yeterliliğe sahip bireyler sosyal beceriye de sahiptir (McFall, 1982, s. 539). McFall (1982), sosyal beceri ve sosyal yeterlik kavramalarının birbirinin yerine kullanılamayacak kavramlar olduğunu ifade etmektedir. McFall'a göre beceri, bir sosyal bir görevi yeterli bir biçimde yerine getirebilmek için gereken kişiye özgü yetenekler şeklinde tanımlanır (Kabasakal ve Çelik, 2010, s. 204). Diğer taraftan kişilerin sahip oldukları bu sosyal becerileri hangi durumlarda ve nasıl kullanacaklarını yeterli bir şekilde öğrenememiş oluşları sosyal beceri eksikliği ortaya çıkarmaktadır (Hops, 1983, s. 4). Diğer taraftan sosyal becerinin gelişmesi, sosyal yeterlik gelişmesiyle eş zamanlıdır. Çocuğun kendini ifade etmesi, kendisine güvenmesi, arkadaşları tarafından kabul görmesi, destekleyici sosyal çevre ve sosyal bağımsız hem sosyal beceri hem de sosyal yeterlik ile ilgili kavramlardır (Akkök, 1999). Bacanlı (1999)'ya göre sosyal beceriler, bireyin kendisinin haricindeki bireylerle karşılıklı sağlıklı ilişkiler geliştirebilmesi için gereken becerilerdir. Sosyal yeterlikse, bir bireyin bazı sosyal ilişkileri yürütebilmesi için gereken becerilerin kazanılmış olup olmadığını ifade etmekte olup, bu manada sosyal genel kabul görmüş bir ölçüye göre kişinin değerlendirilmesini içeren bir kavramdır. Sosyal yeterliliğe sahip bir bireyin sosyal becerilere de sahip olduğu ifade edilmektedir.

Sosyal beceriler, kişinin bireysel yeterliliğini ifade eden önemli bir etken olmakta, sosyal becerilerin eksikliği durumunda bireyler psikolojik ve sosyal olarak ilişki kurmakta, ilişkilerini sürdürmekte, problemlerle karşı karşıya kaldıkları zaman bu problemlerle mücadele etmekte zorlanmakta, sosyal etkileşimin insan hayatının ayrılmaz bir parçası olduğu gözlenmektedir (Kabasakal ve Çelik, 2010, s. 205).

2.1.3.3. Sosyal Yeterlilik

Sosyal yeterlilik bireyin, insanlarla ilişkilerini toplumdaki diğer kişilere zarar vermeden sürdürmesi ve gelişim düzeyine uygun sosyal davranışlar sergilemesi yeteneği şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal yeterlilik, davranışların nasıl olması gerektiğini gösteren bilişsel haritalardan ziyade, davranışın gerçekten yapabilmesini gerektirmektedir. Örnek olarak, bir çocuk nasıl arkadaşlık kurulabileceğini bilmekle birlikte arkadaşlık kuramıyorsa sosyal açıdan yeterli kabul edilemeyecektir. Bununla birlikte sosyal yeterlilik bireyin akranlarıyla ve onun için önemli olan kişiler tarafından kabullenilmesi durumuyla da biçimlenir. Bu sebeple, yakın ilişki veya sosyal destek ihtiyacını karşılayabilen birey sosyal olarak yeterli kabul edilmektedir. Bireyin ilişki kurma konusunda ve bu ilişkileri sürdürme hususunda da yeterli olması gerekmektedir. Sosyal yeterliliği sağlayan ise bireyin sahip olduğu sosyal becerilerdir. Sosyal beceriler, bireyin davranışlarını kendi zihinsel haritasıyla yönetebilmesini temine eden özdenetim becerilerini, belirli davranışları ne zaman yapabileceğini saptamasını ve bu davranışlar içinden tercih yapabilmesini temin eden sosyal-algısal ve sosyal-bilişsel becerileri ve bir sosyal olayda ne yapması gerektiğine ilişkin bilgiyi kapsamaktadır (Akfırat, 2006, s. 42).

2.2. Sosyal Uyum

Sosyal uyum kavramını açıklamak üzere uyum kavramından başlayarak sosyal uyum kavramı aşağıda incelenmiştir.

2.2.1. Uyum Kavramı

Uyum; bireyin, çevresi ile içerisinde yaşadığı toplumla arasındaki çatışmaların, sürtüşmelerin ve kavgaların olumlu iç ve dış tepkiler ile denge haline dönüştürülebilmesi yeteneğidir (Tomanbay, 1999, s.284).

Bireyin uyumlu olması, yüzleştiği problemlerle doğrudan doğruya mücadele edebilmesi; önüne çıkan engelleri hoşgörüyle karşılayabilmesi; amacına ulaşabilmek için makul bir yol takip etmesi; diğerlerinin arkadaşlığından hoşlanması ve onlar ile iyi ilişkiler kurabilmesi anlamına gelmektedir. Kişinin uyumlu davranışları kendisine tatmin sağlar; bireyi verimliliğe yönlendirir; başarısını artırır ve kendisini değerli görmesine yardım eder. Ayrıca birey uyum sağlayamazsa problemlerine çözüm üretemez, başarısızlığa uğrar ve daha derin hayal kırıklığına ve çatışmalara düşebilir (Başaran,1991, s.201).

Uyum, her bireyin doğumdan ölümüne kadar karşı karşıya geldiği günlük olaylarla yaşayıp anladığı tabii bir süreç şeklinde ifade edilebilir. Uyum süreci, bireyin içerisinde yaşadığı toplumda bir talebin ortaya çıkmasıyla başlamakta ve kurulmuş dengeleri bozarak tekrar tekrar dengeye gelmeyi gerektirmektedir. İnsan, günlük hayatında bozulmuş dengeleri yeniden kurabilmek için gereken çok sayıda yeteneğe zaten doğuştan sahiptir veya bu döngüyü geliştirebilme potansiyeline sahiptir. Gelişim ve uyum süreci, toplumsal beklentilerin muhakeme edilmesi neticesinde meydana gelen tepkiler, verilen tepkilerin tetiklediği diğer tepkiler ve meydana gelen yeni durumun muhakeme edilmesini gerektirmektedir. Bu tekrarlayan muhakemeler ve tepkiler sağlıklı olan ve olmayan uyumu birbirinden ayıran ölçütleri de belirlemektedir (Gençöz, 1998, s.1).

Uyum tanımlarının ortak noktası; bireyin, yaşadığı sosyal çevreye uyum sağlamaya çalışırken, kendi isteklerini ve düşüncelerini dikkate almaksızın toplumun talepleri istikametinde davranışlar sergilemesinin doğru olmayacağı; diğer taraftan yalnızca kendi istekleri ve düşünceleri doğrultusunda bir yaşam sürerek toplumsal talepleri de bir tarafa itmesinin de mümkün olamayacağıdır. Sosyal uyum, kişinin hem toplumsal düzene uyum sağladığı bununla birlikte kişiselliğini devam ettirdiği iki taraflı bir süreç şeklinde değerlendirilmektedir (Özkurt, 2018, s. 33).

2.2.2. Uyum Türleri

Uyum insanın dış şartlarla uyum sağlaması olup; insanın hayatını sürdürebilmesi çevresine uymasına bağlıdır. Uyumun iki ana türü bulunmaktadır (Dönmezer (1990, ss.56-59):

1- Bireysel Uyum

a- Fiziki uyum: Fiziki uyum, kendiliğinden gerçekleşmektedir.

b- Biyolojik uyum: Çevresel koşullara göre belli bir yaşam tarzının, sürdürülmesinin veya gelişmesinin uygun hale gelmesini ifade eder. İnsanların yemek, yatmak, gezmek gibi ihtiyaçlarının çevresel koşullara göre şekillenmesi gibi.

2- Sosyal uyum: Sosyal uyum iki boyutta dikkate alınmaktadır. Birinci boyutu kültürel etki olup, sosyal örgütlenmeyi, teknolojiye uyumu vb. içermektedir. İkinci boyutu ise kişinin çevresindeki değer standartlarına başka bir ifadeyle iç çevresine uyumunu ifade etmektedir.

2.2.2.1. Bireysel Uyum

Bireyin kendi içsel dünyasında meydana gelen uyum, bireysel uyum olarak nitelendirilmektedir. Bireyin kendine ait benlik algısı, kendine atfettiği önem, güçlü ve zayıf tarafları bireysel uyumda önem taşıyan içsel nitelikleridir. Bireysel uyum bireyin kendisini gerçekleştirmesi, psikolojik belirtilerin ve duygusal kararlılık halini içeren hallerin bir araya gelmesiyle meydana gelmektedir. Fakat kişi kendisine ait içsel dünyada bir uyum sağlarken sosyal olanaklar ve çevresinin yönlendirmeleri de uyumuna etki etmektedir. Kişinin diğer bireylerle kurduğu iletişim, etkileşim, aile ortamı ve arkadaş çevresi, sevmek ve sevilebilmek istidadına sahip olması bireysel uyum sürecinde etkiye sahip dışsal dünyasına ilişkin unsurlarıdır (Köknel, 2006, s. 52).

Bireysel uyum üç unsuru içermektedir. Bireysel uyumun ilk unsuru, bireyin amaçlarını belirlemesinde, çözümlerini seçmesinde ne kadar başarılı olacağını belirlemesinde gerçekçi bilgileri kullanmasıdır. İkinci unsuru ise bireyin muhtemel tehlikeler ve problemler karşısında mücadele etmesi, mücadeleci ruha sahip olmasıdır. Üçüncü unsuru ise, bireyin kendisine güven duyması, kendisini anlaması ve benlik saygısı taşımasıdır. Bu üç unsuru taşıyan kişiler uyumlu davranışlar göstermektedirler. Diğer taraftan bireylerin uyumlu tutumlar ve davranışlar göstermesinde aile unsuru önem arz etmektedir. Ailevi ortamlarında kendilerine deneyim imkânı sağlanması, sevgi ve güven ikliminde yetişmeleri, annelerin ve babaların çocuklarını tanımaları, çocuklarının ilgilerinin ve yeteneklerinin farkında olmaları, bu yetenekleri geliştirmelerine imkan sağlamaları, özerk ve özgür bireyler olmalarında etkili olmaları uyum sürecinde oldukça önemlidir (Özkan, 2019, s.19).

2.2.2.2. Sosyal Uyum

Sosyal uyum; bireyin kendisine, çevresindeki diğer insanlarla etraflarındaki nesnel dünyaya ilişkin tutumları ile ilgili duygularını, düşüncelerini ve kendisini ifade edebilmesi, duygularını yönetebilmesi, kendiyle ve çevresi ile barışık ve uyum içerisinde bulunabilmesi halidir (Dalkılıç, 2014). Sosyal uyum, bireyin duygularını düzenleyebilmesi, pozitif akran ilişkilerine sahip olması, kendisini kontrol edebilmesi, etkili iletişim becerileri kullanabilmesi gibi çok sayıda unsurun bileşiminden oluşmaktadır.

Sosyal uyum, birey ile sosyal çevre arasındaki dinamik ilişkiyi ifade etmektedir. Belirli bir toplumda yaygın olan değerleri ve kuralları, kişinin davranışına yansıtmasıdır (Zhang vd., 2018, s.309). Sosyal uyum, bireyin sosyal yaşamdaki dengeli psikolojik-sosyal koordinasyonu ile ilgilidir. Sosyal uyumluluk hali, bireyin farklı bir role ve çevresel faktörlere uyarak değişme becerisi, eğilimi ve motivasyonudur (Ruan vd., 2019, s.1150). Sosyal uyum, bir yerde yaşayan bireylerin ve grupların kendi aralarındaki eşitsizlikleri, farklılaşmaları ve gerilimleri olumlu ve başarılı şekilde yönetebilme becerisidir (Hickman ve Mai, 2015, s.423).

Sosyal bir canlı olan insanın, hayatını devam ettirebilmesi için fizyolojik gereksinimleri kadar sosyal gereksinimlerinin de karşılanmasına gerek vardır. İnsanlar yaşamları süresince çevreleriyle muhtelif ilişkiler kurmakta ve kurdukları bu ilişkileri devam ettirebilmek için yaşadıkları topluma uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu uyum sürecinde mevcut potansiyeliyle birlikte kendisine yeni tutumlar ve davranışlar da ilave edebilmelidir. Sosyal gelişme şeklinde ifade edilen bu tutumlar ve davranışlar kişinin kültürel birikimini, davranış şekillerini ve değer normlarını içermektedir (Ersanlı, 2005, s.168).

Sosyal uyum becerileri, çocuklara okul öncesi eğitim döneminden başlayarak kazandırılması gerekli olan, yaşam boyunca ihtiyacı olacak becerilerdir. Sosyal uyum becerilerinin çocukluk çağlarında kazandırılması, kaliteli toplumsal yapı oluşturulmasında ve sağlıklı bireyler yetiştirilmesinde mühim bir yere sahiptir. Okul öncesi eğitim döneminden başlayarak çocukların, sosyal boyutlarına destek olunması, davranışlarını kontrol etmelerini ve yönetmelerini öğrenmeleri, psikolojik açıdan sağlam bireyler olabilmelerini destekleyecek, toplumsal uyum sağlamalarını ve ülkedeki kalkınmaya katkı sağlamalarını kolaylaştıracaktır (Dalkılıç, 2014).

Çağdaş toplumlarda bireylerin topluma uyum sağlayabilmesi için, duygularını etkin bir biçimde kontrol edebilen, dayanıklı, etkin iletişime geçebilen ve diğerleriyle arkadaşlık kurabilen, şefkatli ve sorumlu fertler olmayı öğrenmeleri gerekmektedir. Sosyal gelişme, çocukların okul ortamında çalışabilmeleri ve akademik başarıya ulaşabilmelerine ilişkin becerilerinde mühim bir role sahiptir (Wang vd, 2017).

İlkokulun başlarında sınıftaki ortam çocukların ailelerinden sonraki en önemli sosyal çevreyi meydana getirmektedir. Öğretmenleriyle ve arkadaşlarıyla oluşturdukları olumlu etkileşimler, çocukların özgüvenlerini yükselterek kendilerini iyi hissetmelerini sağlamakta, sosyal uyum becerilerinin gelişmesine ve uyumlarına destek olmaktadır. Son zamanlarda gerçekleştirilen araştırmaların sonuçları, okulların yalnızca çocukların akademik başarılarını değil bununla birlikte sosyal duygusal becerilerini de desteklemesi gerektiğini göstermektedir (Wang vd., 2017). Çalışmalar çocuklarda meydana gelen yalnızlık hissi, anksiyete gibi psikolojik sorunların, özgüven düşüklüğünün ve benlik algısı düşüklüğünün, sosyal ve akademik düzey düşüklüğünün etkisiyle okul hayatının ilk yıllarında olumlu ilişkiler kuramamaları, akran zorbalığına uğramaları, okula uyum sağlayamamaları gibi sebeplerden ötürü ortaya çıktığını göstermektedir. Çocukların sosyal becerileri geliştikçe, ilişki kurmaları, problem çözmeleri ve duyguları ile baş etmeleri için gerekli güven ve yetkinliği kazanmaları söz konusu olmaktadır. Sosyal ve duygusal olarak yaşadıkları uyumsuzluklar, çocukların aile, okul ya da diğer çevrelerdeki ilişkilerini ve çalışma yeteneğini köreltebilmektedir (Darling ve Lippman. 2016, ss.1-2).

Bireylerin çevrelerine uyum sağlamasında anne ve babanın rolü oldukça önemlidir. Birey, toplumsal kuralları öncelikle ailesinden öğrenmektedir. Çocuğuna karşı ilgili ve demokratik bir ailede büyüyen bireylerin uyum düzeyleri, aşırı baskıcı, koruyucu ve düşük ilgiye sahip bir ailede büyüyen bireylerden daha yüksek olmaktadır. Bu kapsamda demokratik bir aile ortamında bireylerin ihtiyaçları daha iyi anlaşılabilmekte, bireylerin kendisini daha iyi ifade edebilmeleri ve anne babalarıyla daha sıcak ilişkiler kurabilmeleri uyum seviyelerinin de artmasını sağlar. Diğer taraftan aile ortamı bireylere paylaşmak, dayanışmak, işbirliği yapmak ve yardımseverlik gibi temel sosyal becerileri edindirmektedir. Bireyin sosyalleşmesinde aileden sonraki en büyük faktör okul olmaktadır. Okul ortamı

bireylere arkadaşlarıyla ilişkiler kurarak sürdürebilmesini, toplumda yaşamasını, işbirliği yapabilmesini ve kurallara uymasını öğretmektedir (Yavuzer, 2007, s.159).

2.2.3. Sosyal Uyumun Önemi

Çocukların ve ergenlerin sosyal uyumsuzluklar sergilemesi, bireysel gelişimlerini ve hatta gelecekteki hayatlarını negatif etkilemekte, ergenlerde ve gençlerde düşük motivasyona, düşük katılıma, başarısızlığa ve bağımlılık durumlarına neden olabilmektedir. Bireyler çocukluk döneminde sosyal bakımdan uyumsuzluk gösterdiklerinde gelişim evrelerinin sonraki aşamalarında kişilerarası iletişimde problemler yaşayabilmekte, içine dönme, şiddete ve suça eğilimli olma gibi dışsallık problemleri oluşabilmektedir. Dinamik sosyal döngü içerisinde sosyal uyum, bireylerin toplumsal yaşam içerisinde yaşadıkları çevreyle sosyal düzen arasındaki etkileşmeyi ve ilişkiyi ifade etmektedir. Söz konusu ilişki ve uyum bireyin hayatındaki dalgalanmalardan büyük ölçüde etkilenmektedir (Ongan, 2013, s.215).

İnsanların çeşitli bağlamlar açısından toplumda kabul gördüklerinde, kabul edilmiş hissedecekleri ve dolayısıyla içerisinde yaşadıkları toplumla daha fazla kaynaşacakları varsayılmaktadır. Sosyal içermede olduğu şekilde sosyal uyum da toplumun üyeleri arasında aidiyet, dayanışma, bağlanma ve birlik duygusu oluşturmaktadır. Sağlanan sosyal uyum neticesinde kurulan ilişki ağları, bireylere duygusal destek sağlayan sosyal bir mekanizma görevi üstlenmektedir (Jayashankara ve Raju, 2020, s.316). Sosyal destek, bireylerin alışmadıkları kültürel bir çevreye uyum sağlamasındaki stresini azaltmada ve kültürler arası geçişler esnasında fiziksel ve psikolojik refahı desteklemek, bireylere yalnız olmadıklarını hissettiren bir birliktelik duygusu oluşturmaktadır. Bunun neticesinde iyi olma halini düşüren olumsuz etkileri azalttığı gözlenmektedir (Ng vd., 2017, s.22).

Sosyal uyum seviyeleri yüksek olan bireylerin çeşitliliğe karşı daha fazla toleranslı oldukları, ailesine ve arkadaşlarına karşı daha güçlü bağlarla bağlı oldukları ve güven duygularının fazla olduğu saptanmıştır. Bu durumun hem sosyal içermeyi hem de mutluluğu desteklediği gözlenmektedir. Bu çerçevede sosyal uyum, bireyin sosyal risklere karşı kapsayıcı koruma sistemlerini genişletilmesine yardımcı olmaktadır (Fonseca vd., 2019, s. 245).

2.2.4. Sosyalleşme ve Sosyal Uyum Süreci

Dünyaya geldiği andan başlayarak yaşadığı çevreyi tanıma gayretinde olan insan, ilk başta anne babasından başlayarak, yaşadığı toplumdaki kişilerin, değerlerin, dini inançların ve kültürün etkisinde kalmaktadır. Bu dinamiklerin etkisinde olan birey topluma ait bu unsurları kendi içinde içselleştirir. Bireyin bu dinamikleri içselleştirmesi süreci, sosyalleşme olarak ifade edilmektedir. Kişi sosyalleşme sürecinde toplumun maddi ve manevi kültürel unsurlarını öğrenir ve özdeşleşerek kendisine mal eder. Sosyalleşme sürecinin ilk başladığı ortam aile olmakla birlikte sistematik bir biçimde geliştiği ortamsa okul ortamıdır. Bu nedenle eğitim dönemindeki her bireyi ahlaki bakımdan uygun ahlaki kararlar vermesi ve davranışlar sergilemesini destekleyecek değerler, normlar ve becerilerle donatmak, okulun en temel işlevi ve hedefi arasında bulunmaktadır. Bu kapsamda değerler eğitimi, sosyalleşme sürecinde verilecek en önemli eğitimlerden bir tanesidir. Gençlere verilecek değerler eğitimi, onların toplumsal gereklere uygun ilişkiler geliştirebilmelerinde ve sosyalleşmelerinde katkısının yadsınamaz bir eğitimdir. Zira eğitim, insanları zihinsel bakımdan etki etmekte, kazanılan bilgiler insanların tutumlarına ve davranışlarına aksetmekte, biryandan da sosyalleşmesine yardımcı olmaktadır. Eğitimle edindiği bilgilerle bireysel kimliğini geliştiren birey, sonrasında oluşturduğu kimlikle toplumda iletişime ve etkileşmeye girişmekte ve sosyalleşmektedir. Sosyal rollerin eğitimle öğrenilmesi, toplumsal kültürün sonraki nesillere aktarılması yoluyla birey, yaşadığı toplumla bütünlüğünü temin edebilmekte ve biçimlenen bu uyum bireyin sağlıklı sosyalleşme tecrübelerini etkilemektedir. Sosyalleşme olgusunun yöntemleri ve içeriği öğrenme aracılığıyla biçimlenmekte ve kalitesi artmaktadır. Sosyalleşme ile beraber bireylerin tutumları, davranışları, düşünceleri, normları, değerleri ve inançları etkilendiği için, sosyalleşme hem bireyin kimliğinin hem de kişiliğinin oluşması sürecini anlatmaktadır (Emiroğlu, 2017, s.117).

Sosyal gelişim, bireyin dünyaya geldiği andan yetişkin bir birey olana değin diğer bireylerle kurduğu ilişkilerin ve onlara karşı oluşturduğu davranışların bütünüdür. Çocuğun içerisinde yaşadığı toplumun bir üyesi haline gelmesi, toplumsal bir kimliğe sahip olduğunun farkına varması, öğrenmesi onun sosyalleşmesidir. Diğer bir ifadeyle, bireyin sosyalleşmesi, duygularını olduğu şekilde tanımlaması,

duygularını yansıtması, dış dünyayla arasında köprü görevi görmesi, özdeşleşme kurabileceği bir kişi olmasını ifade eder. İnsanda çeşitli davranışların ve tutumların oluşması onun sosyal gelişmesinin bir sonucudur. Bireyin kişiliğinin nitelikleri, sosyal çevresinin etkisi altında gelişmekte olup bu gelişim yaşam boyu sürer. Daha sade bir dille, sosyal gelişme bireyin toplum içerisinde diğer insanlarla iyi ilişkiler kurabilmesi ve toplumsal hayata uyumlu davranışlar göstermesidir (Çubukçu ve Gültekin, 2006, s. 156).

İnsanın karşılaşabileceği çeşitli durumlarda o sosyal yapının içerisindeki şartların gerektirdiği değerleri, becerileri, davranışları ve tutumları öğrenmesi, bu sosyal örüntülere uygun hareket ederek davranışlar geliştirmesi sosyalleşme olarak nitelendirilmektedir. Sosyalleşme; gelişime açık, dinamik, çok boyutlu, çok sayıda etkeni olan bir süreçtir. Toplumsal yapının kişi üzerinde yaptığı etkilerle birlikte kişilerin de toplumda karşılıklı etkileşmeleri neticesinde toplumsal yapıya ve toplumsal değişikliklere etki etmektedir. Sosyalleşme süreci, sosyal unsurlarla beraber etkileşim içerisinde oluşmaktadır. Bireyin karşılıklı sosyal ilişkiler kurmasıyla gelişen sosyalleşme, kişiliğin ve kimliğin oluşması ve bireyin yaşadığı toplumla etkileşime geçerek bir bütünün parçası haline gelmesi sürecidir. Günümüzde sosyalleşme, iletişim ortamlarının değişmesi ve dönüşmesiyle dinamik bir hal almış ve farklılaşmayı da birlikte getirmiştir. Sosyalleşme süreci iki bakımdan ele alınmaktadır. İlk olarak sosyalleşme, aile ortamında başlayıp okula kadar geçen dönemi içeren ilk sosyalleşme sürecidir. İkincisi ise; okul dönemiyle başlayarak bireyin hayatının sonuna kadar devam eden süreçtir. Bu iki aşamayı farklılaştıran neden, bireyin yakınlarından ve kendi ailesinden oluşan, kapalı çevresinden geniş bir çevreye aktarılan ve git gide çoğalan bir çevresel ortam arasında meydana gelen farktan kaynaklanmaktadır (Bakıroğlu, 2013, s. 2).

Sosyalleşme, insanları sosyal sistemlerin birer üyesi haline getiren bir süreçtir. Sosyalleşme süreci sayesinde toplumsal ve kültürel değerle nesilden nesile aktarılmakta ve bu aktarım mekanizması toplumsal kültürün en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Sosyalleşme süreci sosyologlar tarafından farklı biçimlerde ifade edilmektedir. Linton, yeni doğmuş bebeklerin cahil bir hayvan, medeniyetsiz bir yaratık halinden, sosyal sistem içinde insan haline gelmelerinin sosyalleşme yardımıyla olduğunu ifade etmektedir. Sosyalleşme, bireylerin toplumsal gruplara

katılmasını ve toplumun kendi hemcinsleri ve yaşındaki kişilerden beklediklerini yerine getiren kişiler olmalarını temin eden süreci ifade etmektedir. Sosyalleşme, kişilerin grubun değer yargılarına ve kabullenmelerine uyum sağlamayı öğrenmesini sağlayan süreci de ifade etmektedir. Sosyal düzen ve yapı, büyük bir ölçüde sosyalleşme süreciyle varlığını korumaktadır. Toplumdaki bireylerin büyük bir kısmının, toplumun normlarına ve değerlerine uygun davranışlar göstermeleri beklenmektedir (Koştaş, 1987, s.329).

2.2.5. Sosyal Uyum Becerileri

Çocukların sosyal becerileri ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalar neticesinde, sosyal beceri kavramıyla ilgili olan sosyal yeterlik kavramı öne çıkmaya başlamıştır. Psikologlar 1920'li yıllardan bu yana sosyal davranışlar içindeki sosyal beceri konusunu çeşitli kavramlarla ve yöntemlerle ele almışlardır. Kişiler sosyal becerilerini davranışlarına yansıtırlar; bu yansıtma sosyal beceri sürecini meydana getirir ve bu süreç sosyal yeterlilik bakımından değerlendirmeye tabi tutulur (Bacanlı,1999, ss.19-20).

Sosyal beceri, bir hedefe yönelik olarak, becerikli davranışlar sergilenmesi sürecidir (Trower, 1982, s.418). Sosyal beceriler, yaşantı ya da gözleme yoluyla öğrenilebilmekte, sembolik şekillere girerek hafızada yer edebilmekte ve geriye çağrılarak birey tarafından kullanılmaktadır. Sosyal beceriler, belirli davranışları temsil ederken, sosyal uyum bir süreci temsil etmektedir (Bacanlı, 1999, s.21)

Sosyal bir canlı olarak insan, toplum içinde neyi, nasıl ve ne zaman yapacağı hususunda yetkindir. Bireyin sosyal hayata uyumunun sağlanmasında, kendini toplumun bir ferdi olarak kabullenmesinde ve kabul ettirmesinde olmazsa olmaz olan sosyal beceriler, altı başlık altında ele alınmaktadır (Akkök, 1996, s. 2-3):

a) İlişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri: Bu beceriler, bireyin dinlemesini, konuşmayı başlatmasını, konuşmayı sürdürmesini, soru sormasını, teşekkür etmesini, kendini tanıtmasını, izin istemesini, başkalarını tanıtmasını, iltifat etmesini, yardım istemesini, başkalarına yardım etmesini, özür dilemesini, izin istemesin, ikna etmesini, yönerge vermesini, yönergelere uymasını, hakkını korumasını, uzlaşmasını, kavgadan uzak durmasını içeren becerilerdir.

b) Grupla Bir İşi Yapabilme ve Yürütebilme Becerileri: Bu beceriler, grup içerisinde iş bölümüne uyulmasını, grupta sorumluluk alınmasını ve sorumluluklara uyulmasını, başkalarının görüşlerinin anlaşılmaya çalışılmasını, başkalarının görüşlerine saygı duyulmasını içeren becerilerdir.

c) Duygulara Yönelik Beceriler: Bu beceriler, bireyin kendine ait duyguları anlamasını, duygularını ifade edebilmesini, diğerlerinin duygularını anlamasını, karşı tarafın kızgınlığı ile başa çıkmasını, sevmeyi sevilmeyi bilmesini, iyi duygularını ifade edebilmesini, korku ve endişeyle başa çıkmasını, kendisini ödüllendirmesini içeren becerilerdir.

d) Saldırgan Davranışlarla Başa Çıkmaya Yönelik Beceriler: Bu beceriler, bireyin izin istemesi, paylaşması, başkalarına yardım etmesi, kızgınlığa uygun şekilde ifade edebilmesi ya da kontrol edebilmesini içeren becerilerdir.

e) Stres Durumuyla Baş Edebilme Becerileri: Bu beceriler, bireyin başarısız olduğu bir durumla başa çıkması, grup baskılarıyla başa çıkması, utanılan bir durumla başa çıkması ve yalnız kalma ile başa çıkmasını içeren becerilerdir.

f) Plan Yapma ve Problem Çözme Becerileri: Bu beceriler, bireyin ne yapacağına karar vermesini, sorunun nedenlerini araştırmasını, amaç oluşturmasını, bilgi toplamasını, karar vermesini, çevreden bilgi toplamasını ve bir işe yoğunlaşmasını içeren becerilerdir.

2.2.6. Sosyal Uyumu Etkileyen Faktörler

Çocuklar ilk olarak sosyal ortamlarını, daha sonra iç dünyalarını kavramaya çalışırlar. Sosyal düşünceyi kavraması çocuğun yaşı ile de alakalıdır. Çocuk yaşının ilerlemesiyle birlikte orantılı olarak daha iyi sosyal organizasyonunu sağlar. Çocuklar yaşları ilerledikçe yalnızca sosyal gerçeklikler hakkında düşünmezler, ancak bununla birlikte kendilerine ve başkalarıyla ilgili sosyal düşünceler de değerlendirirler (Yavuzer, 1984,s. 31).

Bireyin topluma ve sosyal olaylara karşı vereceği tepkilerin şekli, başka insanlarla kuracağı iletişimin şekli, hayatının ilk yıllarında elde ettiği öğrenme tecrübelerine bağlıdır. Bu deneyimler ise, çocuğa sağlanan imkânlara, bu imkânları değerlendirebilmesi için gereken motivasyona, öğretmenlerin ve yetişkin bireylerin kılavuzluğuna bağlıdır. Tüm bu faktörler çocuğun sosyal beceriler kazanıp

sosyalleşmeyi öğrenmesine, grup içerisindeki konumunu ve sosyal olarak gelişmesine etki etmektedir. Çocukta, başkalarıyla ilişki kurmanın olumlu ve olumsuz taraflarının gelişmesi, sosyal davranışlar bakımından da önem arz etmektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006, s.158).

Canlıların birbiriyle ve çevresiyle olan ilişkisini inceleyen bilim dalı olan ekoloji; bireylerin davranışını etkileyen kişi, aile, toplum gibi içsel ve dışsal unsurların etkileşimlerini izah eden sistem ise ekolojik sistem yaklaşımı şeklinde ifade edilmektedir. Buna göre bir çocuğun gelişimi incelenmek isteniyorsa geniş çevrenin etkileşiminin incelenmesi gerekir. Herhangi bir sistemde değişiklik oluştuğu zaman diğer sistemlerle mutlaka ilişkili olabileceği varsayılmaktadır. Bu sebeple ekolojik yaklaşım, çocuğun en yakın çevresinden en uzak çevresine doğru genişleyen sistemi ele almaktadır (Zorbaz, 2016, s.55).

Sosyal uyumu etkileyen unsurlar bireysel özellikler, arkadaş çevresi, okul ve aile olmak üzere dört sınıfta aşağıdaki şekilde incelenmiştir.

2.2.6.1. Bireysel Özellikler

Bireysel özellikler, bireyin birey olarak diğer kişilerden farklı olmasını sağlayan genlerle gelen özelliklerdir. Bu genetik mirasla gelen kişilik özellikleri sinir sistemiyle de uyum nitelikleri oluşturmaktadır (Kulaksızoğlu, 2001, s.45). Genetik unsurlardan ya da sinir sisteminin gereken olgunlaşmayı tamamlayamamasından kaynaklanan unsurlar sebebiyle bireyler bazı uyum sorunları yaşayabilmektedir. Bu durum çocuğun sosyal gelişmesini olumlu veya olumsuz olarak etkileyebilmektedir (Kacır, 2015).Psikolojik olarak daha çok kişisel manada bir iyilik ve kendinden memnuniyeti iyi olan bireylerin sosyal uyum düzeyleri de yüksek olmaktadır. Bireysel uyum canlıların değişen doğal ve çevresel şartlarda yaşamını sürdürme yeteneği olarak ifade edilmektedir (Hallen vd., 1991, ss.299-20).

2.2.6.2. Aile Yaşantısı ve Aile katılımı

Sosyal davranış problemlerini izah etmek üzere çok sayıda faktör tespit edilmesine karşın çocuğun davranışlarındaki tutarlılık daha ziyade çocuğun aile ortamına bağlanmaktadır. Ailevi unsurlardan evlilik durumu, eğitim ve çalışma düzeyi sosyal davranış sorunlarına etkisi olan faktörlerdir. Sosyal sınıfı, eğitim düzeyi, evlilik

durumu gibi ailevi faktörler çocuğun yetişmesini kalitesini etkileyerek farklı türlerde sosyal davranış şekillerinin ortaya çıkmasına sebep olabilir (Campell, 2002, s. 237).

Aile yaşantısında ilişkiler bütüncül bir yapı sergiler. Her ne kadar aile bireylerinin karakterleri birbirinden farklı olsa dahi, bu farklılıklar aile içinde uyum ve bütünlük içindedir. Diğer taraftan ailedeki bu ilişkiler, uyumlu olduğu kadar, süreklilik de arz etmektedir. Aile içi ilişkiler, değişiklikler karşısında genelde durağanlık sergilerken, belli bağlamlar karşısında uyum sergilemektedir. Örneğin annesi evdeyken babası gibi davranan erkek çocukları, annenin bulunmadığı ve babanın bulunduğu ortamlarda bu davranışı sergilememektedir. Anne-baba ve çocuk ilişkisinde yaşanan duygusallığın çocukta güven duygusunun oluşmasında etkili olduğu bilinen bir gerçektir. Bununla birlikte aile ilişkilerinde, bireyler ilişkileri benimsemekte, bu durum, bireylerin aile ilişkilerinde sergiledikleri davranışların öngörülebilir olmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu da bireyin ilişkisinde karşısındakinin davranışlarından ne anlaması gerektiğini açığa çıkarmaktadır. Bu durumu takiben aile ilişkilerinde temsil edilen ilişkiler sürdürülmektedir. Bowlby'nin (2012) bağlanma teorisindeki en önemli iddia olan bu konu, ortak yaşamın neticesi olarak meydana gelen ilişkilerde benlik modelleri ve sosyal yaşam tercihinin, bireylerin tutumlarını, tercihlerini ve beklentilerini direkt etkilediğini göstermektedir (Şirin vd, 2018, s. 60).

Anne ve babaların, çocuğun sosyal duygusal gelişiminde oynadığı rol araştırmacılar tarafından önemsenmektedir. Çocuk, ilk sosyal davranışlarını, aile bireyleriyle etkileşiminden kazanmaktadır. Yalnızca anne babanın değil ailede yaşayan anneanne, babaanne, dede, dayı, hala, teyze gibi diğer bireylerin de birbirleriyle ve çocukla tesis ettikleri etkileşim çocuğun aile içerisindeki konumunu belirlemektedir. Çocuk ailesi içinde kurduğu bu iletişim ve etkileşim neticesinde aidiyet duygusu kazanmakta ve sahiplenmeyi öğrenmektedir. Bu şekilde, çocuğun kendisine güven duygusu yükselir ve sosyal kabul görmesi için gereken ortam hazırlanmış olur. Okul öncesi eğitim döneminde aile, çocuğuna sosyal deneyimleme ortamları sağlar ve aile çocuğun hayatında etkili bir sosyalleştirme kurumu olarak işlev görür. Aile, çocuğa sosyal olarak kabul edilebilir davranış tarzlarının gelişmesi için kılavuzluk ederek onun sosyal bir birey olmasına katkı sağlar (Işık, 2007, s. 25). Çocuk, anne babasının kendisine karşı olan sevgisini, beslenmesinde ve bakımında birbiriyle iletişimlerini

ve diğer insanların kullanmış oldukları dili gözler. Çocuklar etraflarındaki insanlara karşı ebeveynlerinin davranışlarına benzeyen davranışlar sergileme eğilimindedirler ve ebeveynlerinin davranışlarını taklit etmektedirler. Çocuğun ebeveynleriyle kurmuş olduğu olumlu sosyal ilişkiler ve çocuğu mutlu kılan sosyalleşme deneyimleri, çocuğu bu davranışları tekrar etmesi için motive ederek sosyal gelişimlerine destek olur (Kulaksızoğlu, 2001).

Ailevi ilişkilerde annenin ve babanın tutumları oldukça önem arz etmektedir. Bilhassa demokratik yapıdaki ailelerde çocuk bütün yönleriyle kabul edildiği gibi, ebeveynler yalnızca yol gösterici olarak ve çocuğu alacağı kararlarda özgür bırakmaktadırlar. Bu tür ailelerde kurallar tüm aile bireyleri tarafından ortak şekilde konur ve aileyi ilgilendiren kararlar ortak olarak belirlenir. Çocuklarını dinlerken bir ebeveynin sahip olması gerekli en önemli nitelik empati yapmasıdır. Örnek olarak, aile içinde birbirini eleştirmek, yargılamak, konuyu saptırmak, nasihat vermek, ahlaki ders vermek, duygularını sorgulamak gibi yaklaşımlar, aile ilişkilerini ve iletişimini direkt etkilemektedir. Aile ortamında iletişimin ve etkileşimin engellendiği hallerde çocuk duygularına önem verilmediğini, kendisine saygı gösterilmediğini, problemlerini kendi başına çözüme kavuşturamayacağını düşünmekte, bu da çocuğun kişisel gelişmesine negatif yönde etki etmektedir (Şahin ve Aral, 2012, ss.55-56).

Yavuzer (2006) aile ortamından kaynaklanan sosyal uyuma engel olan bazı faktörleri saymıştır. Bu faktörler; anne babanın sosyal beceri düzeyinin düşük olması, ailede çocuk için bir rol modelin bulunmaması ve çocuğun sosyalleşme deneyimlerinin kısıtlanmasıdır. Yapılan araştırmalarda, olumlu sosyal davranışlar beceri seviyesinin düşük seviyede olduğu ailelerde büyüyen çocukların, ileriki yaşlarında sosyal uyum düzeylerinin zayıf kaldığı saptanmıştır. Benzeri biçimde, çocuğun rol model olarak benimseyebileceği bir aile üyesinin bulunmaması ve çocuğun aile üyeleriyle birlikte evin dışında sosyal deneyimlemesinin bulunmaması çocuğun sosyal uyum hususunda teşvik eden unsurların düşük düzeyde kalmasına neden olmaktadır. Buradan hareketle, ailenin sosyalleşme sürecinde çocuğa sunduğu desteğin, çocuğun sosyal uyum sağlamasında etkileri çok fazladır.

Aile katılımı, ailelerin gereksinim duyacakları her hususta desteklenmelerine, eğitilmelerine ve çocukların eğitimlerine katılımlarının temin edilmesine, evle okul

arasında kurulacak devamlı bir iletişim vasıtasıyla çocukların sosyal tecrübelerinin çoğaltılmasına, programların anne babaların katılımıyla ve katkılarıyla zenginleştirilmesini amaçlayan sistematik bir yaklaşımdır (Zembat ve Unutkan, 1999, s.151).

Aile katılımını sağlamanın temel amacı, aile yaşantısını kuvvetlendirerek çocuğun gelişmesine katkı sağlanması ve okul-aile işbirliği aracılığıyla anne babaların çocuğun eğitilmesinde etkili bir biçimde rol almasının sağlanmasıdır. Bununla birlikte aile katılımı, ebeveynlerin çocuğun eğitimine katılımlarının sağlanması, ebeveynler ile okul arasında bilgi alışverişinin artırılması ve uygun ebeveyn-çocuk ilişkisinin geliştirilmesi açısından planlanan sistemli bir bakış açısıdır (Çağdaş ve Seçer, 2010, s.33).

2.2.6.3. Okul Ortamına Uyum

Okula ortamına uyum çocuğun sosyal uyumu anlamına gelmektedir. Çocuğun okula yeni başladığı dönemde sosyalleşmeyle alakalı temel gelişimi henüz tamamlanmadığı için; yeni tanıştığı bir ortam olarak sınıfa uyumda zorluklarla karşılaşabilmektedir. Çocuğun bu zorlukları aşabilmesi ve kolay geçiş sağlayabilmesi için çok sayıda katılımcı rol almaktadır. Aile, okul ve çocuğun kendisiyle alakalı unsurlar okula uyumunu etkileyen faktörlerdir. Okula başlama çağında olan bir çocuğun; fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal, dil ile öz bakım becerilerine (giyinme, öz bakımını yapma, tuvalet kontrolü, sorumluklarını bilme, sabırlı olma, kendisini koruma, arkadaşlık kurabilme, kendisini ifade edebilme, talimatlara uyma, dikkatli olma) sahip olması beklenmektedir (Dirlik, 2014, s.33). Çocuğun sosyalleşmeye başladığı ilk çevresi olan ebeveynlerin, çocuğun bu yeni durum karşısında sergilediği davranışlarına ilişkin sergiledikleri tutumlar da, ilkokula başlandığında çocuğun okula uyumuna etki eden faktörlerdendir.

Okula uyum, okul başarısıyla birlikte sosyal etkiler ve sosyal davranışlarla da bağlantılı çok yönlü bir kavramdır (Önder ve Gülay, 2010, s. 204). Pianta (1997) okula uyumu, akademik ve sosyal beceriyi ve öz düzenleme becerilerini içeren bir olgu şeklinde tanımlamaktadır. İlkokul çağlarında okula uyum, çocukların okula karşı takındıkları tutumları (örneğin okulu sevme veya kaçınma), duygusal deneyimlemeleri (örneğin yalnız kalma), öğrenme ortamına katılımları ve akademik başarılarıyla alakalıdır (Ladd, 1996, s. 364).

2.2.6.4. Arkadaş İlişkileri

Bir çocuğun sosyalleşmesi ve gelişmesi sürecinde akran gruplarıyla kurduğu arkadaşlıklar da oldukça önemli bir role sahiptir. Çocuk, akran grubuyla vakit geçirdikçe aileye olan bağımlılığı azalarak okula uyumuna yardımcı olmakta ve sosyalleşmesini etkilemektedir (Baştuğ ve Hiğde, 2019, s.83).

Akran ilişkileri, çocukların sosyal gelişimleriyle birlikte zihinsel, psikolojik ve duygusal gelişmeleri açısından da oldukça önem arz etmektedir. Bir gruba üye olma, aidiyet veya irtibatlı olma ihtiyacı, sosyal çevresi ve bilhassa da arkadaşları tarafından kabul görmesini ve dostluklar kurmasını içermekte ve Maslow (1970) tarafından beş temel ihtiyaçtan bir tanesi olarak tanımlanmaktadır. Akranlarla olan ilişkiler ve arkadaşlık, bireyin bütün hayatı süresince kuracağı ilişkilerin temel taşını oluşturacak bir faktördür (Calp vd., 2018, s.243).

Akranlarıyla olan ilişkileri, çocuğun kişisel özelliklerinden, ailesinden, kültüründen, stres durumundan ve sosyal destekler gibi çok sayıda faktörden etkilenmekle beraber araştırmacılar, çocukların sosyal becerileri ve sosyal uyumu üzerine yoğunlaşmışlardır. Sosyal beceri, çocukların sosyal görevlerini tamamlamaları ve sosyal başarıya ulaşmalarına yardımcı olan davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır. Bu şekildeki davranışlar, göz teması kurabilme ve tanışmak gibi basitçe gözlemlenebilen davranışları ve başkalarının duygularını ve düşüncelerini anlamayı veya olumlu ve olumsuz duygularını uygun bir şekilde nasıl ifade edeceğini bilme gibi karmaşık becerileri içerir (Rohrbeck, 2003, s. 804).

Akranların arasındaki özerklik desteği, bir arkadaşın diğerlerinin bakış açısını ve özgür seçimlerini kabullenmesi, diğerlerine karşı duyarlı olması ve diğerlerinin kendi kendine karar vermesini yüreklendirmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Arkadaşından yüksek düzeyde özerklik desteği alan çocuğun, bu destekten büyük oranda faydalanacağı düşünülmektedir. Arkadaşlık ortamında duygusal bakımdan önemli yaşantılar paylaşılacak ve çocuklar birbirlerine daha güvenli bir şekilde bağlanacaklardır. Bir arkadaşından özerklik desteklediğini hissetmek veya benzeri şekilde arkadaşına özerklik desteği verecek şekilde davranmak, ihtiyaç tatmini için önemli bir kaynak olmaktadır. Kişi eğer kendisine özerklik desteği sağlayan bir arkadaşa sahipse "yeterlilik"; arkadaşı tarafından dikkate alınıyor veya önemseniyorsa "ilişkili olma" ve kendisi için önemli olan hususları yine kendi

iradesiyle, gönüllüce ve özgür bir şekilde yapabiliyorsa "özerklik" hissedecektir (Deci vd., 2014, s.53-73).

2.2.6.5. Kitle İletişim Araçları

Öğrencilerin davranışlarını etkileyen faktörler zamanla değişikliğe uğramakta ve çağın şartlarına göre farklılıklar sergilemektedir. Bilgi ve teknoloji çağı olarak 21. yy. insanlarını radyo, televizyon, bilgisayar, tablet, internet ve akıllı telefon gibi birçok yeni iletişim aracıyla tanıştırmıştır. Bu durum çocuğun sosyalleşmesine etki eden faktörlerin içine teknolojik kitle iletişim araçlarının da dâhil olması sonucunu doğurmuştur. Kitle iletişim araçlarının en bariz niteliği bilginin hızlı bir biçimde büyük topluluklara aktarılmasına zemin hazırlamasıdır. Bilgilerin kitle iletişim araçları vasıtasıyla hızlıca yaygınlaşması ve kitle iletişim araçlarının her eve girerek yaygınlaşması, çocukların iletişim araçlarına yeni bir kaynağın eklenmesi sonucunu doğurmuştur (Çalışkan ve Demir 2013, s. 587).

Çocukların da kullandıkları bu haber kaynakları içerisinde daha çok internet siteleri, sosyal ağlar ve sosyal medya araçları (facebook, instagram, twitter), radyo, televizyon, sinema ve çeşitli basılı yayınlar bulunmaktadır (Kio ve Negreiros 2013, s.71). Söz konusu kitle iletişim araçlarının içerisindeki en popüler olanı ve çocukları da hızlı bir şekilde etkilemiş olanı kuşkusuz sosyal medyadır. Bilişim teknolojilerindeki hızlı ilerlemeyle birlikte tüm dünyada olduğu şekilde Türkiye'de de internet kullanımı günden güne yaygınlaşmakta ve sosyal medya kullanımı fazlasıyla teşvik edilmektedir.

Akıllı telefonların kaçınılmaz bir şekilde günümüzde çocukların sosyalleşmelerinde etkili olmakla birlikte bu sosyalleşme niteliği itibariyle sanal bir sosyalleşme olmanın öte tarafına geçememektedir. Bilhassa gençlik çağındaki öğrenciler için çok önemli bir ihtiyaç olan sosyalleşme, akıllı telefonlar tarafından sağlanan sosyal medya uygulamaları düzeyine indirgendiği zaman kötü sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Akıllı telefonlarını okul ortamında izinsiz ve kötü amaçlarla kullanmakta olan öğrenciler okul içerisinde de telefonları ile ses ve görüntü kaydı alarak ve paylaşarak olumsuz durumlara sebep olabilmektedirler. Öğrencilerin cep telefonu kullanımları problemlerinden bir tanesi de siber aylaklık olarak adlandırılan haldir. Öğrenciler cep telefonlarıyla gereksiz biçimde fazla vakit harcayarak zamanlarının büyük bir kısmını herhangi bir amacı olmayan uygulamalara ayırabilmektedirler. Amaçsız bir

şekilde yapılan bu sosyal medya ve internet kullanımı siber aylaklık şeklinde tanımlanmaktadır (Blanchard ve Henle, 2008, s. 1067).

2.2.6.6. Sosyo-Ekonomik Düzey

Sosyolojik manada aile, işlevleri açışından değerlendirilecek olursa, ailenin ekonomik fonksiyonu, eğitim fonksiyonu, serbest zaman değerlendirme gibi nitelikleri klasik aile türünden çağdaş aile tipine doğru geçildikçe değişmekte ve farklılaşmakta, bu değişiklikten ötürü çocuklar farklı düzeylerde gelişim göstermekte, olumlu ve olumsuz yönleri ortaya çıkmaktadır. Alt sosyo-ekonomik seviyelerde mahrumiyetler ve ekonomik yoksunluklar sebebiyle, çocukların erken öğrenme becerilerini destekleyecek araçlar ve yaklaşımlar elde edilememekte, ekonomik sorunlar, ailenin çocukların gelişmesiyle yakından alakadar olmasını ve gelişimlerini desteklemeyi olumsuz olarak etkilemektedir (Kandır ve Tümer, 2013, ss.45-46).

2.3. Sosyal Beceri Eğitimi

Sosyal beceriler, model almak ve taklit etmek yoluyla öğrenilebildiği gibi eğitim sistemi içinde planlanmış ve programlanmış eğitimlerle de kazandırılabilmektedir. Çocuklarda model alma ve taklit etme yoluyla gerçekleşen öğrenmeler genellikle rastgele olmaktadır. Bu şekildeki bir öğrenmede olumlu davranışlarla birlikte olumsuz çok sayıda davranışta kazanılabilmektedir. Aynı zamanda birçok sosyal beceriyi kolaylıkla kazanan çocuklarla birlikte çok az beceriye sahip çocuklara da rastlanmaktadır. Sosyal becerilerin önemi dikkate alındığı zaman planlı bir sosyal beceri eğitimine olan gereksinim ortaya çıkmaktadır (Samancı ve Uçan, 2017, ss.257-285).

Sosyal beceri eğitimiyle ilgili literatür incelendiği zaman okul ortamında, aile ortamında ve yakın çevresinde çocukların sosyal becerilerinin gelişmesine katkı verebilecek çok sayıda yöntemin, tekniğin ve etkinliğin önerildiği gözlenmektedir (Bacanlı, 2014). Bu yöntemlerden, tekniklerden ve faaliyetlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

- Oyunlar,
- Rol model oynama,
- Grup çalışmaları,

- İşbirlikli öğretim yöntemi,
- Aktif öğretim yöntemi,
- Belirli günleri ve haftaları kutlama etkinlikleri,
- Tiyatro ve drama etkinlikleri,
- Sportif faaliyetler,
- Geziler,
- Sosyal kulüp etkinlikleri,
- Öğrenci merkezli öğretim.

Sosyal beceri eğitimi, öğrencilere sosyal beceri kazandırılmasını ve sağlıklı sosyalleşmelerini hedefleyen, genellikle davranışsal yöntemlere dayalı, performansa dayanan, kişisel veya grup ile uygulanan bir eğitim tarzıdır. Sosyal beceriler öğretilebilen ve öğrenebilen davranışlar olup; bu becerilerin çoğu, uygun bir eğitim süreci ile çocuklara kazandırılabilir (Gresham, 1997, ss.234-236). İlkokul çağındaki bir çocuğun hareketlilik ve oyun ihtiyacı bulunmaktadır. Bu açıdan ilk olarak okul içindeki faaliyetlere olabildiği kadar oyun havası verilmesi ve olabildiğince etkinlik düzenlenmesi gerekmektedir (Bilir, 2005, s. 90).

2.4. İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler

Akkök (1999) ilköğretim dönemindeki çocukların sahip olmaları gerekli sosyal becerileri altı başlık ile sınıflandırmaktadır. Bu sosyal beceriler aşağıdaki gibidir:

1. İlişki başlatma ve sürdürebilme becerisi,
2. Bir grup içinde bir işi yürütebilme becerisi,
3. Duygularla ilgili beceriler,
4. Saldırgan davranışlar ile baş edilmesine yönelik beceriler,
5. Stresle baş edebilme becerileri,
6. Plan yapma ve problem çözme becerileri.

Tablo 2-1: İlköğretim Çağındaki Çocuklarda Sosyal Beceriler

Yardım kabul etmek	Sınıfta bir gruba dâhil olmak,
Bir etkinliğe ara vermek (oyun gibi)	Grup tartışmalarına katılmak,
Karşılıklı konuşma yapmak,	Devam eden bir konuşmaya katılmak,
Yardım istemek,	Bir etkinliğe ara vermek (akademik)
Yemekte bir gruba katılmak	Okul bahçesinde bir gruba katılmak
Dostluklar kurup sürdürmek,	Yalnızlıkla baş edebilmek,
Arkadaşının baskısıyla başa çıkmak,	Hayal kırıklığıyla baş edebilmek,
Açıkça reddedilmeyle başa çıkmak	Kapalı reddedilmeyle başa çıkmak,
Tacizlere karşılık vermek,	Arkadaşlar edinmek,
İşbirlikçi çalışma yapma,	Arkadaşıyla oynamak,
Bir gruptan ayrılmak,	Çatışmadan uzak durabilmek,
Engellerle baş edebilmek,	İşbirlikçi oynamak,
Küçük gruplarla çalışmak,	Gruba yeni birini kabul etmek,
Bireysel çalışmak,	Geniş bir grup içerisinde oynamak,
Geniş bir grup içerisinde çalışmak	Diğer bir arkadaşıyla çalışmak

Kaynak: Campbell ve Sipersitein 1994; Akt. Uz Baş, 2003, s.12.

Campbell ve Spersitein (1994) Amerika'da yaptıkları araştırmada ilköğretim seviyesindeki okullarda çocukların gereksinim duyduğu sosyal beceriler yukarıdaki Tablo 2-1'de gösterilmiştir (Campbell ve Spersitein 1994).

2.5. Araştırma Kapsamında İncelenecek Olumlu Sosyal Davranışlar

Toplumsal hayatın belirli bir düzen ve sistem içerisinde devam etmesi; hemen her toplumda aranan ve evrensel nitelik taşıyan temel değerler olan sevgi, saygı, dürüstlük, doğruluk, sorumluluk, adalet, yardımseverlik, özgüven, özdenetim, sabır, dostluk ve hoşgörü gibi değerler sayesinde sağlanabilir. Eğitim sistemlerinde yer verilen temel değerlerle, toplumdaki temel değerlerin birbiriyle uyumlu olması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle okulda çocuklara belirlenen değerler ile toplumsal değerlerle uyumlu olduğunda veya çatışmadığı zaman, bireyin topluma uyum sağlaması ve bireyin sosyalleşmesi daha etkili olacaktır (Aktepe, 2015, s. 18).

Aşağıda öğrencilerin sosyal becerilerini artırmak ve sosyalleşmelerini sağlamak üzere araştırma kapsamında eğitimleri uygulanacak davranışlar incelenmiştir.

2.5.1. Selamlaşma- Konuşmayı Başlatma ve Sürdürme

Birbirine yakınlaşan ve iyi ilişkiler kurmak isteyen bireyler arasında ilk temas selamlama biçiminde gerçekleşmektedir. Karşılıklı olarak birbirlerinin kişisel alanlarına giren bireyler arasında tanışma varsa veya başlayacak ise, bunun göstergesi selam almak ya da selam vermekle olur (Köknel, 1994, s. 60).Selamlama, uyumlu bir iletişim başlatmak için gerçekleştirilecek bir görüşmede açılış ve başlama aşamasını oluşturmaktadır. Selamlaşmanın amacının hem iletişimi sağlamak hem de kesmek olduğu ifade edilebilir (Guiraud, 2002, s. 334).

Kişiler arasında kurulacak iletişimin ilk adımı, girişi selamlaşmaktır. Selamlaşmadaki amaç, iletişime başlanmadan önce insanlar arasındaki güven ortamını oluşturmak, bireylerin birbirlerine karşı oluşabilecek önyargıları kırmak ve aralarında oluşacak muhabbetin bağını yükseltmektir. Selam, sözcük anlamıyla, bir kişiyle karşılaşıldığı zaman, birisinin yanına gidildiğinde ya da yanından uzaklaşıldığında kendisine sözle ve işaretle bir nezaket sunulması, esenlenmesi, merhaba denmesidir (Akalın, vd.; 2005, s. 1724).

Tüm toplumda selamlaşma, iletişim sürecinin başlamasında ilk adımdır. Türkçede yer alan bazı ikileme sözcüklerinde de selamlaşmanın bu boyutu üzerinde durulmaktadır. “Selam-kelam” ve “selam-sohbet” ikilemelerinde selam kelimesinin, kelam ve sohbet kelimelerinden önce kullanılması dahi selamlaşmanın muhabbetten ve sohbetten önce yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Kalkan, 2012, s.69).

2.5.2. Duygularını Tanıma ve İfade Etme

Duygusal becerilerin içerisinde en önemli olanlarından bir tanesi, duyguları tanıyabilme, insanların yüz ifadelerini ve ipuçlarını değerlendirerek karşısındaki bireyin hissettiği duygunun farkına varabilmesi kabiliyetidir (Gallese, 2003,s. 171). Duygu tanıma, gülümsemek, şaşırmak, kaşlarını çatmak, ses tonu gibi mesajlarla aktarılan duyguların tanınması ve anlamlandırılmasıdır (Saltalı, 2011, s. 540). İnsanların yüzlerindeki ifadeleri ve başkaca sözsüz iletişim öğeleri duyguların anlamlandırılmasında ve duygusal mesajların aktarılmasında önem arz eder. İnsanlar duygularını yüz ifadeleri ile iletebilme hususunda fizyolojik bir hazır bulunuşluğa sahiptir (Çelik vd., 2002, s. 30). Diğer insanların duygusal dışavurumlarını doğru bir şekilde tanıyabilme yeteneği, sözel olmayan iletişimin önemli bir unsurudur ve ortama uyum sağlanması, ortamın düzenlenmesi için gereken bir yetenektir. Çocukların yüz ifadelerini tanımayı öğrenmeleri, duygularının ve kendini kontrol edebilme yeteneklerinin gelişmesini hız kazandırmaktadır.

2.5.3. Kurallara Uyma

Sosyal bir varlık olan insan, hayatını devam ettirebilmek üzere diğer insanlarla ortak bir yaşam sürdürerek; kaynakların sınırlı olduğu bir dünyada yaşamaya çalışmaktadır. Bireyler, tüm hayatları süresince kurallarla içi içedirler. Hayatın her sahasında; ailede, okulda, toplumda, iş hayatında çok sayıda kural hâkimdir. Bazen insanların yakınmasına konu olan kurallar, tüm toplumlarda hayati öneme ve rollere sahiptir. Kuralların oluşturulması süreci toplumsal bir düzenlemedir. Kural, bireylerin toplumsal yaşamda ne yapmaları ya da ne yapmamaları gerektiğiyle alakalı bir zorunluluğu ifade etmekte ve bireyler toplumsal yaşamda kurallara uyma alışkanlığını uzun bir sosyalleşme sürecinin sonunda kazanmaktadırlar(Aydın, 2001, s.23).

Kurallar, toplumsal hayatta bireyin diğer bireyler ve toplum ile ilişkilerinde güçler dengesinin temin edilmesinde kilit rol oynamaktadır. Kurallar, toplumsal ilişkilerin doğasında var olan belirsizliği azaltmakta, bireylerarası ilişkilerde rehber olmakta ve kişisel özgürlüklerin sınırlarını çizmektedir. Toplumun anonim kişiliği tarafından oluşturulan kurallar, bir toplumdan diğer topluma değişmektedir. Kurallar, bir taraftan bireyleri özerkleştirirken diğer taraftan bireylerin özgürlüklerini kısıtlayabilmektedir. Kuralların bu dinamik yapısına bağlı olarak, farklı toplumlarda

kurallara uyulmasının veya kurallara uyulmamasının gerekçeleri farklı ve uymama durumundaki yaptırımlarda farklı olmaktadır. Toplumun bireyleri kurala uyma davranışına teşvik etmesinin temel amacı, bireyin ve toplumun huzurunu, refahını ve mutluluğunu sağlamaktır. Bu amaca ulaşılabilmesi için gözden kaçırılmaması gerekli husus, kuralların bireylerin özgürlüklerden en üst seviyede faydalanmasına imkân verecek şekilde oluşturulması ve toplumsal değişikliklerin meydana getirdiği yeni durumlara uyum sağlayacak şekilde tekrar düzenlenmesi gerektiğidir. Ancak bu düzenleme kollektif bir şuurla yerine getirilmektedir (Demirkasımoğlu, 2015, s. 138).

Günümüzün geniş toplumsal yapısında birey, bir toplumu meydana getiren milyonlarca bireyden sadece çok sınırlı sayıda birini ifade etmektedir. Fertlerin çoğunluğunun genel eylemlere ve davranış kalıplarının düzenini sağlayan kurallara uymaları temin edilemediği sürece, onların eylemlerinin ve davranışlarının etkilerini değerlendirebilmek de mümkün değildir. Bu sebeple çağdaş sosyal yaşam, bireylerin kural yol göstericiliğinde davranışlarına dayandırılmaktadır (Butler, 1996, s. 31).

2.5.4. Sorumluluk

Çocuklara sorumluluk kazandırırken, ister öğretici isterse ebeveyn olsun çocukla arkadaş olunması, ceza kullanımına çok yer verilmemesi, cezalandırma yerine değer yargılarının yorumlanması, yeni bir davranış kazandırılmasına yönelmesi ve sorumluluk kazandırılması için sürekli uğraş halinde olmanın bir davranış tarzı haline getirilmesi gerekmektedir (Yurtal ve Yontar, 2006, s.411).

Babadoğan (2003)'a göre, sorumluluk eğitimi, eğitim ilkelerine ve psikoloji prensiplerine dayalı bir problem sürecidir. Zira çocuğun, sorumluluk kazanmasında planlı bir eğitimin etkisi kadar, duygular, düşünceler ve eylemler gibi faktörlerinde etkisi oldukça fazladır. Bu sebeple sorumluluk kazandırmak üzere gerçekleştirilen öğretim programlarının; öğrenciyi merkeze alması ve öğrencilerin bilgilerini, duygularını, becerilerini, düşüncelerini ve eylemlerini bütün halinde geliştirmeyi hedef alması gerekir. Sorumluluk eğitimlerinde,çocuklara sorumluluk verilmesinin ve bu sorumluluklarını yerine getirmeleri için motive edilmelerinin büyük tesiri bulunmaktadır (Barik vd., 2018, s. 4).

Sorumluluk eğitiminde çocuğa ilk olarak kendi kendine yetmesini öğretmek gerekmektedir. Bu şekilde çocuklar kendiişlerini kendileri yapabilecekler ve kendilerine güvenleri artacaktır. Sorumluluk eğitimi bağlamında, çocuğa sorumluluk yüklenirken çocuğun yaşı, cinsiyeti, kişisel nitelikleri, gelişim seviyesi ve ilgi alanları dikkate alınmalıdır. Ayrıca alması gereken sorumluluklar çocuğa ifade edilmeli ve içlerinden tercih yapabilmesi için imkân sunulmalıdır. Çocuğun aldığı sorumluluğu yerine getirmesi aşamasında sergilediği gayret, kullandığı yöntem ve süreye saygı duyulmalıdır. Bununla birlikte çocuk sorumlulukla kendi başına bırakılmalıdır, onun yerine düşünülüp karar verilmemesi gerekir. Çocuğa biricik olduğu ve sevildiği hissettirmeli, çocukla iletişim kurmada sakin ve yumuşak davranmalıdır. Çocuğun kendisine yüklenecek sorumluluğu üstlenebilecek hazır bulunuşlukta olmasına veya bu duruma gelebilmesi için süre verilmesine dikkat edilmesi gerekir. Çocuğun, yerine getirebildiği sorumluluklar için ödüllendirilmesi yerinde olacaktır. Fakat çocuk başarı göstermezse ceza uygulanmasından kaçınılması gerekir. Eğer ceza uygulaması yapılacak ise kesinlikle zamanında yapılmalı ve uygulanması mümkün olmayan cezalar verilmemelidir. Yanlış yaptığı davranışlarından ötürü çocuğa suçlanma duygusu hissettirilememeli, bunun yerine bu görevi yerine getirmek için sergilediği gayretin önemli olduğu anlatılmalıdır. Çocuğa kendisinden beklenen sorumluluk anlatılırken açık ve net ifadeler kullanılmalıdır. Çocuğun yerine getirmesi beklenen sorumluluğu iyi anlamış olduğundan emin olunması gerekir. Çocuğun yerine getirdiği sorumlulukların sonuçları değerlendirilmeye tabi tutulmalıdır. Bu şekilde çocuğun bu sorumluluklarını yerine getirmesinin ya da getirmemesinin sonuçlarının neler olduğu veya başkalarının bu durumdan nasıl etkilendiği empatisini yapabilmesi sağlanmalıdır. Çocuğa, sorumluluk duygusunun kazandırılması konusunda geç kalınmıştır diye düşünülmemelidir (Özen, 2001).

2.5.5. Yardımseverlik

Yardımseverlik değeri, toplumsal dayanışmanın ve bağlılığın neticesinde oluşan bir dizi davranışlar toplamıdır. Toplumun varlığını sürdürebilmesi, toplumun içerisindeki dayanışmaya ve bireylerin yardımseverlik göstererek bunu davranışa dönüştürebilmelerine bağlıdır. Yardımseverlik değerinin yalnızca maddi ölçüler çerçevesinde algılanılmaması gerekmektedir. Bazen bir sözün, bazen bir üzüntünün

paylaşılması, bazen bir problemin dinlenmesi ve ümit verilmesi de yardımseverlik duygusunun dışa vurumudur. Bu nedenle yardımseverlik sergilemek için zengin olunmasına gerek yoktur. Maddi anlamda düşünüldüğünde ise önemli olan çok vermek değil, gönülden vermektir (Aktepe, 2015, s.176).

Karatekin vd. (2012: 14) tarafından yardımseverlik, hesap kitap gözetmeksizin başkaları için bir şeyler yapılması; sahip olunan gücün ve imkanın başkalarının iyiliği için kullanılması; bir kimsenin sıkıntısının giderilmesi, insanlara karşılaştıkları güçlüklerde yardımcı olunması, yüklerinin azaltılması, yükümlülüklerinin paylaşılması; zor duruma düşenlerin zorluklarının istenerek, samimiyetle, giderilmesi şeklinde tanımlanmaktadır.

2.6. Araştırma Kapsamında İncelenecek Olumsuz Sosyal Davranışlar

Çalışma kapsamında olumsuz sosyal davranışlar aşağıdaki üç boyutta incelenmiştir.

2.6.1. Saldırganlık Davranışı

Saldırganlık kavramı insanın yok etmek, tahrik etmek ve zarar vermek gibi çok sayıda tepkisini içeren olumsuz bir davranıştır. Bütün saldırgan tepkilerin iki ortak özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki, zarar verici uyarıcılar ortaya koyması, ikincisi ise kişiler arası bir ortam gerektirmesidir. Saldırganlık zararlı uyarıcıları diğer bir organizmaya aktaran bir tepki olarak tanımlanmaktadır (Aşkın, 1986, s. 150)

Saldırganlığa eşlik eden duygular sinir ve öfkedir. Öfke, bireyin isteklerinin, ihtiyaçlarına ve planlarına engel olunması ve karşılaştıkları zorlukları adaletsizlik, , eşitsizlik ve kendisine yönelik bir tehdit olarak algılaması sonucunda kendini savunmak ve karşıdakine uyarı vermek üzere ortaya konan temel bir duygulanım şeklidir (Balkaya, 2001, s.23). Öfkenin saldırganlığa dönüşüp dönüşmeyeceği koşullara bağlı olduğu kadar kişinin inançlarına, algılamasına, beklentilere ve kişinin biyolojik yapısına bağlıdır.

Okullarda en fazla karşılaşılan saldırganlık dışa vurumu, kavga başlatma, kavga etme, kavgayı devam ettirme şeklinde olmaktadır. Tehdit etme, saldırganlık gösterme ve öfkeli davranışlar gösterilmesi sonucu çıkan kavgalar genelde taraflar problemi birbirlerinin bakış açısından göremediklerinde dışa vurmaktadır. Bu kişiler birbirleriyle iletişime girmekten kaçınmakta, konuşarak birbirlerini anlamaya

çalışabilmek yerine dayatmacı bir tavır içinde saldırganca davranışlar göstermektedirler (Öner, 1999, s.33).

2.6.2. Anti Sosyal-Agresif Davranış

Anti-sosyal davranış, toplumsal olarak kabul edilmiş davranış örneklerini, sosyal kabullenmeleri ve başkalarının haklarını zarar veren davranışlardır. Bu tür davranışları sergileyen bireylerin bireylerarası ilişkilerinde süreklilik ve tutarlılık bulunmamaktadır. Dürtülerini yönetemezler, tepkilerini dışarıya vurmak için doğru zamanı belirleyemezler. Engellenmeye eşik seviyeleri düşüktür ve hemen tepki verirler. Genelde sorumluluk almazlar ve olumsuzluklardan kendileri dışındaki başkalarını suçlama eğilimindedirler. Empati yapamazlar, olaylarda muhatabının durumunu, duygularını algılayamazlar (Kaner, 1991, s. 187).

Anti-sosyal davranışlar sergileme eğilimine sahip çocuklar bilhassa aile ve toplumsal ortamlarında kendilerinden beklenilen işbirliği yapma, paylaşma, akranlarının ve yetişkinlerin yönergelerini izleme, uygun etkileşimde ve paylaşımda bulunma, kendisini yönetebilme ve güdüleme, dikkatini toplama, derslerine odaklanma gibi davranışları sergilemede oldukça zorluklar yaşayabilmektedir (Walker vd., 2009, s.198).

2.6.3. Yıkıcı-Talepkar Davranış

Yıkıcı-talepkar davranış, kurallara kafa tutma, karşı gelme ve agresif davranma olarak nitelendirilmektedir. Yıkıcı-talepkar davranışta çocuk akranlarıyla veya yetişkinlerle tartışmalara girmekte, kurallara uymayı istememekte ve sinirlenmektedir. Bu davranışın ana sebebi genellikle bağlanma veya genetik olarak açıklansa bile okulda verilen eğitimin çocuklara kazandırdığı sosyal becerilerle, bu davranışın ilerleyen yaşlarda azaltılması mümkün görülmektedir. İlkokul döneminde çocuğun dâhil edildiği eğitsel ve sportif faaliyetler, çocuktaki girişimcilik duygusunu pozitif olarak etkilemekte, doğru davranışların pekiştirilmesi yanlış davranışların ise yerinde geribildirimle azaltılması neticesinde, çocuk daha uyumlu ve istenilen davranışları sergileyebilmektedir (Pekdoğan ve Kanak, 2019, s. 912).

2.7. İlgili Araştırmalar

2.7.1. Türkiye'de Gerçekleştirilen Çalışmalar

Erbay (2008) çalışmasında, okul öncesi dönemde eğitim alan ve almayan ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini, anne-babalarının tutumları ve bazı değişkenler bakımından incelemiştir. Okul öncesi dönemde eğitim alan ve almayan ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri arasında farklılaşma olup olmadığı test edilmiştir. Araştırma Denizli ili merkez ilköğretim okullarındaki birinci sınıf öğrencilerine ve ebeveynlerine uygulanmıştır. Araştırmanın evreni 8335 kişi, örneklemi ise 401 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada ölçme aracı olarak, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini saptamak üzere "İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler " ölçeği ve anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek üzere " Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; okul öncesi dönemde eğitim alan ve almayan ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin sosyal beceri seviyeleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu saptanmıştır. Okul öncesi dönemde eğitim alan ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin sosyal beceri seviyelerinin okul öncesi eğitim kurumunun türü, cinsiyeti, kardeş sahibi olma, babasının eğitim düzeyi ve annenin çalışma durumu değişkenlerine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Diğer taraftan, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri okul öncesi eğitime başlama yaşı, annenin eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılaştığı, öğrencilerin sosyal beceri seviyelerinin ailenin çocuk yetiştirme tutumu değişkeniyle ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Okul öncesi dönemde eğitim almayan ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin sosyal beceri seviyelerinin cinsiyete, kardeş sahibi olmaya, anne-baba eğitim düzeyine, annenin çalışma durumuna göre farklılaşmadığı ve ailenin çocuk yetiştirme tutumuyla ilişkisinin bulunmadığı saptanmıştır.

Kabasakal ve Çelik (2010) çalışmalarında sosyal beceri eğitiminin ilkokul dördüncü ve beşinci sınıf seviyesindeki öğrencilerin sosyal uyum seviyelerine etkisini araştırmışlardır. Araştırmadaki deney grubu ve kontrol grubu İzmir'deki bir ilköğretim okulunda öğrenimleri devam eden 18 kız ve 20 erkek toplamda 38 öğrenciden oluşturulmuştur. Araştırmanın yürütülmesinde kontrol gruplu ön-test, son-test araştırması yöntemi uygulanmıştır. Araştırma için veriler top"Walker-McConnell Sosyal Yeterlik ve Okul Uyum Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre; öğrencilere okul ortamında verilen sosyal beceri eğitimlerinin öğrencilerin öğretmen tercihli sosyal davranışları, akran tercihli sosyal davranışları ve okula uyum düzeyleri üzerinde etkisinin bulunduğu, deney grubunun bu alt boyutlar için kontrol grubundan anlamlı bir şekilde farklılaşma gösterdiği tespit edilmiştir.

Güven vd. (2006) çalışmalarında okul öncesi dönemde eğitim alan ve almayan ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin sosyal-duygusal uyum seviyelerini incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre; okul öncesi dönemde eğitim alan çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyi puanı ortalamalarının, okul öncesi dönemde eğitim almayan çocukların puan ortalamalarından istatistiki olarak anlamlı seviyede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan cinsiyetin, annenin öğrenim durumunun çocukların sosyal-duygusal uyum seviyeleri üzerinde etkisinin bulunduğu belirlenmiştir.

Tapmaz (2012) çalışmasında Zağnospaşa İlköğretim Okulu'nda 23 Nisan etkinlikleri kapsamında halk oyunları etkinliklerine katılım sağlayan ilkokul beşinci sınıf öğrencilerinin (10-11yaş), 4 ay süren halk oyunu etkinliklerinin öğrencilerin sosyal uyum seviyelerine etkilerini araştırmıştır. 147 öğrenci ile bu araştırmada, geçerliliği güvenirliliği önceden kanıtlanmış olan sosyal uyum envanteri kullanılmıştır. Ölçek halk oyunları etkinlikleri başlamadan öncesinde ve sonrasında uygulanmıştır. Ön-test ve son-test sonuçları karşılaştırılmış, bu şekilde öğrencilerin sosyal uyum düzeylerindeki değişim yorumlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre halk oyunları etkinlikleri öğrencilerde çekingen öğrenci sayısında azalmayı sağlarken, uyumlu öğrenci sayısında da bir artış gözlenmiştir.

Samancı ve Diş (2014) çalışmalarında ilkokullarda sosyal beceri düzeyleri zayıf öğrencilerin okullardaki tutumlarını ve davranışlarını, öğretmenlerinin görüşlerine göre ortaya koymayı ve öğretmenlerin sosyal becerileri zayıf öğrencilere özgü uygulamalarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın çalışma grubu ilkokulda görev yapan ve sınıflarında sosyal becerileri zayıf öğrenciler bulunan 26 sınıf öğretmeni olarak belirlenmiştir. Araştırmadaki veri toplama aracı olarak hazırlanan görüşme formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Görüşme formlarından sağlanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, sosyal açıdan zayıf olan öğrencilerin öğretmenleriyle ve arkadaşlarıyla pek iletişim kuramadıkları, düşüncelerini ifade etmede zorlandıkları, konuşma

becerilerinin yetersiz kaldığı, sözlü ve sözsüz iletişim yeteneklerinin zayıf kaldığı bulgulanmıştır.

Işıklar vd. (2015) çalışmalarında ilkokul öğrencilerinin sosyal uyum seviyelerini, cinsiyet, ailenin geliri ve kronik hastalığı olup olmadığı açısından incelemişledir. Araştırmaya Kayseri ilinin Melikgazi İlçesinde 2014-2015 eğitim-öğretim döneminde 198'i kız, 220'si erkek olarak toplamda 418 ilkokul öğrencisi dâhil edilmiştir. Araştırmanın verileri "Okul Sosyal Davranış Ölçeği A-B Formu" ile toplanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, cinsiyete göre, kızların sosyal uyum seviyelerinin erkek öğrencilerin sosyal uyum seviyelerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin ailesinin gelir düzeyi arttıkça sosyal uyum düzeylerinin de arttığı görülmüştür. Öğrencilerden kronik hastalığı olanların, olmayanlara göre sosyal uyum seviyelerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Çelik (2020) çalışmasında ilköğretim öğrencilerinin internet kullanımlarından kaynaklanan bağımlılık durumlarıyla, sosyal uyumları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre; internet kullanılmasından kaynaklanan sosyal izolasyonun, öğrencilerin kişiler arası becerileri üzerinde (%10,7) oranında negatif yönde bir etkisinin bulunduğu bulgulanmıştır. Diğer taraftan sosyal dışlanmanın, çocukların dinleme becerileri üzerinde (%16,3 oranında) negatif yönde bir tesirinin olduğu tespit edilmiştir.

Gözler vd. (2020) çalışmalarında ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin, cinsiyetlerine, tercih ettikleri oyun alanına, oyun oynarken tercih ettikleri kişilerin sayısına ve günlük oyun süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmeyi amaçlamışlardır. Çalışma Kayseri'de farklı okullardan tesadüfi örneklemeyle seçilen 180 erkek ve 160 kız olmak üzere 340 öğrenci ile uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçları öğrencilerin sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık ve sosyal kontrol alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre farklılaştığını göstermektedir. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri oyunda seçtikleri kişilerin sayısına, seçtikleri oyun alanlarına ve günlük oyun sürelerine göre istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaşma göstermektedir.

2.7.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Solomon vd. (1988) çocukların sosyal beceri gelişimini artırmak için tasarlanmış bir programı, anaokulundan dördüncü sınıfa geçen tek bir çocuk grubuna odaklanarak, art arda 5 yıl boyunca üç ilkokulda uygulamışlardır. Üç "program" okulundaki ve üç "karşılaştırma" okulundaki sınıflarda program uygulamasını ve öğrenci kişilerarası davranışlarını değerlendirmek için her yıl tekrarlanan gözlemler yapılmıştır. Bu gözlemsel verilerin analizi, programla ilgili beş etkinlik ve uygulama endeksinin her birinde karşılaştırma sınıflarına göre programda "İşbirlikçi Faaliyetler", "Gelişimsel Disiplin", "Sosyal Anlayışı Teşvik Eden Faaliyetler", "Olumlu Sosyal Değerleri Vurgulayan" ve "Yardım Faaliyetleri" boyutlarında önemli ölçüde daha yüksek puanlar ortaya çıkarmıştır. Daha ileri analizler, program sınıflarındaki öğrencilerin iki kişilerarası davranış endeksinde "Destekleyici ve Dostça Davranış" ve "Kendiliğinden Prososyal Davranış" boyutlarında önemli ölçüde daha yüksek puanlar aldıklarını göstermiştir.

Battistich vd. (1989) çalışmalarında üç banliyö ilkokulundaki çocuklara, sosyal beceri gelişimi artırmak için tasarlanmış kapsamlı bir sosyal beceri eğitimi programını art arda 5 yıl (anaokulundan dördüncü sınıfa kadar) uygulamışlardır. Çocuklara anaokulu, ikinci ve dördüncü sınıflarda çatışma çözme görüşmesi, birinci ve üçüncü sınıflarda ise nesne edinme ve akran grubuna giriş görüşmesi uygulanmıştır. Sosyal problem çözme verilerinin analizi, program çocuklarının bilişsel problem çözme becerileri ölçümlerinde (yani, kişilerarası duyarlılık, başkalarının ihtiyaçlarını dikkate alma ve araç-amaç düşünme) önemli ölçüde daha yüksek puanlar aldıklarını ve önemli ölçüde daha fazla olan çözüm stratejilerini kullandıklarını göstermiştir. Bu bulgular, normal sınıf ve okul ortamına yerleştirilmiş kapsamlı bir sosyal beceri eğitimi programının, çocukların sosyal yeterliliklerini geliştirmede önemli fayda sağlayabileceğini göstermektedir.

Sawyer (1997) çalışmalarında Rochester Sosyal Problem Çözme Programı'nın ilkokul çocukları arasındaki duygusal ve davranışsal problemleri azaltmadaki etkinliğini değerlendirmişlerdir. İlkokul 3. ve 4. sınıflardaki çocuklara sosyal beceri eğitimi almadan önce, aldıktan hemen sonra ve aldıktan 1 yıl sonra değerlendirme yapmışlardır. Her değerlendirmede, sosyal beceri eğitimi alan çocukların sosyal uyum becerileri, programı almayan benzer bir okulda 3. ve 4. sınıfa kayıtlı

çocukların sosyal uyum becerileri ile karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, sosyal beceri eğitimleri çocukların potansiyel olarak zor sosyal durumlarla başa çıkma becerilerini geliştirmiştir. Ancak sosyal beceri eğitimi, öğretmen tarafından bildirilen veya anne tarafından bildirilen çocukluk çağı duygusal ve davranışsal problemlerinin yaygınlığını azaltmamıştır. Okul temelli sosyal beceri eğitimleri, özellikle çocukluktaki davranış sorunlarına odaklanan bileşenleri ve sosyal becerilere ve akran ilişkilerine odaklanan bileşenleri içerirse, çocukluktaki duygusal ve davranışsal sorunların azaltmasında daha etkili olabilir.

Gresham vd. (2004) çalışmalarında Duygusal ve Davranışsal Bozuklukları olan veya bu bozukluklar için risk taşıyan öğrencilerle sosyal beceri eğitiminin mevcut bilgi tabanını analiz etmişlerdir. Yapılan meta-analizin sonuçları sosyal beceri eğitiminin duygusal ve davranışsal bozuklukları olan öğrenciler için etkili bir müdahale stratejisi olduğunu ve Binom Etki Büyüklüğü Gösterimi kullanan kontrollere göre %64'lük bir iyileşme oranı sergilediğini göstermektedir. Analizler sosyal beceri eğitiminin saldırganlığı dışsallaştıran davranışlar, içselleştiren davranışlar ve antisosyal davranış kalıpları gibi çok çeşitli davranışsal zorluklarda etkili olduğunu göstermiştir. Sosyal beceri eğitiminin sonuç ölçütlerinin sosyal geçerliliğinde bazı zayıflıklar bulgulanmış ve bu alanda iyileştirme için önerilerde bulunulmuştur. Genel olarak sosyal beceri eğitiminin, duygusal ve davranışsal bozuklukları olan öğrenciler için kapsamlı bir müdahale ve eğitim programının etkili ve önemli bir parçasıdır.

Pahl ve Barrett (2007), çalışmalarında çocukların, sosyal-duygusal yeteneklerini çoğaltmak, problemlerin üstesinden gelebilme becerilerini ilerletmek ve ileriki yaşlarında ortaya çıkabilecek duygusal ve davranışsal bozukluklara karşı direnç kazandırmayı amaç edinen bir eğitim programı geliştirmişlerdir. 4-6 yaş arası çocuklar ve 7-18 yaş arası gençlerin çocukluklarında yaşadıkları anksiyete ve depresyon tedavilerinde "Eğlenceli Arkadaşlar" adlı program etkinliği uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, sosyal-duygusal becerileri geliştirmeyi hedefleyen eğitim programının 4-6 yaş grubundaki çocukların akademik başarılarının artırılmasında ve ileri yaşlarda hastalık olasılıklarının azalmasında önemli rolünün olduğu tespit edilmiştir. Bu eğitim programının bilhassa çocuklarda görünen ailesinden kaynaklı stres etkilerinin azaltılması ve anksiyete tedavilerinde etkisinin bulunduğu gözlemlenmiştir.

Rahmatia vd. (2010) çalışmalarında sosyal beceri eğitiminin ilkokul 4. sınıftaki çocukların sosyal uyumu üzerindeki etkililiğini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın örneklemi rastgele seçilmiştir ve hem deney hem de kontrol grupları, yaş ve sosyal uyum yoğunluğu temelinde eşleştirilen 20 katılımcıdan oluşmuştur. Sosyal uyum, Tahmasian akran reddi testi ve Mattson sosyal beceri testi ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel yöntemlerden elde edilen sonuçlar; kovaryans analizi, blok varyans analizi ve t-öğrenci testi, çocuklara sosyal beceri eğitimi vermenin onların sosyal uyumunu desteklediğini göstermiştir.

Wong vd. (2014) çalışmalarında sosyal ve duygusal öğrenmenin ilkokul çocuklarının sosyal becerileri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışma grubunda kontrol grubunda 14, deney grubunda 13 olmak üzere toplamda 27 çocuk bulunmaktadır. Çalışmada deney grubuna sosyal-duygusal öğrenme programı uygulaması yapılmıştır. 6 hafta süreyle haftada iki gün 5'şer kişilik küçük gruplarla çalışma yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, sosyal duygusal öğrenme programı uygulanan öğrencilerin problemli davranış seviyelerinde düşme tespit edilirken, kontrol grubunda yer alan çocuklarda herhangi bir farklılık tespit edilememiştir.

Garaigordobil (2014) araştırmasında sosyal beceri etkinliklerinin sosyal uyum üzerindeki etkilerini ve ebeveynlerin, öğretmenlerin ve akranların çocukların olumlu sosyal davranışlarına ilişkin algıları üzerindeki etkilerini değerlendirmek için işbirlikçi bir oyun programı tasarlamayı amaçlamıştır. Araştırmada kontrol gruplu deneysel ön-test ve son-test modeli uygulanmıştır. Örneklem, deney grubunda 54 ve kontrol grubunda 32 olmak üzere 10-11 yaş arası 86 katılımcıdan oluşmaktadır. Programın uygulanmasından önce ve sonra üç değerlendirme aracı uygulanmıştır. Müdahale, okul yılı boyunca haftalık iki saatlik bir oyun seansından oluşturulmuştur. Varyans analizinin sonuçları, müdahalenin olumlu etkisine işaret etmektedir, çünkü deney katılımcıları prososyal davranışlarının yanı sıra kendi kendini kontrol etme ve liderlik davranışlarını önemli ölçüde artırmış; ayrıca prososyal olarak kabul edilen sınıf arkadaşlarının sayısında bir artış gözlemlenmiştir. En yüksek ilerleme düzeyleri, ön testte başkalarını dikkate alma, özdenetim ve liderlik gibi az sayıda davranış sergileyen ve düşük sosyal davranış sergileyen, ancak çok sayıda geri çekilme davranışı sergileyen deneysel katılımcılarda bulunmuştur. Programın bazı etkilerinin cinsiyetten etkilendiği bulunmuş, kızların geri çekilme davranışlarında daha fazla

azalma ve sosyal uyumlu olarak algılanan sınıf arkadaşlarının sayısında daha fazla artış görülmüştür.

Literatür incelemesinin sonuçları sosyal beceri eğitimiyle ilgili Türkiye'de çok az sayıda çalışma yapıldığını göstermektedir. Yürütülen çalışmaların büyük bir çoğunluğu okul öncesi dönem ait çocuklarda veya okul öncesi dönemde ilkokula geçen çocuklar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yurt dışındaki literatür incelendiğinde, sosyal beceri eğitimlerine yönelik yapılan çalışmaların her yaş dönemindeki öğrencilere yönelik sosyal beceri eğitim programlarıyla ilgili olarak gerçekleştirildiği gözlenmektedir. Yapılan çalışmalarda genellikle sosyal uyum, sosyal beceri ve davranış sorunları arasındaki ilişkilerin incelenmiş olduğu göze çarpmaktadır. Sosyal beceri eğitimlerinin ilkokul çağındaki çocuklara yapılan uygulamalarının yürütüldüğü bu çalışma ile çocukluk döneminde sosyal becerilerin ve sosyal beceri eğitimlerinin etkilerinin ortaya konması bakımından Türkiye'deki literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. BÖLÜM

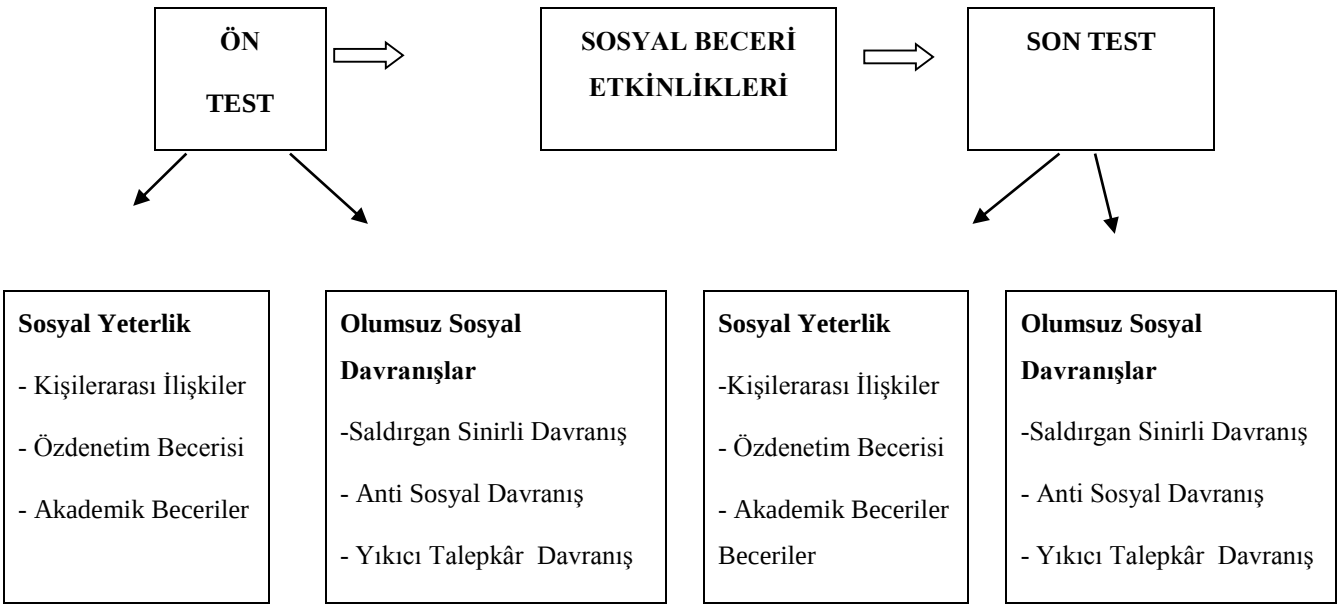
YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmadaki araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden genel tarama türünde, betimsel bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda öğeden oluşan bir evrende, evren hakkında genellenmiş bir kanaate ulaşabilmek üzere, evrenin bütünü veya evrenden alınacak bir örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilen tarama düzenlemelerini içermektedir. Genel tarama modelleriyle tekil veya ilişkisel taramalar gerçekleştirilebilir (Karasar, 2005, s.77).

Araştırmada ölçeklerin uygulanmasında ve analizinde Yukay-Yüksel(2009) tarafından Türkçeye uyarlanmış, geçerliliği ve güvenirliği test edilmiş Okul Sosyal Davranış Ölçekleri ön-test, son-test olarak kullanılmış, yarı deneysel araştırma modeli uygulanmıştır. Buna göre sosyal beceri etkinlikleri örnekleme uygulanmadan önce ön testler yapılmıştır. Sosyal beceri etkinlikleri tamamlandıktan sonra ise son test uygulanmıştır. Sosyal beceri etkinliklerinin uygulanmasından sonra ön-test ve son-test sonuçlarının arasında istatistiki şekilde anlamlı bir farklılık olup olmadığı "Tekrarlı Ölçümler Varyans Analizi" yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın tasarımına ilişkin model aşağıda Şekil 3.1.'deki gibidir:

Şekil 3.1: Araştırmanın Modeli

3.2. Evren-Örneklem

Bu grupta yer alan ilköğretim öğrencileri Çankırı ili Korgun İlçesi İlköğretim Okulu 1,3,4,5. Sınıflarda öğrenim görmekte olan toplam 105 öğrenci olup bu öğrencilerden 9 tanesi Korgun Sevgi Evi'nde kalmaktadır. Amaçlı örneklem grubunun demografik bilgileri aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.2: Katılımcıların Demografik Bilgileri

Cinsiyet	**Frekans**	**Yüzde**	**Sevgi Evinde Kalma**	**Frekans**	**Yüzde**
Kız	63	60,0	Evet	9	8,6
Erkek	42	40,0	Hayır	96	91,4
Toplam	**105**	**100,0**	**Toplam**	**105**	**100,0**
Yaş	**Frekans**	**Yüzde**	**Sınıf**	**Frekans**	**Yüzde**
8 yaş	38	36,2	1. sınıf	41	39,0
9 yaş	23	21,9	3. sınıf	24	22,9
10 yaş	33	31,4	4. sınıf	29	27,6
11 yaş	11	10,5	5. sınıf	11	10,5
Toplam	**105**	**100,0**	**Toplam**	**105**	**100,0**
Anne Öğrenim Durumu	**Frekans**	**Yüzde**	**Baba Öğrenim Durumu**	**Frekans**	**Yüzde**
Okuma yazma bilmiyor	10	9,5	Okuma yazma bilmiyor	0	0
İlkokul	28	26,7	İlkokul	20	19,0

Ortaokul	27	25,7	Ortaokul	16	15,2
Lise	39	37,1	Lise	56	53,3
Üniversite	1	1,0	Üniversite	13	12,4
Toplam	**105**	**100,0**	**Toplam**	**105**	**100,0**

Anne Çalışma Durumu	**Frekans**	**Yüzde**	**Baba Çalışma Durumu**	**Frekans**	**Yüzde**
Çalışmıyor	74	70,5	Çalışmıyor	3	2,9
Çalışıyor	31	29,5	Çalışıyor	102	97,1
Toplam	**105**	**100,0**	**Toplam**	**105**	**100,0**
Kardeş Durumu	**Frekans**	**Yüzde**	**Sosyo-Ekonomik Düzey**	**Frekans**	**Yüzde**
Tek çocuk	7	6,7	Sevgi Evinde Kaldığı İçin Yok	9	8,6
Kendisinden başka 1 çocuk	39	37,1	4.253 TL	33	31,4
Kendisinden başka 2 çocuk	44	41,9	4.254 TL - 5.000 TL	16	15,2
Kendisinden başka 3 çocuk	11	10,5	5.001 TL - 6.000 TL	14	13,3

Kendisinden başka 4 çocuk	2	1,9	6.001 TL-7.000 TL	13	12,4
Kendisinden başka 5 çocuk	2	1,9	7.000 TL ve üzeri	20	19,0
Toplam	**105**	**100,0**	**Toplam**	**105**	**100,0**

Araştırma kapsamında çalışma grubundaki öğrencilerin %60'ı (63 öğrenci) kız ve %40'ı (42 öğrenci) erkektir. Çalışma grubundaki öğrencilerin %91,4'ü (96 öğrenci) ailesinin yanında kalmakta, %8,6'sı (9 öğrenci) ise sevgi evinde kalmaktadır.

Araştırma kapsamında sosyal beceri etkinliklerinden sosyal yeterlilikleri ve olumsuz sosyal davranışları değerlendirilen öğrencilerin %36,2'si (38öğrenci) 8 yaşında, %31,4'ü (33 öğrenci) 10 yaşında, %21,9'u (23öğrenci) 9 yaşında ve % 10,5'u (11öğrenci) 11 yaşındadır.

Çalışma grubundaki ilkokul öğrencilerinin %39'u (41 öğrenci) 1. sınıfta, %27,6'sı (29 öğrenci) 4. sınıfta, %22,9'u (24 öğrenci) 3. sınıfta ve %10,5'u (11 öğrenci) 5. sınıftadır.

Çalışma grubundaki ilkokul öğrencilerinin annelerinin %37,1'i lise mezunu, %26,7'si ilkokul mezunu, %25,7'si ortaokul mezunu,%9,5'u okuma yazma bilmemekte ve %1'i üniversite mezunudur. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin babalarının %5,3'ü lise mezunu, %19'u ilkokul mezunu, %15,2'si ortaokul mezunu ve %12,4'ü üniversite mezunudur.

Çalışma grubundaki ilkokul öğrencilerinin annelerinin %70,5'i herhangi bir işte çalışmamaktadır, %29,5'u ise çalışmaktadır. Çalışma grubundaki öğrencilerin babalarının %97,1'i çalışmakta, %2,9'u ise çalışmamaktadır.

Çalışma grubundaki ilkokul öğrencilerinin %41,9'u'u 3 kardeş, %37,1'i 2 kardeş, %10,5'u 4 kardeş, %6,7'si tek çocuk, %1,9'u 5 kardeş ve %1,9'u 6 kardeştir.

Çalışma grubundaki çocukların ailelerinin aylık gelir açısından %31,4'ünün ailesinin aylık gelirinin 4.253 TL ve altında, %19'unun 7.000 TL ve üzerinde, %15,2'sinin 4.254-5.000 TL aralığında, %13,3'ünün 5.001-6.000 TL aralığında, %12,4'ünün

6.001-7000 TL aralığında ve % 8,6'sı ise sevgi evlerinde kaldığı için gelir beyanları bulunmamaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu kısımda araştırma kapsamında uygulanan sosyal beceri etkinlikleri ve etkinlikler uygulandıktan sonra örneklemdeki çocukların sosyal uyum ve sosyal beceri düzeylerindeki değişiklikleri ölçmek üzere uygulanan ölçekler açıklanmıştır.

3.3.1. Araştırma Kapsamında Uygulanan Sosyal Beceri Etkinlikleri

Öğrencilerin sosyal uyumlarının geliştirilebilmesi için öğretmenler tarafından ders içi etkinlikler ve sosyal beceri eğitimleri, oyun, drama, pekiştirme, tartışma, sosyal kulüp etkinlikleri şeklinde uygulanabilir. Bu tür etkinlikler öğrencilerin sosyal uyumlarının geliştirilmesinde ve olumlu sosyal davranışlar sergilemelerinin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır (Selimhocaoğlu, 2004, s.3).

Araştırma kapsamında ilkokul düzeyindeki çocuklar için uygulanacak sosyal beceri etkinlikleri araştırmacı tarafından daha önce MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü: Birleştirilmiş Sınıflı Köy Okulları İçin Etkinlik Kitabındaki (Akdemir ve Ekinci, 2019) etkinliklerden esinlenerek örneklem grubuna uygun etkinlikler tasarlanmıştır. Bu çerçevede araştırma kapsamında sosyal beceri eğitimi kapsamında gerçekleştirilen etkinlikler ve kazanımları aşağıda Tablo 3.3'de gösterilmiş ve sonrasında açıklanmıştır:

Tablo 3.3: Sosyal Beceri Etkinlikleri ve Kazanım İlişkisi

Sosyal Beceri Etkinliği	**Öğretim Programı** **Ders Kazanımları**
1. Selamlaşma, Konuşmayı Başlatma ve Sürdürme Etkinliği	1.Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kazanım B.1.9. Fiziksel özelliklerini tanıyarak bu özellikleri hakkında olumlu düşünür. 2.Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kazanım A.2.13. Okulda, kendisinin ve arkadaşlarının güçlü yanlarını tanır.

2. Duygularını Tanıma ve İfade Etme Etkinliği	1.Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kazanım A.1.2. Duygularını fark ederek kendini tanır ve ifade eder.
3. Duyguların Dansı Etkinliği	2.Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kazanım A.2.14. Arkadaşları ile farklılıklarının doğal olduğunu kabul eder.
4. Kurallara Uyma Etkinliği	1.Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kazanım A.1.10. Okul ve sınıf kurallarını belirleme çalışmalarına katılır ve bu kurallara uyar.
5. Sorumluluk Etkinliği	2.Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kazanım A.2.28. Okulu ve çevresini korumak için alternatifler üretir. Öz Yönetim (Sorumluluk) becerisini geliştirmeye yöneliktir.
6. Yardımseverlik Etkinliği	1.Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Kazanım B.1.13. Ailedeki yardımlaşmayı ve görev dağılımını araştırır, dayanışmaya günlük hayattan örnekler gösterir. 2.Sınıf Türkçe Dersi Kazanım T.2.1.1. Görselden/ görsellerden hareketle dinleyeceği/izleyeceği metnin konusunu tahmin eder.

3.3.1.1. Selamlaşma, Konuşmayı Başlatma ve Sürdürme Etkinliği

Selamlaşma, konuşmayı başlatma ve sürdürme etkinliği, öğrencileri sosyal ilişki kurmak üzere karşılaştıkları insanlarla iletişimi başlatmak üzere selamlaşma ve

sonrasında konuşmayı başlatarak sürdürme becerisi kazandırmak üzere tasarlanmış sosyal beceri etkinliğidir.

Etkinlik için iç ve dış çember oluşturulmaktadır. Oluşturulan çemberlerde çocukların arkadaşlarıyla yüz yüze bakması sağlanır. Müzik açılarak dans etmeye başlanır. Her çocuk kendi sağına veya soluna doğru dönmeye başlar. Müzik durduğunda çocuğun karşısında kalan arkadaşıyla tanışması sağlanır. Örnek olarak; "Merhaba Ben Gamze. Üçüncü sınıfa gidiyorum. Oyun oynamayı çok seviyorum" gibi tanışma cümleleri kurmaları ve kendi özelliklerini, sevdiği şeyleri anlatarak oyuna bu şekilde devam edilmesi sağlanır.

3.3.1.2. Duygularını Tanıma ve İfade Etme Etkinliği

Duygularını tanıma ve ifade etme etkinliği, öğrencilerin sosyal ilişkileri sırasında karşılaştıkları olaylara karşı geliştirdikleri duyguları tanımaları sağlamak ve kendilerini ifade edebilme sosyal becerisi kazandırmak üzere tasarlanan etkinliktir.

Bu etkinliği için her çocuğun bir parça A-4 kağıdı ve bir kaleme ihtiyacı bulunmaktadır. Çocuklara uçak yapımı gösterilir. Uçaklar birlikte yapılır. Uçağın sağ ve sol kanadına birer tane duygu (mutlu, neşeli, üzgün, sevinçli, coşkulu vb) yazılır. Çocukların uçakları sınıfta uçurmaları sağlanır. Çocukların uçurduğu uçaklardan bir tanesi tutulur ve sağ ve sol kanadında yazan duygular okunur. Her çocuğun bu şekilde arkadaşının attığı uçağı tutması ve kanatlarında yazılı olan duyguları okuması ve o duygularla ilgili birer cümle kurması sağlanır. Kurulacak cümlelere örnek olarak aşağıdakiler gösterilebilir:

"Dersten sonra parka gideceğim için çok mutluyum".

"Arkadaşımla tartıştığım için çok üzgünüm".

Bu şekilde çocukların uçakları uçurmaları ve uçağı yakalayan çocuğun ise kanatlarında yazan duyguları ifade eden cümlelere kurmaları şeklinde oyu oynanmaya devam edilir.

3.3.1.3. Duyguların Dansı Etkinliği

Duyguların dansı etkinliğinin amacı, öğrencilerin, bir durumda birden fazla duygunun hissedilebileceğinin farkındalığa varmalarının sağlanması ve empati

duygularını geliştirebilmektir. İlkokul 4. ve 5. sınıflar düzeyinde ve daha alt sınıflarda uygulanabilecek bir sosyal beceri geliştirme etkinliğidir. Etkinlik bir ders saati boyunca yürütülebilir. Etkinliğe başlamadan önce her öğrencinin birer boş kağıt bulundurması gerekir. Etkinlik aşağıdaki şekilde uygulanır:

1- Öğrencilere duygulardan bahsedilir ve öğrencilere duygu türlerini bilip bilmedikleri sorulur.

2- Gönüllü olan öğrencilerden tanıdıkları duyguları saymaları istenir ve öğrencilerin yanıtlarından faydalanılarak bir 'Temel Duygular Listesi' oluşturulur. Öğrencilerin zorlandığı durumlarda onlara duygular ile alakalı ipuçları verilebilir. (Sevinçli, mutlu, üzgün, sinirli, endişeli gibi temel duygu örnekleri verilebilir). Sınıfın düzeyine göre duygular çeşitlendirilebilir.

3- Öğrencilere bir durumda (olayda) birden fazla duygu hissedilebileceği ifade edilir ve bunu deneyimleyen öğrencilerin olup olmadığı sorulur.(Eğer yoksa öğretmen kendisi örnek verebilir).

3.3.1.4. Kurallara Uyma Etkinliği

Kurallara uyma etkinliği öğrencilerin toplumsal ortamlarda ve ilişkilerde sosyal kurallara uymaları becerisini kazandırmak üzere tasarlanmış bir etkinliktir. Etkinliği uygulamak içi, sınıftaki tahta "Okul kuralları" ve "sınıf kuralları" başlıkları yazılarak ortadan ikiye bölünür ya da iki bölüm oluşturulur. Çocuk sayısına göre balonların içine bir tane kuralların yazılı olduğu kağıtlardan konulur. Balonlar şişirilir, ip veya kurdele yardımıyla ayak bileklerine bağlanır. Çocuklar birbirlerinin balonlarını patlatmaya çalışırlar. Patlayan balonların içinden çıkan notlar tahtada ayrılan sınıf kuralı ve okul kuralı bölümlerine göre yapıştırılır. Yapıştırılan notlara göre sınıfta kurallar tekrar edilir.

Tablo 3.4: Kurallara Uyma Etkinliği Tahta Görüntüsü

Sınıf kuralları	**Okul kuralları**
Sınıfımızı Temiz tutar çöpleri çöp kutusuna atarız.	Okul çevresini temiz tutmalıyız.

Derse zamanında gireriz.	Koridorlarda koşmamalıyız.
Ders anlatılırken öğretmenin sözünü kesmemeyiz.	Koridorlarda gürültü yapmamalıyız.
Söz hakkı almak için parmak kaldırarak konuşuruz.	Tuvaletleri temiz muslukları kapatmalıyız.
Kendi aramızda konuşmamalıyız.	Teneffüsler de oyun alanının dışına çıkmamalıyız.
Sakız çiğneyip bir şey yememeliyiz.	
Ders dışı bir şeyle ilgilenmemeliyiz.	
Okula ait araç-gereçleri temiz kullanmalıyız ve zarar vermemeliyiz.	

3.3.1.5. Sorumluluk Etkinliği

Sorumluluk etkinliği, öğrencilere sorumluluk değerinin kazandırılması amacıyla tasarlanmış etkinliktir.

Etkinliğin uygulanmasında öğretmen sınıfa Sarı (Olumlu), Kırmızı (Olumsuz) kavramları okur.

Tablo 3.5: Sorumluluk Etkinliği Tahta Görüntüsü

Olumlu kavramlar (Sarı)	**Olumsuz kavramlar (Kırmızı)**
Görev Bilinci	Tembellik
Duyarlılık	Önemsememek
Güven	Duyarsızlık
Dikkate Almak	İhmal

Kontrol Etmek	Özensizlik
Denetim	Yetersizlik
Düzenlilik	Bakımsızlık

Öğretmen, öğrenci olumlu bir sorumluluk başlığı söylendiğinde sarı kartı, olumsuz bir sorumluluk başlığı söylendiğinde kırmızı kartı gösterir.

Diğer öğrencilerde doğru kartı seçip seçmediğine karar verirler.

Olumlu ve olumsuz kavramlar hakkında konuşularak sohbet edilir.

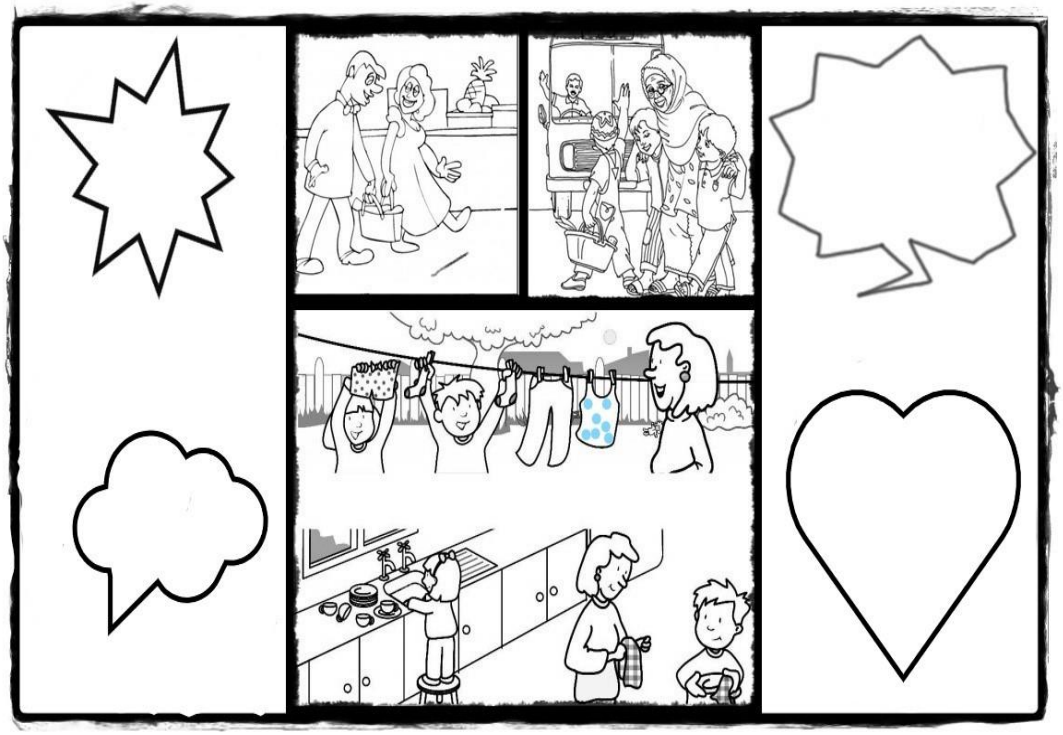
3.3.1.6. Yardımseverlik Etkinliği

Yardımseverlik etkinliği öğrencilere yardımseverlik değerinin farkına varmaları ve yardımseverlik becerisini kazandırmak üzere tasarlanan etkinliktir.

Etkinlik aşağıdaki aşamalarda uygulanır:

- Öğretmen Şekil 3.2'de yer alan resmin çıktısını sınıftaki öğrenci sayısı kadar çoğaltır.
- Resim öğrencilere dağıtılır ve öğrencilere resimde gördükleri davranışlarla ilgili yorum yapmaları istenir.
- Öğretmen yardımseverlik hakkında bir konuşma yapar. Bu konuşma esnasında öğrencilere daha önce kimlere ve nasıl yardımda bulundukları sorulur. Öğrencilerle hoş bir sohbet ortamı oluşturulur. Bu konuşmanın çok uzamamasına dikkat edilir.
- Konuşma bittikten sonra öğrencilerden bu resmi boyamaları ve boyama bittikten sonra resmin arkasına daha önce yaptıkları bir yardımseverlik davranışını yazmalarını istenir.
- Boyama ve yazma işlemi bittikten sonra gönüllü öğrencilerden yazdıklarını okumaları istenir.
- Beğenilen yardımseverlik davranışları sınıfta alkışlanarak tebrik edilir ve etkinlik sonlandırılır.

Şekil 3.2: Yardımseverlik Etkinliği Görseli

3.3.2. Sosyal beceri Etkinlikleri Sonrasında Örneklemdeki Çocukların Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Düzeylerindeki Değişimi Ölçmek İçin Kullanılan Ölçekler

Bu çalışmada Merrell (1993) çalışmasıyla geliştirilen ve Yukay-Yüksel (2009) tarafından Türkçeye uyarlama çalışması yapılarak geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş olan Okul Sosyal Davranış Ölçeklerinin (OSDÖ) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Türkiye için geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş ve uyarlanmış olan bu ölçekler, öğretmenlerin gözlemlerine dayalı olarak öğrencilerin akademik ve sosyal davranışlarının derecelendirmesinde kullanılmaktadır.

Okul Sosyal Davranış Ölçekleri, sınıf öğretmenleri veya okuldaki diğer öğretmenlerin, okul öncesi dönemdeki ve ilköğretim dönemindeki öğrencileri

değerlendirilebilmelerine imkân verecek biçimde, beşli Likert ölçeğine uygun olarak tasarlanmıştır. Ölçekler toplam altmış beş maddeden oluşmaktadır (EK 1). Ölçeklerin likert puanlandırılması "1- hiçbir zaman, 2- nadiren:, 3- arasıra, 4-sıklıkla, 5- her zaman" sıralamasıyla yapılmaktadır (Yüksel, 2009, s. 1611).

Tablo 3-6: Ölçeklerin Alt Boyutları ve Madde Sayıları

Sosyal Yeterlilik Ölçeği	**Olumsuz Sosyal Davranışlar Ölçeği**
a) Kişiler Arası İlişkiler Alt Boyutu (14 madde) (4,5,6,9,11,19,21,22,25,26,28,29,30,32)	a) Saldırgan-Sinirli Davranış Alt Boyutu (14 madde) (1,7,8,9,11,13,14,15,20,21,22,27,29,32)
b) Öz Denetim Becerisi Alt Boyutu (10 madde) (1,7,12,15,16,17,23,24,27,31)	b) Antisosyal- Agresif Davranış Alt Boyutu (10 madde) (2,3,4,5,6,12,17,18,19,25)
c) Akademik Beceriler (8 madde) (2,3,8,10,13,14,18,20)	c) Yıkıcı-Talepkâr Davranış Alt Boyutu (9 madde) (10,16,23,24,26,28,30,31,33)
Toplam 32 Madde	**Toplam 33 Madde**

Kaynak:Yüksel, 2009, s. 1611

Yüksel (2009) Sosyal Yeterlilik (SY) ölçeğinin ön-testteki güvenirliğini ve geçerliliğini saptamak üzere hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .97, alt ölçekler Kişilerarası İlişkiler için .96, Öz Denetim Becerisi için .93 ve Akademik Beceriler için ise .90olarak hesaplanmıştır. Aynı ölçeğinin son-testteki Cronbach alfa katsayısı .97, alt ölçeklerden Kişilerarası İlişkiler için .96, Öz Denetim Becerisi için .90 ve Akademik beceriler için .87 olarak hesaplanmış olup; hem ön test hem de son test güvenilirlik ve geçerlilik değeri oldukça yüksektir.

Yüksel (2009) çalışmasında Olumsuz Sosyal Davranışlar (OSD) ölçeğinin ön testteki Cronbach alfa katsayısı 0.97, alt ölçeklerden olan Saldırgan Sinirli Davranışlar

boyutu için .93, Anti sosyal-Agresif Davranışlar boyutu için .92 ve Yıkıcı-Talepkar Davranışlar boyutu için ise. 90 olarak saptanmıştır. Aynı ölçeğin son testindeki Cronbach alfa katsayısı .93, alt ölçeklerden Saldırgan Sinirli Davranışlar boyutu için .88, Antisosyal-Agresif Davranışlar boyutu için .79 ve Yıkıcı-Talepkar Davranışlar boyutu için ise. 77 olarak tespit edilmiştir. Bu ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğinin de çok yüksek olduğu Cronbach Aplha katsayısının yüksekliğinden anlaşılmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Araştırma Uygulaması İçin İzin Talep Yazısı ile araştırmadaki sosyal beceri etkinliklerinin uygulanması için süreç başlatılmıştır (Ek-2). T.C. Çankırı İli, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı "Araştırma İzinleri İnceleme Komisyonu" tarafından araştırma kapsamında uygulanacak sosyal beceri etkinlikleri incelenmiş ve 09.03.2022 tarihinde uygulanmasının yerinde olacağına karar verilmiştir. (EK-3).Araştırma kapsamındaki sosyal beceri etkinliği çalışmalarının Çankırı Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından müdürlüğe bağlı Korgun İlçesindeki resmi ilkokul, ortaokul ve imam hatip ortaokulları ile okul idarelerinin uygun gördüğü şekilde yapılmasına ilişkin makam oluru alınmıştır (EK-4). Korgun Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 11.03.2022 tarihli yazısıyla (EK-5) araştırma kapsamındaki sosyal beceri etkinliklerinin Çankırı İli Korgun İlçesi Şehit Veysel Çirişlioğlu İlkokulu'nda uygulanmasına ilişkin izin alınmıştır.

Çankırı İli Korgun İlçesi Şehit Veysel Çirişlioğlu İlkokulu birinci, üçüncü, dördüncü, beşinci sınıflar için planlanan (Selamlaşma, Konuşmayı Başlatma ve Sürdürme, Duygularını Tanıma ve İfade Etme, Duyguların Dansı, Kurallara Uyma, Sorumluluk, Yardımseverlik) etkinlerin uygulanmasından oluşmaktadır. Araştırma kapsamındaki sosyal beceri etkinlikleri2 hafta süre ile (18-29 Nisan 2022 tarihleri arasında) öğretmenlerin gönüllü olarak araştırmaya katılımıyla sınıflarda uygulanmıştır. Öğretmenlerden araştırmaya dâhil olan çocukları sosyal beceri etkinliklerini uygulamaya başlamadan önce ön test kapsamında "Sosyal Yeterlilik Ölçeği" ve "Olumsuz Sosyal Davranışlar" ölçeğini kullanarak değerlendirmelere istenmiştir. 29 Nisan 2022 tarihinde uygulama bittikten sonra öğretmenlerden tekrar son test kapsamında gerekli değerlemeleri yapmaları sağlanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlenmesi

Verilerin analiz edilmesinde SPSS 23 programı kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Ön-Test ve Son test ölçek maddeleri alt boyutları tanımlanarak SPSS 23 programına veri girişi yapılmıştır.

Hipotezlerin test edilmesi amacıyla tekrarlı ölçüm denemelerden (Ön-Test/Son-Test) elde edilen veri setine varyans analizi (Repeated Measures) analizi uygulanmıştır. Bu analiz ile deneme sonuçlarından bir birime ilişkin birden fazla gözlem olduğunda verilerin doğrudan girildiği veri setlerine varyans analizi uygulanır (Özdamar, 2004, s. 65).

Bir araştırmada (deneme) değişkenler, deneklerin değişik zaman ya da durumlarında tekrarlı (bağımlı ölçümler) olarak ölçülebilir. Bu tekrarlı ölçümlerin arasındaki farklılığın analizini yapmak üzere "Tekrarlı Ölçümler Varyans Analizi" uygulanır. Birimlerde benzer koşullar altında tekrarlanan denemelerde, toplanan tekrarlı ölçümlerin (birden fazla bağımlı ölçüm) analizi de "Tekrarlı Ölçümler Varyans Analizi" ile yapılmaktadır (Özdamar, 2004, s. 413).

Normallik testinin iki bileşeni çarpıklık ve basıklık olarak ifade edilmektedir. Literatürde veri dağılımının normalliğini belirlemek için çarpıklık ve basıklık katsayıları ile ilgili olarak belirli kesim noktaları ifade edilmiştir. Eğer veri dağılımı normal ise çarpıklık ve basıklık katsayılarının (-1) ile (1) aralığında olması gerektiği; eğer çarpıklık katsayısı(-1) ile (1) aralığında ise basıklık katsayısının (-2) ile (2) aralığında, eğer basıklık katsayısı(-1) ile (1) aralığında ise çarpıklık katsayısının (-2) ile (2) aralığında olabileceği ifade edilmektedir (Leech vd., 2005).

Analize başlanmadan önce verilerin normal dağılıp dağılmadıkları çarpıklık ve basıklık katsayıları üzerinden test edilmiştir. Buna her iki ölçekte maddelerin hemen hepsi için çarpıklık ve basıklık değerlerinin yukarıda belirtilen literatürdeki yaygın kabul görmüş sınır değerleri içerisinde kaldığı görülmüştür. Ancak Olumsuz Sosyal Davranışlar ölçeğine verilen cevapların çarpıklık ve basıklık değerlerinin daha yüksek oldukları ve bu ölçeğe göre yapılan değerlendirme verilerinin normallik seviyelerinin düşük olduğu görülmüştür.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Öğrencilerin sosyal uyumlarının artırılmasına yönelik uygulana etkinliklerin öğrencilerin sosyal yeterlilik puanlarına göre ön test-son test arasındaki farklılaşmayı hesaplamak üzere tekrarlı ölçümler varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 4.1: Tekrarlı Ölçümler Varyans Analizi Sonuçları

	Mean	**Std. Sapma**	**N**	**Mauchly'nin Küreselli k Testi (sig) (p)**	**Greenhouse-Geisser (sig) (p)**	**Etki Büyüklüğü**	**İntercept (Denekler Arası)**
Hipotez 1: Sosyal Yeterlilik							
Ön-Test	3.25	.44	105	0.00	.00	.99	.97
Son-Test	3.38	.41	105				
Hipotez 2: Olumsuz Sosyal Davranış							
Ön-Test	1.31	.32	105	0.00	.00	.211	.946
Son-Test	1.30	.31	105				
Hipotez 3-1: Kişilerarası İlişkiler							
Ön-Test	3.26	.47	105	.00	.01	.05	.98
Son-Test	3.30	.45	105				
Hipotez 3-2: Özdenetim Becerisi							
Ön-Test	3.44	.55	105	.00	.00	.36	.98
Son-Test	3.62	.48	105				
Hipotez 3-3: Akademik Beceriler							
Ön-Test	3.02	.39	105	.00	.00	.40	.98
Son-Test	3.20	.35	105				
Hipotez 4-1: Saldırgan Sinirli Davranış							
Ön-Test	1.24	.17	105	.00	.32	.01	.98
Son-Test	1.24	.17	105				

Hipotez 4-2: Antisosyal-Agresif Davranış								
Ön-Test		1.33	.40	105	.00	.32	.01	.92
Son-Test		1.32	.39	105				
Hipotez 4-3: Yıkıcı-Talepkar Davranış								
Ön-Test		1.40	.49	105	.00	.45	.00	.89
Son-Test		1.39	.49	105				
Hipotez 5: Sevgi Evi-Aile Evi								
OSD_Genel Ön-Test	Sevgi Evi	1.16	.25	9	.00	.00	.08	.83
	Aile Evi	1.32	.32	96				
OSD_Genel Son-Test	Sevgi Evi	1.09	.00	9				
	Aile Evi	1.32	.32	96				

4.1. Birinci Hipoteze İlişkin Bulgular

Hipotez 1 Öğrencilerin sosyal uyumlarının artırılmasına yönelik uygulanan etkinlikler, genel olarak öğrencilerin sosyal yeterlilikleri açısından son-test sonuçlarıyla ön- test sonuçları anlamlı bir şekilde farklılık var mıdır?

Mauchly'nin Küresellik Testi'ne göre anlamlılık değeri sig. .00 <.05 olması sebebiyle küresellik sağlanmaktadır. Bu sebeple ikinci değer olarak Greenhouse-Geisser değerine bakılır, anlamlılık değeri sig. .00 <.05 olduğundan dolayı ilkokul öğrencilerinin sosyal yeterlilik etkinlikleri öncesi sosyal yeterlilik düzeyleri ile sosyal beceri etkinlikleri sonrasındaki sosyal yeterlilik düzeyleri istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Etki büyüklüğü (Partial Eta Squared) değeri .99 olarak hesaplanmıştır. Etki değeri, aralarında fark olmasını beklenen gruplar arasındaki farkın büyüklüğünü gösteren istatistiksel bir değerdir Başka bir ifadeyle t-testi'ne bakarak iki grup arasında fark olup olmadığını belirlenebilir, ancak bu farkın büyüklüğü hakkında yorum yapmak için etki değerinin bilinmesi gerekir. Eta Sguared istatistiği en çok kullanılan etki

büyüklüğü hesaplama istatistiğidir (Cohen, 1988). Sosyal beceri etkinliklerinin örneklemde neden olduğu fark ve etki büyüklüğü .99 seviyesinde ve oldukça yüksek bulgulanmıştır. Test-öncesi (3.25) ve test-sonrası (3.38) ortalama değerleri bakıldığında ortalamadaki artma sosyal beceri etkinliklerinden sonra öğrencilerin sosyal yeterlilik düzeylerinin anlamlı bir şekilde yükseldiğini göstermektedir.

Intercept değeri ise ön-test ve son-test sonuçlarının denekler arasında nasıl değiştiğini açıklamak üzere anlam ifade etmekte olup, burada .97 çıkan değer hemen hemen tüm çalışma grubu üyelerinde sosyal beceri etkinliğinden sonra sosyal yeterliliğin anlamlı bir şekilde iyileştiğini göstermektedir. Bu sonuçlara göre H1 hipotezi doğrulanmıştır.

4.2. İkinci Hipoteze İlişkin Bulgular

Hipotez 2 Öğrencilerin sosyal uyumlarının artırılmasına yönelik uygulanan etkinlikler, genel olarak öğrencilerin olumsuz sosyal davranışları açısından son-test sonuçlarıyla ön-test sonuçları anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

Mauchly'nin Küresellik Testi'ne göre anlamlılık değeri sig. .00 <.05 olması sebebiyle küresellik sağlanmaktadır. Bu sebeple ikinci değer olarak Greenhouse-Geisser değerine bakılır, anlamlılık değeri sig. .00 <.05 olduğundan dolayı ilkokul öğrencilerinin sosyal yeterlilik etkinlikleri öncesi olumsuz sosyal davranışları ile sosyal beceri etkinlikleri sonrasındaki olumsuz sosyal davranışlarının düzeyleri istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Etki büyüklüğü (Partial Eta Squared) değeri .21 olarak hesaplanmıştır. Sosyal beceri etkinliklerinin çalışma grubunda olumsuz sosyal davranışlarda neden olduğu farkın etki büyüklüğü .21 seviyesinde ve orta seviyede yüksek bulgulanmıştır. Test-öncesi (1.31) ve test-sonrası (1.30) ortalama değerlerine bakıldığında ortalamadaki azalma sosyal beceri etkinliklerinden sonra ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışlarının anlamlı bir şekilde azaldığını göstermektedir.

Intercept değeri ise ön-test ve son-test sonuçlarının denekler arasında nasıl değiştiğini açıklamak üzere anlam ifade etmekte olup, burada 0,946 çıkan değer hemen tüm çalışma grubu üyelerinde sosyal beceri etkinliğinden sonra olumsuz sosyal davranışların anlamlı bir şekilde iyileştiğini göstermektedir. Bu sonuçlara göre H2 hipotezi doğrulanmıştır.

4.3. Üçüncü Hipoteze İlişkin Bulgular

Hipotez 3 Öğrencilerin sosyal uyumlarının artırılmasına yönelik uygulanan etkinlikler Sosyal Yeterlilik Ölçeğinin Kişilerarası ilişki, öz denetim becerisi, akademik beceriler alt boyutlarında son-test sonuçları ile ön-test sonuçlarını anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?

4.3.1. Kişilerarası İlişki Alt Boyutunda

Tablo 4.1'deki tekrarlı ölçümler varyans analizi sonuçlarına göre; Sosyal Yeterlilik, kişilerarası ilişki alt boyutu ön-test ve son-test tekrarlı ölçümler varyans analizi sonuçlarına göre, Mauchly'nin Küresellik Testi anlamlılık değeri sig. .00 <.05 olması sebebiyle değerler kübiktir ve ikinci değer olan Greenhouse Geisser anlamlılık değeri sig. .016<.05 olması nedeniyle, bu alt boyutta ön-test ve son test sonuçları istatistiki şekilde anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Ön-test ve son test sonuçlarının farkının etki büyüklüğü çok düşük bir seviyede .05 düzeyinde kalmıştır. Bu etki denekler arasında .98 intercept katsayısı ile çoğunluğu için benzerdir. Bu sonuçlara göre çalışma kapsamında ilkokul öğrencilerine verilen sosyal beceri etkinlikleri sonucunda ilkokul öğrencilerinin kişilerarası ilişkilerinden düşük etkili ve deneklere yaygın bir etki ortaya çıkmıştır. Ön-test (3.26) ortalama değerinin son-testte (3.30)'e yükselmiş olması da sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin sosyal yeterliliğin kişilerarası ilişkiler alt boyutu açısından durumlarının iyileştiğini göstermektedir.

4.3.2. Özdenetim Becerisi Alt Boyutunda

Sosyal Yeterlilik, özdenetim becerisi alt boyutu ön-test ve son-test tekrarlı ölçümler varyans analizi sonuçlarına göre, Mauchly'nin Küresellik Testi anlamlılık değeri sig. .00 <.05 olması sebebiyle değerler kübiktir ve ikinci değer olan Greenhouse Geisser anlamlılık değeri sig. .00<.05 olması nedeniyle, bu alt boyutta ön-test ve son test sonuçları istatistiki olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Ön-test ve son-test sonuçlarının farkının etki büyüklüğü orta seviyede .36 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu etki denekler arasında .98 intercept katsayısı ile çoğunluğu için benzerdir. Bu sonuçlara göre çalışma kapsamında ilkokul öğrencilerine verilen sosyal beceri etkinlikleri sonucunda ilkokul öğrencilerinin özdenetim becerilerinde orta seviyede etkili ve deneklere yaygın bir etki ortaya çıkarmıştır. Ön-test (3.44) ortalama değerinin son-testte (3.62)'ye yükselmiş olması da sosyal beceri etkinliklerinin

sonrasında ilkokul öğrencilerinin sosyal yeterliliğin özdenetim becerisi alt boyutu açısından durumlarında iyileşme olduğunu göstermektedir.

4.3.3. Akademik Beceriler Alt Boyutunda

Sosyal Yeterlilik, akademik beceriler alt boyutu ön-test ve son-test tekrarlı ölçümler varyans analizi sonuçlarına göre, Mauchly'nin Küresellik Testi anlamlılık değeri sig. .00 <.05 olması sebebiyle değerler kübiktir ve ikinci değer olan Greenhouse Geisser anlamlılık değeri sig. .00<.05 olması sebebiyle, bu alt boyutta ön-test ve son-test sonuçları istatistiki şekilde anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Ön-test ve son-test sonuçlarının farkının etki büyüklüğü orta büyüklükte.40seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu etki denekler arasında .98 intercept katsayısı ile çoğunluğu için benzerdir. Bu sonuçlara göre çalışma kapsamında ilkokul öğrencilerine verilen sosyal beceri etkinlikleri sonucunda ilkokul öğrencilerinin akademik becerilerinde orta büyüklükte etkili ve deneklere yaygın bir etki ortaya çıkarmıştır. Ön-test (3.02) ortalama değerinin son-testte (3.20)'e yükselmiş olması da sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin sosyal yeterliliğin akademik beceriler alt boyutu açısından durumlarında iyileşme olduğunu göstermektedir.

4.4. Dördüncü Hipoteze İlişkin Bulgular

Hipotez 4 Öğrencilerin sosyal uyumlarının artırılmasına yönelik uygulanan etkinlikler Olumsuz Sosyal Davranışlar Ölçeğinin saldırgan-sinirli, anti sosyal-agresif ve yıkıcı-talepkar alt boyutlarında son-test sonuçları ile ön-test sonuçlarını anlamlı farklılık yaratmış mıdır?

4.4.1. Saldırgan-sinirli Davranış Alt Boyutunda

Olumsuz sosyal davranışlar, saldırgan-sinirli davranış alt boyutu ön-test ve son-test tekrarlı ölçümler varyans analizi sonuçlarına göre, Mauchly'in Küresellik Testi anlamlılık değeri sig. .00 <.05 olması sebebiyle değerler kübiktir ve ikinci değer olan Greenhouse Geisser anlamlılık değeri sig. .32>.05 olması sebebiyle, bu alt boyutta ön-test ve son test sonuçları istatistiki olarak anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Ön-test ve son test sonuçlarının farkının etki büyüklüğü yok denecek kadar az olup .01 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu etki denekler arasında .98intercept katsayısı ile çoğunluğu için benzerdir. Bu sonuçlara göre çalışma kapsamında ilkokul öğrencilerine verilen sosyal beceri etkinlikleri sonucunda ilkokul öğrencilerinin

saldırgan-sinirli davranışlarında deneklere yaygın bir şekilde bir etki ortaya çıkmamıştır. Ön-test (1.24) ortalama değerinin son-testte (1.24)'te kalmış olması da sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışın sinirli-saldırgan davranış alt boyutu açısından durumlarında bir değişme olmadığını göstermektedir.

4.4.2. Anti Sosyal-Agresif Davranış Alt Boyutunda

Olumsuz sosyal davranışlar, anti-sosyal, agresif davranış alt boyutu ön-test ve son-test tekrarlı ölçümler varyans analizi sonuçlarına göre, Mauchly'in Küresellik Testi anlamlılık değeri sig. .00 <.05 olması sebebiyle değerler kübiktir ve ikinci değer olan Greenhouse Geisser anlamlılık değeri sig. .32>.05 olması sebebiyle, bu alt boyutta ön-test ve son test sonuçları istatistiki şekilde anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Ön-test ve son-test sonuçlarının farkının etki büyüklüğü yok denecek kadar az olup .01 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu etki denekler arasında .92 intercept katsayısı ile çoğunluğu için benzerdir. Bu sonuçlara göre çalışma kapsamında ilkokul öğrencilerine uygulanan sosyal beceri etkinlikleri neticesinde ilkokul öğrencilerinin anti-sosyal, agresif davranışlarında deneklere yaygın bir şekilde bir etki ortaya çıkmamıştır. Ön-test (1.33) ortalama değerinin son-testte (1.32)'ye düşmüş olması sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışın anti-sosyal, agresif - davranış alt boyutu açısından durumlarında bir değişme olmadığını göstermektedir.

4.4.3. Yıkıcı-Talepkar Davranış Alt Boyutunda

Olumsuz sosyal davranışlar, yıkıcı-talepkar davranış alt boyutu ön-test ve son-test tekrarlı ölçümler varyans analizi sonuçlarına göre, Mauchly'in Küresellik Testi anlamlılık değeri sig. .00 <.05 olması sebebiyle değerler kübiktir ve ikinci değer olan Greenhouse Geisser anlamlılık değeri sig. .45>.05 olması sebebiyle, bu alt boyutta ön-test ve son-test sonuçları istatistiksel şekilde anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Ön-test ve son-test sonuçlarının farkının etki büyüklüğü hiç yoktur, .05 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu etki denekler arasında .89 intercept katsayısı ile çoğunluğu için benzerdir. Bu sonuçlara göre çalışma kapsamında ilkokul öğrencilerine uygulanan sosyal beceri etkinlikleri neticesinde ilkokul öğrencilerinin yıkıcı-talepkar davranışlarında deneklere yaygın bir şekilde bir etki ortaya çıkmamıştır. Ön-test (1.40) ortalama değerinin son-testte (1.39)'a düşmüş olması sosyal beceri

etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışın talepkar-yıkıcı davranış alt boyutu açısından durumlarında bir iyileşme olmakla birlikte bunun istatistiki olarak anlamlı olmadığını göstermektedir.

4.5. Beşinci Hipoteze İlişkin Bulgular

Hipotez 5 Çocuk Evlerinde kalan çocuklarla, kendi aileleri ile kalan öğrencilerin sosyal uyumlarının artırılmasına yönelik uygulanan etkinlikler açısından Sosyal Yeterlilik Ölçeğinin Kişilerarası ilişki, öz denetim becerisi, akademik beceriler alt boyutlarında son-test sonuçları ile ön-test sonuçlarını anlamlı bir şekilde farklılık olmuş mudur?

Olumsuz sosyal davranışların, genel olarak ön-test ve son-test tekrarlı ölçümler varyans analizi sonuçlarına göre, Mauchly'in Küresellik Testi anlamlılık değeri sig. .00 <.05 olması sebebiyle değerler kübiktir ve ikinci değer olan Greenhouse Geisser anlamlılık değeri sig. .00<.05 olması sebebiyle, bu alt boyutta ön-test ve son-test sonuçları istatistiksel şekilde anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Ön-test ve son-test sonuçlarının farkının etki büyüklüğü .08 düzeyindedir. Bu etki denekler arasında .83 intercept katsayısı ile çoğunluğu için benzerdir. Bu sonuçlara göre çalışma kapsamında ilkokul öğrencilerine uygulanan sosyal beceri etkinlikleri neticesinde ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışları deneklere yaygın bir şekilde bir etki ortaya çıkmamıştır. Sevgi evinde kalan çocukların Ön-test (1.16) ortalama değerinin son-testte (1.09)'a düşmüş olması sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışlarında istatistiki olarak anlamlı bir şekilde azalma olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan ailesinin evinde kalan ilköğretim öğrencilerinin ortalama değerinde ön-test sonucu ile son-test sonucu hiç değişmemiştir.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, ilköğretim düzeyinde eğitimleri süren çocukların sosyal uyum becerilerinin geliştirilmesi ve olumsuz sosyal davranışların azaltılması açısından uygulanan sosyal beceri etkinliklerinin etkileri incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına ait puanların ortalamaları incelendiği zaman, çocukların sosyal uyum ölçeğinden aldıkları puanların genel olarak yüksek olduğu saptanmıştır. Çocukların olumsuz sosyal davranış ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde ise genel olarak puan ortalamalarının düşük olduğu görülmektedir. Sosyal beceri etkinlikleri uygulandıktan sonra yapılan son test ölçümlerine bakıldığında ise etkinlikler uygulandıktan sonra ilkokul öğrencilerinin sosyal uyum becerilerinin istatistiki olarak da anlamlı bir şekilde yükseldiği, olumsuz davranışlarına ilişkin puanların ise istatistiki olarak anlamlı olmasa da azaldığı tespit edilmiştir.

Bu araştırmadaki sonuçlar, öğrencilere uygulanan sosyal beceri etkinliği programının öğrencilerin sosyal uyum düzeylerini arttıracak şekilde etkisinin olduğuna işaret etmektedir. Diğer taraftan çalışma kapsamında uygulanan sosyal beceri etkinliği programının ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışlarını azaltma konusunda çok başarılı olmadığı görülmektedir.

Alpa (1999), çalışmasında sosyal beceri eğitiminin, arkadaşları tarafından kabullenilme düzeyi ve kişilerarası ilişkileri zayıf olan ilkokul öğrencilerinin, akran ilişkileri ve sosyal uyum düzeyleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. On oturumda uygulanan bir sosyal beceri eğitimi programı sonucunda deney grubundaki öğrencilerin sosyal beceri seviyelerinde anlamlı olarak bir artış olduğu, fakat bunun sosyallik, sosyal izalasyon ve saldırganlık puanlarına yansımadığı, bu boyutlarda deney grubunun kontrol grubundan farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da olumsuz sosyal davranışlardan saldırganlık boyutunun ön-test ve son-test puanlarının farklılaşmaması bu çalışmanın sonucuyla benzerdir.

Chung ve Watkings (1995) çalışmalarında 60 ilkokul öğrencisine, sosyal beceri düzeylerini yükseltmek üzere sekiz oturumluk sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerini, atılganlığı, problem çözebilme becerilerini içeren bir sosyal beceri

eğitimi veren bu programın öğrencilerin sosyal ilişkilerinde olumlu değişikliklere neden olduğunu tespit etmiştir.

Battistich vd. (1989) çalışmalarının bulgular, ilkokulda normal sınıf ve okul ortamında uygulanan kapsamlı sosyal beceri eğitimi etkinliklerinin, çocukların sosyal yeterliliklerini ve uyumlarını geliştirmede önemli faydalar sağlayabileceğini göstermektedir.

Sawyer (1997) sosyal beceri eğitimi alan çocukların sosyal uyum becerileri, programı almayan benzer bir okulda 3. ve 4. sınıfa kayıtlı çocukların sosyal uyum becerileri ile karşılaştırdıkları çalışmalarında sosyal beceri eğitimlerinin çocukların potansiyel olarak zor sosyal durumlarla başa çıkma becerilerini geliştirdiğini, çocukluk çağı duygusal ve davranışsal problemlerinin yaygınlığını azaltmadığını tespit etmişlerdir.

Çalışmanın sonucunda bulgulanan sosyal beceri eğitimlerinin olumsuz sosyal davranışları azaltmadaki başarısının düşüklüğü önemsenerek sosyal beceri eğitimleri ihmal edilmemelidir. Literatürde yapılan araştırmalar erken çocukluk döneminde ortaya çıkan anti sosyal davranışların erken müdahale programlarıyla ilkokul üçüncü sınıfa kadar kontrol altına alınamaması halinde bu anti sosyal davranışların ilerleyen yıllarda çocukta hayatı boyu sürebilecek davranış bozukluklarına sebep olabileceğini göstermektedir (Diken vd., 2008; s.210). Bireyin başlangıçta içinde yaşadığı çevreye uyum sağlama konusunda yaşadığı bazı anti sosyal davranışlar zamanla çocukta okuldan kaçınma, saldırganlık, şiddete meyletme, hırsızlık, bağımlılık verici madde kullanımı gibi sonradan müdahale edilmesi zor ve iyileştirilmesi uzun süren davranış sorunlarına çevrilebilmektedir (Sprague ve Perkins, 2009, s.208). Araştırmacılar anti sosyal davranışlar gösteren çocukların uygun sosyal beceri eğitimlerini almamaları durumunda bu çocukların sorunlarının gençlik çağlarına, hatta bireyin yetişkinlik dönemlerine de aktarılabileceğini ve bu bireylerin ilerde toplumda istenmeyen bireyler olabileceklerine vurgu yapmaktadırlar (Walker vd, 2009).

Sosyal beceri etkinliklerinden sonra öğrencilerin sosyal yeterlilik düzeylerinin anlamlı bir şekilde yükseldiğini göstermektedir. Sosyal beceri etkinliklerinden sonra ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışlarının anlamlı bir şekilde azaldığını göstermektedir.

Sosyal beceriler, bir çocuğun diğer çocuklara yönelik davranışlarını içermekte olup; çocuğun sosyal çevresi ile iyi ilişkiler kurabilmesi, başkalarının duygularına ve haklarına saygı duyabilmesi ve uyumlu sosyal davranışlar sergileyebilmesi için grup kabullenmelerini dikkate alma gibi davranışlar aynı zamanda çocuğun topluma uyum sağlamasını ve arzularına ulaşmasını sağlar. Diğer taraftan sosyal beceriler çocuğun duygularını ifade edilmesi, iletişim başlatabilmesi ve sürdürebilmesi açısından da önemlidir Sosyal becerileri gelişen çocukların sosyal uyum düzeylerinin de yüksek olması ve olumsuz sosyal davranışlarının da azalması beklenir.

Bireylerin sağlıklı sosyal gelişimi bakımından çocukluk dönemi oldukça önemlidir. Çocukluk çağı, her çeşit kazanımın etkisinin yüksek ve nispeten kalıcı olduğu bir dönemdir. Sosyal becerilerin çocuklara ilkokul çağı gibi erken bir dönemde kazandırılması oldukça önemlidir. Sosyal becerilerin de çocukluk çağını kapsayan ilkokul seviyesinde öğrencilere kazandırılması, onların tüm yaşamını olumlu yönde etkileyecek bir gelişme sağlayacaktır. Bireyin yaşamın her aşamasına başarılı ve mutlu olabilmesi, yaşadığı topluma çevreye uyum sağlamasıyla doğru orantılıdır. Başarılı ve mutlu olabilen bireyler, toplumsal uyuma ve barışa katkı sağlarlar. Bu sebeple sosyal gelişim ve sosyal uyum hem bireyin yaşamı için hem de toplumun varlığını sürdürebilmesi için hayati öneme sahiptir.

Sosyal beceri eğitimlerinin kazanımı olarak çocukların sosyal hayata daha kolay adaptasyonunun sağlanması, onların akademik başarılarını ve sosyal ilişkilerini olumlu olarak etkileyerek toplumsal gelişime de fayda sağlamaktadır. Yaş grubuna uygun sosyal becerilere sahip olan çocuklar kendilerini daha doğru şekilde ifade edebilmekte, iletişim başlatıp sürdürebilmekte, sorumluluk alabilmekte, yardımsever davranışlar sergileyerek bulundukları sosyal ortamlara kolaylıkla uyum sağlayabilmektedirler. Aynı şekilde sosyal beceri eğitimlerinin kazanımları ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışlarının azaltılması açısından da faydalar sağlamaktadır. Ayrıca sosyalleşen öğrencilerin akademik başarıları da daha yüksek olacaktır.

Bu araştırma çerçevesinde uygulanan sosyal beceri etkinliklerinin ilkokul çağındaki çocukların sosyal uyum düzeylerini artırmada ve olumsuz sosyal davranışları azaltmadaki etkilerini araştırmayı ve incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmanın genel sonuçları aşağıdaki şekildedir:

- Sosyal beceri etkinliklerinden sonra öğrencilerin sosyal yeterlilik düzeyleri genel olarak anlamlı bir şekilde yükselmiştir.
- Sosyal beceri etkinliklerinden sonra ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışları genel olarak anlamlı bir şekilde azalmıştır.
- Sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin sosyal yeterliliğin "kişilerarası ilişkiler" alt boyutu açısından durumlarının iyileştiği görülmektedir.
- Sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin sosyal yeterliliğin "özdenetim becerisi" alt boyutu açısından durumlarında iyileşme olmuştur.
- Sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin sosyal yeterliliğin "akademik beceriler" alt boyutu açısından durumlarında iyileşme gerçekleşmiştir.
- Sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışın sinirli-saldırgan davranış alt boyutu açısından durumlarında bir değişme olmadığı görülmektedir.
- Sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışın "anti-sosyal, agresif-davranış" alt boyutu açısından durumlarında bir değişme olmadığı tespit edilmiştir.
- Sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışın "talepkar-yıkıcı davranış" alt boyutu açısından durumlarında bir iyileşme olmakla birlikte bunun istatistiki olarak anlamlı olmadığını görülmektedir.
- Bu sonuçlara göre çalışma kapsamında ilkokul öğrencilerine uygulanan sosyal beceri etkinlikleri neticesinde ilkokul öğrencilerinin olumsuz sosyal davranışları deneklere yaygın bir şekilde bir etki ortaya çıkmamıştır.
- Sevgi evinde kalan çocukların sosyal beceri etkinliklerinin sonrasında olumsuz sosyal davranışlarında istatistiki olarak anlamlı bir şekilde azalma olmuştur.

Aşağıda çalışma kapsamında ulaşılan sonuçlara göre, gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik ve eğitim uygulayıcı olarak öğretmenlere ve okul yönetimlerine yönelik öneriler yapılmıştır:

Çalışmanın sonuçlarına göre araştırmaya ve araştırmacılara yönelik öneriler aşağıdaki gibidir:

- Sosyal beceri etkinliklerinin sosyal yeterlilik ve olumsuz sosyal davranışlar üzerine etkileri özel eğitime ihtiyacı olan ve/veya engelli ilköğretim çağındaki çocuklar içinde tekrarlanabilir.
- Bu çalışmadaki araştırma örneklem sayısı artırılarak ve kontrol grubu, deney grubu ayrımı yapılarak tekrarlanabilir.
- Bu araştırma ön-test ve son-test uygulaması şeklinde organize edilmiş olup; izleme testi yapılmamıştır. Aynı araştırma izleme testi de içerecek şekilde tekrarlanabilir.
- Bu araştırma kapsamında sosyal beceri etkinliklerinin ilköğretim öğrencilerinin sosyal yeterlilikleri ve olumsuz sosyal davranışları üzerindeki etkileri demografik değişkenlere göre nasıl farklılaştığı incelenmemiş olup, bu husus başka bir araştırmaya konu edilebilir.
- Bu araştırma ilkokul 1,3,4,5, sınıflarında uygulanmış olup, gelecekte yapılacak çalışmalarda her bir sınıf ve yaş grubu için çalışmadaki uygulama ayrı ayrı tekrarlanabilir.

Bu çalışmanın sonucunda, çocuklardaki olumlu sosyal yeterliliklerinin artırılması ve olumsuz sosyal davranışların azaltılabilmesi, uygulanan sosyal beceri etkinliklerinin faydalı olabilmesi için uygulamaya yönelik olarak ilköğretim okulu öğretmenlerine ve yöneticilerine aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Okul yönetimi yalnızca ilkokul öğrencilerinin akademik gelişimlerine odaklanmamalı, çocukların sosyal yeterliliklerinin gelişmesi için uygun sosyal beceri eğitimi programları da organize edilmelidir. Öğretmenler sınıf içinde ve sınıf dışında organize edecekleri etkinliklerle öğrencilerin sosyal gelişimlerine katkı sağlamalıdırlar.
- Sosyal beceri eğitimi etkinliklerinin çocukların yaşlarına göre gelişimsel nitelikleri dikkate alınarak planlanmalı, planlama sırasında toplumda

bireylerden beklenen olumlu davranışlar ve kültürel yapıda dikkate alınmalıdır.

- Öğretmenler, çocukların olumlu sosyal davranışlarını izlemeli ve gösterdikleri olumlu sosyal davranışlardan hemen sonra pekiştirme yapmalı ve diğer çocuklar da bu davranışlara özendirmelidirler.
- Sınıflarda ayrı sosyal beceri etkinliği saatleri ders programlarına konabilir. Eğer bu mümkün değilse özellikler sosyal bilgiler dersleri içerisinde sosyal beceri etkinliklerine daha fazla yer verilebilir.
- Çocukların olumlu sosyal davranışlarının geliştirmek kadar çocukların olumsuz sosyal davranışları olan saldırganlık, anti-sosyal ve talepkâr davranışlarının azaltması da önem taşımaktadır. Bu nedenle, çocukların yaşlarına, cinsiyetlerine ve ilgilerine göre sosyal beceri etkinliklerine yönlendirmek çocukların olumsuz sosyal davranışlarının azaltılması içinde etkili olabilir.
- İlköğretim kurumlarında öğrencilerin sosyal becerilerinin geliştirilebilmesi için planlanan eğitim programlarının yaygınlaştırılması öğrencilerin sosyal uyumlarının arttırılmasına katkı sağlayacaktır.
- Öğrencilerin sosyal uyum becerilerinin geliştirilmesi amacıyla verilen eğitimlerin olumlu sonuçlarının kalıcı olmasını sağlamak üzere eğitimlerin tekrarlayan şekilde organize edilmesi ve izleme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi faydalı olacaktır.
- Sosyal beceri eğitimi etkinliklerinin verimliliğinin yükseltilmesi ve öğrencilerin sosyal beceri eğitimleri sonrasındaki kazanımlarının kalıcı olabilmesi amacıyla, öğretmenlere ve ailelere yönelik programların da uygulanması gerekmektedir.
- Sosyal beceri eğitimlerinin başarıya ulaşmasında çocuğun ailesine, okula, öğretmenlerine ve çocuğun yakın çevresine önemli görevler ve sorumluluklar yüklenmektedir. İlk olarak ailelerin çocuklarının sosyal gelişimlerini sağlamaları hususunda ilgili olması ve çocuklarını sosyal beceri etkinliklerine yönlendirmeleri gerekir.

KAYNAKÇA

Akalın Ş. H. (2005). *Büyük Türkçe sözlük* (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Akfırat F. Ö. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi* 1(1), 39-58.

Akkök, F. (1999). İlköğretimde sosyal becerilerin geliş- tirilmesi (Anne baba el kitabı). İstanbul: Özgür Yayınları.

Akkök, F. (1996).*İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi, öğretmen el kitabı*. Ankara: MEB. Basımevi.

Aksoy ve Baran (2010). Review of studies aimed at bringing social skills for children in preschool period Author links open overlay panel. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 9(1), 663-669.

Aktepe, V. (2015). Etkinlik temelli değer eğitiminin öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına etkisi. *Researcher*, 2(2), 17-49.

Aktepe, V. (2015). Etkinliklerle yardımseverlik değer eğitimi (Örnek çalışma). Kitap içinde bölüm, *Değerler Eğitimi*, Ed.M.Gündüz.

Alpa B. A. (1999). *Effectiveness of a social skills training program to enhance the peer relations of low accepted fourth grade children.*(Yüksek Lisan Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Aşkın M. (1986). Sosyal öğrenme kuramı açısından olumlu ve olumsuz sosyal davranışlar. *Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 147-153.

Aydın, İ. (2001). *Yönetsel mesleki ve örgütsel etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Bacanlı, H. (1999). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bakıroğlu C. T. (2013). Sosyalleşme ve kimlik inşası ekseninde sosyal paylaşım ağları. *Akademik Bilişim*, 13(1), 1-8.

Balkaya, F. (2001). Öfke: Temel boyutları, nedenleri ve sonuçları. *Türk Psikoloji Yazıları,*4(7), 21-45.

Barik E., Özsezer M., Sencer B., Yurtal F. (2018). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin sorumluluk alma durumlarının öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi*. 1-15. II. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi, 4-5 Mayıs 2018, Adana-Türkiye, Ed. F. E.İkiz, Ö. T. Kara, Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Başar, H. (2001). Sınıf Yönetimi. Ankara: PEGEM Yayıncılık.

Başaran, İ. E. (1991). *Eğitim psikolojisi modern eğitimin psikolojik temelleri*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.

Baştuğ, M. ve Hiğde, A. (2019). *İlkokul dönemi, temel özellikleri, ilkokul 1. sınıf programı.* Ö. Polat (Ed.), Okula uyum ve erken okuryazarlık eğitimi içinde (s. 83- 104). Ankara: Anı Yayıncılık.

Battistich V., Solomon D., Watson M., Solomon J., Schaps E. (1989). Effects of an elementary school program to enhance prosocial behavior on children's cognitive-social problem-solving skills and strategies. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 10(2), 147-169.

Berkowitz, L. (1972). *Social norms, feelings and other factors affecting helping and altruism. Advances in experimental psychologi* (Vol. 6). New York: Academie Press.

Bilir A. (2005). Characteristics of students in the first grade of primary school and initial teaching of reading and writing. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences*, 38(1), 87-100.

Blanchard, A. L. ve Henle, C. A. (2008). Correlates of different forms of cyberloafing: The role of norms and external locus of control. *Computers in Human Behavior*, 24(3),1067-1084.

Bull, S. L., ve Solity, J. E. (1996). *Classroom management: Principles to practice.* London and New York: Routledge.

Butcher, D. A. (1999). Enhancing social skills through school social work interventions during recess: Gender differences. *Social Work in Education*, 21(4), 249-263.

Butler, S. (1996). *Conspiracy of silence: The trauma of incest*. Volcano Press.

Calp Ş., Karaman E. R., Çavuşoğlu F. (2018). İlkokulda akran ilişkileri: farklı başarı düzeyindeki dördüncü sınıf öğrencileri arkadaş özerklik desteği hissediyor mu?. *Kalem Eğitim Ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 237-265.

Campell S. B.,(2002). Behavior problems in preschool children: Clinical and developmental issues, Guilford Press Belsky. *J. The effects' of infant day care reconsidered. Early Childhood Research Quarterly*, 3(1), 235-272.

Campbell, P., Sperstein, G. N. (1994).*Improving social competence*. Massachutes: Allyn and Bacon.

Carlo, G. ve Randall, B. A. (2001). Are all prosocial behavior equal? A socioecological developmental conception of prosocial behavior. *Advances in Psychology Research*, 2(1), 151-170.

Carlo G. ve Randall B. A. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(1), 31-44.

Chung, C. H. ve Watkings, D. (1995). Evaluating a social skills training program for Hong Kong students. *Journal of Social Psychology*, 135(4), 527-528.

Cohen, J. (1988).*Statistical power analysis for the behavioural sciences.*USA: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers

Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2010). *Anne-baba eğitimi*. Ankara: Kök yayıncılık.

Çalışkan-Ülkü E. ve Demir M. K. (2013). Kitle iletişim araçlarının öğrencilerin sınıf içi davranışlarına etkisi.*The Journal of Academic Social Science Studies,* 6(1), 587-608.

Çelik, E., Tuğrul, B. ve Yalçın, S. S. (2002). Dört-altı yaşlar arasındaki anaokulu çocuklarının duygusal yüz ifadesiyle kendilerini, anne-babalarını ve öğretmenlerini algılaması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 29-39.

Çelik T. (2020). *İnternet bağımlılığı sosyal uyum ilişkisi: ilköğretim örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). T.C. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Çubukçu Z., Gültekin M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig*, 37(1), 155-174.

Dalkılıç, O. S. (2014). *Çalışma hayatında tükenmişlik sendromu: tükenmişlikle mücadele teknikleri*. Nobel Yayıncılık.

Darling-Churchill K. E. ve Lippman L. (2016). Early childhood social and emotional development: Advancing the field of measurement. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 5(4), 1-7.

Deci, R. ve Ryan, R. M. (2014). *Autonomy and need satisfaction in close relationships: Relationships motivation theory*. N. Weinstein, (Ed.), human motivation and interpersonal relationships içinde (53-73). New York: Springer Netherlands, Springer Science+Business Media Dordrecht.

Demirkasımoğlu,N. (2015). Toplum yaşamında kurallar: birey-kural ilişkisi. *ManisaCelal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 138-156.

Demirkaya H. (2012). *Sosyal davranış*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Diken, İ. H., Cavkaytar, A., Batu, S., Bozkurt F. ve Kurtyılmaz, Y. (2008). *The effectiveness of the First Step to Success early intervention program in Turkey: Results of the pilot study.* Paper presented at the meeting of the 32nd Teacher Educators for Children with Behavioral Disorders (TECBD), Tempe, Arizona, USA.

Dirlik, C. (2014). *4+4+4 Eğitim sisteminde 60-66 aylık öğrencilerin okula hazır bulunuşlukta sosyal uyum düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Duman, N. (2000). *Ankara liselerinde çeteye katılma potansiyeli olan öğrenci grupları ve okul sosyal hizmeti.* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.

Dönmezer, S. (1998). *Sosyoloji*. (10.baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım.

Erbay Erinç (2008). *Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerilere sahip olma düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Denizli.

Emiroğlu B. (2017). Değerler eğitiminin gençlerin sağlıklı sosyalleşmelerine etkisi.*International Journal of Eurasian Education and Culture*, 2(3), 115-126.

Ersanlı, K. (2005). *Davranışlarımız: gelişim ve öğrenme*. Samsun: Eser Ofset Matbaacılık.

Fonseca, X., Lukosch, S. ve Brazier, F. (2019). Social cohesion revisited: a new definition and how to characterize it. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 32(2), 231-253.

Gallese, V. (2003). The roots of empathy: the shared manifold hypothesis and the neutral basis of intersubjectivity. *Psychopathology*,36(4):171-180.

Garaigordobil M.(2014). Assessment of the effects of a cooperative play programme for children aged 10–11 years on social adaptation and on the perception that parents, teachers and peers have of children's prosocial behaviours. *Journal for the Study of Education and Development*, 31(3), 303-318.

Gençöz, F. (1998). Uyum psikolojisi. *Ankara Üniversitesi, Kriz Dergisi*. 6(2), 1-7.

Gözler A., Turan B.N., Turan M.B. (2020). Çocuk oyunlarının ilkokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi.* 14(2), 186-201.

Green, A., Preston, J., Janmaat, J. G. (2006). *Education, equality and social cohesion: a comparative analysis*.New York: Palgrave Macmillan.

Gresham, F. M. (1997). Sociai competence and students with behavior disorders: Where have've been, where we are and where we should go. *Education and Treatment of Children*, 20(3), 233-250.

Gresham F. M., Cook C. R., Crews S. D., Kern L. (2004). Social skills training for children and youth with emotional and behavioral disorders: validity considerations and future directions. *Council For Children With Behavioral*

Disorders, 30(1), 32-46. https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/019874290403000101 adresinden erişildi.

Guiraud, P. (2002) *Göstergebilim*. (Çev. M. Yalçın). Ankara: İmge Kitabevi.

Güven, Y., Önder, A., Sevinç, M., Aydın, O., Balat, G., Palut, B. Ve Dibek, E. (2006). *Okulöncesi eğitimi alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. I.Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Hallen, L., Johanson, J., ve Seyed-Mohamed, N. (1991). Interfirm adaptation in business relationships. *The Journal of Marketing*, 55(2), 29-37.https://www.jstor.org/stable/1252235 adresinden erişildi.

Han, S. S., Catron, T., Weiss, B. and Marciel, K. K. (2005). A teacher-consultation approach to social skills training for prekindergartenchildren: Treatment model and short-term outcome effects. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33(6), 681-693.

Hickman, M. J. ve Mai, N. (2015). Migration and social cohesion: Appraising the resilience of place in London. *Population, Space ve Place*, 21(5), 421-432.

Hops, H. (1983). Children's social competence and skills: current research practices and future directions. *Behavior Therapy*, 14(1), 3-18.https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/cocuk-destek-merkezleri-evleri-haklari/ adresinden erişildi.

Işık, M. (2007). *Anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması.* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Işıklar A., Bilgin M., Bilgin M. (2015). İlkokul öğrencilerinin okula sosyal uyum düzeylerinin incelenmesi.*Bitlis Eren Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 29-44.

Jayashankara, P. ve Rajub S. (2020). The effect of social cohesion and social networks on perceptions of food availability among low-income consumers. *Journal of Business Research*, 18(1), 316-323.

Kabasakal Z., Çelik N. (2010). The effects of social skills' training on elementary school students' social adjustment. *Elementary Education Online*, 9(1), 203-212, http://ilkogretim-online.org.tr adresinden erişildi.

Kacir, O. (2015). *Okul öncesi 60-72 aylık dönem çocuğunun sosyal duygusal uyumda eğitsel oyunun etkisi* (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Kalkan S. Ö. (2012). *Türk kültüründe selamlaşma kavramı, bu kavramın (ilköğretim ve ortaöğretim) ders kitaplarına ve ders programlarına yansıtılması.* (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı, Konya.

Kandır, A. ve Tümer, K. (2013). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki beş-altı yaş çocuklarının erken öğrenme becerilerinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları,* 13(7), 45-60.

Kaner, S. (1991). Antisosyal davranış eğilimi envanterinin (ADEE) geliştirilme çalışmaları. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 24(1), 187-194.

Kantzara, V. (2011). The Relation of education to social sohesion. *Social Cohesion and Development*, 6 (1), 37-50.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Karatekin, N., Ekşi, H., Işılak, H., Otrar, M., Koç-Yıldırım, P., ve Durmuş, A. (2012). *Perese değerler eğitimi öğretmen kitabı, yardımseverlik.* Ankara: Nobel Kitabevi.

Kio S. L. ve Negreiros J. (2013). Facebook as an Informal Learning Space Channel: The São José, Macao, Cases. *Learning and Teaching in Computing and Engineering*, 70-76.

Koştaş M. (1987). Sosyalleşme (socialisation).*Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29(1), 329-335.

Köknel Ö. (1994) *İnsanı anlamak*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Köknel, Ö. (2006). *Kaygıdan mutluluğa kişilik* (17. baskı). İstanbul: Akdeniz Yayıncılık.

Kulaksızoğlu, A. (2001). *Ergenlik psikolojisi* (3. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kumru, A., Carlo, G., and Edwards, C.P. (2004). Relational, cultural, cognitive, and affective predictors of prosocial behaviors. *Faculty Publications, Department of Child, Youth, and Family Studies.* 71. https://digitalcommons.unl.edu/famconfacpub/71 adresinden erişildi.

Ladd, G.W. (1996). *Shifting ecologies during the 5-7 year period: Predicting children's adjustment during the transition to grade school.* In A. Sameroff & M. Haith (Eds.) The five to seven year shift: The age of reason and responsibility (363-386). Chicago, IL: University of Chicago Press.

Leech, N. L., Barrett, K. C. ve Morgan, G. A. (2005). SPSS *for intermediate statistics: Use and interpretation*. (2. baskı). Taylor & Francis.

McFall, W.T. (1982). Tooth loss in 100 treated patients with periodontal disease. a longterm study. *Journal of Periodontology*, 53(1), 539-549.

Akdemir, N. ve Ekinci M. (2019). *Birleştirilmiş sınıflı köy okulları için etkinlik kitabı*.MEB, Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü. Ed. S. Akbıyık.

Merrell, K. W. (1993). Using behavior rating scales to assess social skills and antisocial behavior in school settings: *Development of the School Social Behavior Scales. School Psychology Review*, 22(1),115-134.https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02796015.1993.12085641. adresinden erişildi.

Ng, T. K., Wang, K. W. C. ve Chan, W. (2017). Acculturation and cross-cultural adaptation: The moderating role of social support. *International Journal Of İntercultural Relations*, 59(1), 19-30.

Okur, M. (2008). Çocuklar için felsefe eğitim programının altı yaş grubu çocuklarının atılganlık, işbirliği ve kendini kontrolsosyal becerileri

üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ongan N. T. (2013). Sosyal uyum-sosyal sermaye eksenli kalkınma yaklaşımının sınıfsal sonuçlarına ilişkin bir değerlendirme. *Çalışma Ve Toplum*, 36(1), 211-228.

Önder, A., ve Gülay, H. (2010). 5-6 yaş çocukları için okula uyum öğretmen değerlendirme ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Uluslararası Online Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 204-224.

Öner, U.(1999). *Çatışma çözme ve arabuluculuk eğitimi*. (Ed. Y. Kuzgun) İlköğretimde Rehberlik, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Özbesler, C., ve Duyan, V. (2010). Okul ortamlarında sosyal hizmet. *Eğitim ve Bilim*, 34(154), 17-25.

Özbey, S., ve Gözeler, M. (2020). A study on the effect of the social skill education on the academic self respect and problem solving skills of the pre-school children. *International e-Journal of Educational Studies*, 4(8), 176-189.

Özdamar K. (2004) *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. (5. baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.

Özen, Y. (2001).*Yarına kalmak adına sorumluluk eğitimi.* (1. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Özkan A. (2019). *Üniversite öğrencilerinin sosyal uyum düzeyleri ile anlamlı yaşam çabası ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi.*(Yüksek Lisans Tezi). T.C. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Programı, Ankara.

Özkurt Y. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin aile içi iletişimlerinin ve sosyal uyum durumlarının incelenmesi.*(Yüksek Lisans Tezi). T.C. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Rize.

Pahl, K. M. ve Barrett, P.M. (2007). *The development of social-emotional competence in preschool aged children: the fun frıends program*. Professor of Education, The University of Queensland, Psychology Department, Brisbane, Queensland, Australia.

Pekdoğan, S., & Kanak, M. (2019). Okul öncesi eğitimin ilkokul sürecindeki sosyal davranışlara yansıması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *23*(3), 906-917.

Pickens, J. (2009). Socio-emotional programme promotes positive behaviour in preschoolers. *Child Care in Practice*,15(4),261-278.

Rahmatia B., Adibrad N., Tahmasian K., Salehsedghpour B. (2010).The effectiveness of life skill training on social adjustment in children. *Social and Behavioral Sciences*, 5(1), 870-874.

Rohrbeck, C. A. (2003). *Peer relationships, childhood*. T. P. Gullotta, M. Bloom, J. Kotch, C. Blakely, L. Bond, G. Adams, C. Browne, W. Klein ve J. Ramos, (Ed.), Encyclopedia of primary prevention and health promotion içinde (804-808). New York: Klower Academic.

Ruan, Y., Zhu, D. ve Lu, J. (2019). Social adaptation and adaptation pressure among the "drifting elderly" in China: A qualitative study in Shanghai. *The International Journal Of Health Planning And Management*, 34(2), 1149-1165.

Sağlam, M., Vural, L ve Adıgüzel, A. (2007). *Yeni ilköğretim programının uygulanması sürecinde önceki programa göre istenmeyen öğrenci davranışlarının görülme sıklığı*. VI. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu 27-29 Nisan: Bildiriler, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD, 505-510.

Saltalı, N. D. ve Arslan, E. (2011). An investigation of emotional skills of six-year-old children attending nursery school according to some variables. *Educational Research and Reviews*, 6 (7), 536-541.

Samancı,O.,Diş,O (2014). Sosyal Becerileri Zayıf Olan İlkokul Öğrencilerinin Tutum ve Davranışlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Kastamonu eğitim dergisi*, *22*(2), 573-590.

Samancı O., Uçan Z. (2017). Çocuklarda sosyal beceri eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 21(1), 281-288.

Sawyer M. G., MacMullin C., Graetz B. , Said J. A., Clark J. J., Baghurst P. (1997). Social skills training for primary school children: a 1-year follow-up study. *Journal of Paediatr Child Health*, 33(5), 378-383.

Schiefer, D. ve Noll Van der, J. (2017). The Essentials of social cohesion: a literature review. *Social Indicator Research*, 132(1), 579-603.

Segrin C, Givertz M. (2003). *Hand of communication and social interaction skills*. Içinde: Ed. Greene J.O., Burleson B.R. Lawrence Erlbaum Associates Publishers; s. 135-176.

Selçuk, Z. (2010). *Eğitim psikolojisi*. (19. basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Selimhocaoğlu, A. (2004, 6-9 Temmuz). *Drama ve ilköğretimde dramanın önemi*. 13 Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı (ss. 1-5). İnönü Üniversitesi, Malatya.

Solomon D., Watson M. S., Delucchi K. L., Schaps E., Battistich V. (1988). Enhancing children's prosocial behavior in the classroom. *American Educational Research Journal*, 25(4), https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.3102/00028312025004527?download=true adresinden erişildi.

Sprague, J. ve Perkins, K. (2009). Direct and collateral effects of the First Step to Success program. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 11(4), 208-221.

Sukerman, T. (2000). The problems o f the socialization of the upper-grade students o f special schools for children \vith hearing disabilities. *Russian Education and Society, 4*2(5), 56-66.

Şahin, S., Aral, N. (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 55-66.

Şirin, A., Özgen, G., Fatma, A. E., ve Dilek, A. K. (2018). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin aile ilişkilerinin empatik eğilimlerine etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* 48(48), 59-72.

Tapmaz Ç. (2012). *Halk oyunları çalışmalarının ilköğretim beşinci sınıf (10-11 yaş gurubu) öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi üzerine bir inceleme.*(Yüksek Lisans Tezi). T.C. Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Balıkesir.

Taş, S. (2020). Emıle Durkheım'ın Sosyolojik Anlayışında Toplumsal İşbölümü, Sosyolojik Yöntemin Kuralları, Din, Anomi Ve İntihar . Motif Akademi Halkbilimi Dergisi , 13 (29) , 442-449 .

Tomanbay, İ. (1999). Sosyal Çalışma Sözlüğü. Ankara: Selvi Yayınevi.

Tomanbay, İ. (2007). *Sosyal olmak; meslek tartışmaları 3*. Ankara: Sabev Yayınları.

Trower, P. (1982). *Toward a generative model of social skills. A Critugue and synthesis.* In J. P. Curran and P. M. Monti (Eds.), Sozial skills training (pp.399-427). Newyok: Guilford Press.

Turner, F.J. (2005). *Encyclopedia of Canadian social work.* Waterloo, ON, CAN: Wilfrid Laurier University Press.

Uz Baş, A. (2003). *İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda okuyan öğrencilerin sosyal becerileri ve okul uyumu ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.*(Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Vahedi, S., Fathiazar, E., Hasseini-Nasab, S. D, Maghaddam, M. & Kaini, A. (2007). The effect of social skills training ondecreasing the aggression of pre-school children. *Iranian Journal of Psychiatry*, 2(3), 108-114.

Walker, H. M., Seeley, J. R., Severson, H. H., Graham, A. B., Feil, G. E., Serna, L., Golly, M. A. ve Forness, R. S., (2009). A randomized controlled trial of the First Step to Success early intervention demonstration of program efficacy outcomes in a diverse, urban school district. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 17(4), 197-212.

Wong, A. S. K., Li-Tsang C. C. W, P. ve Siu, A. M.H. (2014). Effect of a social emotional learning programme for primary school students. *Hong Kong Journal of Occupational Therapy, 24*56-2463.

Yavuzer, H. (2006). *Ana-baba okulu* (15. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2007). *Çocuk psikolojisi* (27.baskı).İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1984). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, Bilimsel Sorunlar Dizisi.

Yukay-Yüksel, M. (2009). Okul sosyal davranış ölçeklerinin (OSDÖ) Türkçeye uyarlanması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (3), 1605-1650.

Yurtal, F. Yontar, A. (2006). Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinden bekledikleri sorumluluklar ve sorumluluk kazandırmada kullandıkları yöntemler. *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 15(2), 411-424.

Zembat, R. ve Unutkan, Ö. P. (1999). *Okul öncesinde çocuğun sosyal gelişiminde aile katılımının önemi.* İstanbul: Ya-pa Yayınları

Zhang, J., Yan, L., Qiu, H. ve Dai, B. (2018). Social adaptation of Chinese left-behind children: Systematic review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review,* 95(1), 308-315.

Zorbaz, S. D. (2016). *İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okula uyumu: bir model testi.*(Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

EKLER

EK 1: ANKET ÖLÇEĞİ

Cinsiyeti	**Kız**		**Erkek**			
Yaş:		Sınıf:				
Anne Eğitim Düzeyi	Okuma Yazma Bilmiyor	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü
Anne Çalışıyor mu?	Çalışıyor	Çalışmıyor				
Baba Eğitim Düzeyi	Okuma Yazma Bilmiyor	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü
Baba Çalışıyor mu?	Çalışıyor	Çalışmıyor				
Sosyo-Ekonomik Düzey (Aylık Gelir)	4.253 TL	4254 TL ve 5.000 TL arası	5.001 TL ve 6.000 TL arası	6.001 TL ve 7.000 TL arası	7.000 TL ve üzeri	
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	Kendisinden başka 1 çocuk	Kendisinden başka 2 çocuk	Kendisinden başka 3 çocuk	Kendisinden başka 4 çocuk	Kendisinden başka 5 çocuk	Kendisinden başka 6 çocuk

OKUL SOSYAL DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki yargıları okuduktan sonra aşağıdaki sıklık ifadelerinden size uyanı işaretleyiniz.

1: Hiçbir zaman

2: Nadiren

3: Arasıra

4: Sıklıkla

5: Her zaman

Sosyal Yeterlilik	1	2	3	4	5
1. Çeşitli durumlarda diğer öğrencilerle iş birliği yapar.					
2. Değişik sınıf etkinliklerine geçişte zorlanmaz.					
3. Masa başı etkinliklerini uyarılmaya gerek kalmaksızın tamamlar.					
4. İhtiyaçları olduğunda diğer öğrencilere yardım eder.					
5. Grup etkinliklerine ve tartışmalara aktif bir biçimde katılır.					
6. Diğer öğrencilerin problemlerini ve ihtiyaçlarını anlar.					
7. Herhangi bir sorun ortaya çıktığında sakin kalabilir.					
8. Öğretmenlerini dinler ve onların isteklerini yerine getirir.					
9. Diğer öğrencileri etkinliklere katılmaya çağırır.					
10. Uygun bir tavırla, anlamadığı talimatların açıklanmasını ister.					
11. Yaşıtları tarafından beğenilen beceri ya da yetenekleri vardır.					
12. Diğer öğrencileri kabul edici bir tutum içerisindedir.					
13. Ev ödevlerini ve diğer görevlerini bağımsız olarak yapar.					
14. Verilen ödevleri zamanında tanımlar.					
15. Gerekli durumlarda akranları ile uzlaşma gayreti gösterir.					
16. Sınıf kurallarına uyar.					
17. Okuldaki değişik durumlara uygun davranışlar yapar.					
18. İhtiyacı olduğu takdirde uygun bir dille yardım ister.					
19. Değişik özelliğe sahip çok sayıda akranı ile etkileşim halindedir.					
20. Yetenek düzeyine uygun iş üretir.					
21. Yaşıtları ile konuşmaya başlamakta ya da sohbetlere katılma konusunda yeteneklidir.					
22. Diğer öğrencilerin duygularına karşı duyarlıdır.					
23. Davranışlarının, öğretmenleri tarafından düzeltilmesi istendiğinde uyum sağlar.					
24. Öfkelendiği zaman duygularını kontrol eder.					
25. Yaşıtlarının sürdürdüğü bir etkinliğe katılır ve o etkinliğe uyum					

sağlar.	
26. Liderlik yeteneği güçlüdür.	
27. Okulda değişik ortamlarda kendinden beklenen davranışlara uyum sağlar.	
28. Diğerlerinin olumlu özelliklerini över.	
29. Gerektiğinde hakkını arar.	
30. Akranları tarafından etkinliklere katılmak için aranır.	
31. Kendini denetler.	
32. Akranları kendisine saygı duyar.	

OLUMSUZ SOSYAL DAVRANIŞLAR ÖLÇEĞİ

Lütfen aşağıdaki yargıları okuduktan sonra aşağıdaki sıklık ifadelerinden size uyanı işaretleyiniz.

1: Hiçbir zaman 2: Nadiren 3: Arasıra

4: Sıklıkla 5: Her zaman

	1	2	3	4	5
1. Yaşadığı sorunlar için diğer öğrencileri suçlar.					
2. Başkalarının eşyalarını alır.					
3. Öğretmen ya da diğer çalışanlara karşı koyar.					
4. Okul ödevlerinde ya da oyunlarda hile yapar.					
5. Kavgalara girer.					
6. Öğretmenlere ya da diğer çalışanlara yalan söyler.					
7. Diğer öğrencilere sataşır ve onlarla alay eder.					
8. Saygısız ve yüzsüzdür.					
9. Kolay kışkırtılır ve aniden patlar.					
10. Öğretmenleri ve diğer çalışanları önemsemez.					
11. Herkesten daha iyi rol yapar.					
12. Okul eşyalarına zarar verir ve parçalar.					
13. Diğer öğrencilerle paylaşmaz.					
14. Öfkesi, patlaması veya nöbetleri vardır.					
15. Diğer öğrencilerin duygu ve ihtiyaçlarını dikkate almaz.					
16. Öğretmenin ilgisinin devamlı olarak kendi üzerinde olmasını ister.					
17. Diğer öğrencileri tehdit eder, sözel saldırganlık gösterir.					
18. Küfür eder ya da argo kullanır.					
19. Fiziksel olarak saldırgandır.					
20. Yaşıtlarına hakaret eder.					
21. Sızlanır veya şikâyet eder.					
22. Akranlarıyla tartışır veya ağız kavgası yapar.					
23. Kontrol edilmesi zordur.					
24. Diğer öğrencileri tedirgin ve rahatsız eder.					
25. Okulda başını derde sokar.					
26. Devam etmekte olan etkinlikleri bozar.					
27. Palavracıdır ve kendini övmeye bayılır.					
28. Güvenilmezdir.					
29. Diğer öğrencilere karşı zalimdir.					
30. Düşünmeden fevri hareket eder.					
31. Üretken değildir, çok az iş başarır.					
32. Kolayca sinirlendirilebilir.					
33. Diğer öğrencilerden her işinde yardım talep eder.					

EK 2: Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Araştırma Uygulaması İçin İzin Talep Yazısı

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-49835440-199-58217
Konu : Araştırma İzni (Gamze GÖKDEMİR)

ÇANKIRI VALİLİĞİNE
(İl Milli Eğitim Müdürlüğü)

Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı 198311045 numaralı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Gamze GÖKDEMİR, "Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Olduğu Okuldaki Sınıflara Sosyal Uyumlarını Arttırmaya Yönelik Etkinlik Planlama" isimli tez çalışması kapsamında müdürlüğünüze bağlı Korgun İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü Şehit Komiser Veysel Çirişlioğlu ilk okulunda veri toplamak amacı ile çeşitli etkinlikler yapmayı talep etmektedir.

İlgili öğrenciye araştırma konusu kapsamında gerekli kolaylığın gösterilmesini arz ederim.

Prof. Dr. Coşkun POLAT
Enstitü Müdürü

Ek: Araştırma İzni (Gamze Gökdemir)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu : 4I62-0DR6-8D52 Belge Doğrulama Adresi : https://ebyssorgu.karatekin.edu.tr

Adres: Çankırı Karatekin Üniversitesi Rektörlük Ek Hizmet Binası Yeni Mahalle 15 Temmuz Şehitler Bulvarı No:10 Pk:18200 Merkez / Çankırı
Telefon No : 0 376 213 26 26
Fax No :
e-Posta : sbe@karatekin.edu.tr
İnternet Adresi : https://www.karatekin.edu.tr/
Bilgi İçin :İsmail ŞENOL
Teknisyen
Telefon No:4096

EK3: T.C. Çankırı Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Komisyon İnceleme Raporu

T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-57270673-605.01-45340025 09/03/2022
Konu : Araştırma İzni (Gamze ÖZTÜRK)

VALİLİK MAKAMINA

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı 198311045 numaralı öğrencisi Gamze GÖKDEMİR'in "Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Olduğu Okuldaki Sınıflara Sosyal Uyumlarını Arttırmaya Yönelik Etkinlik Planlama" adlı tez çalışmasında kullanacağı veri toplama aracı müdürlüğümüz araştırma izinleri inceleme komisyonu tarafından incelenmiştir. Çalışmanın müdürlüğümüze bağlı Korgun İlçesindeki tüm resmi ilkokul, ortaokul ve imam hatip ortaokulları ile okul idarelerinin uygun gördüğü şekilde yapılması müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Muammer ÖZTÜRK
İl Millî Eğitim Müdürü

EK:
1.Komisyon İnceleme Raporu
2.Görüşme Formu ve Ekleri

OLUR
Şahin BAYHAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : İl Milli Eğitim Müdürlüğü AR- GE Birimi
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Burak KAYNARCI
Telefon No : 0 (376) 213 15 36
Unvan : Öğretmen
E-Posta: arge18@meb.gov.tr
İnternet Adresi: https://cankiri.meb.gov.tr/
Faks:3762131536
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden d0b6-11ee-311e-b2d8-b0bc kodu ile teyit edilebilir.

EK 4: T.C. Çankırı Valiliği, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Makam Oluru

T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-57270673-605.01-45369502 09.03.2022
Konu : Araştırma İzni (Gamze GÖKDEMİR)

DAĞITIM YERLERİNE

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı 198311045 numaralı öğrencisi Gamze GÖKDEMİR'in "Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Olduğu Okuldaki Sınıflara Sosyal Uyumlarını Arttırmaya Yönelik Etkinlik Planlama" adlı tez çalışmasında kullanacağı veri toplama aracı müdürlüğümüz araştırma izinleri inceleme komisyonu tarafından incelenmiştir. Çalışmanın müdürlüğümüze bağlı Korgun İlçesindeki resmi ilkokul, ortaokul ve imam hatip ortaokulları ile okul idarelerinin uygun gördüğü şekilde yapılmasıyla ilgili makam oluru yazımız ekinde gönderilmiştir.

Gereğini arz/rica ederim.

Arif KIRKPINAR
İl Millî Eğitim Müdürü V.

EK:
1.Makam Oluru
2.Görüşme Formu ve Ekleri

DAĞITIM:
1.Çankırı Karatekin Üniversitesi
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)
2. Korgun İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : İl Milli Eğitim Müdürlüğü AR- GE Birimi
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Burak KAYNARCI
Telefon No : 0 (376) 213 15 36
Unvan : Öğretmen
E-Posta: arge18@meb.gov.tr
İnternet Adresi: https://cankiri.meb.gov.tr/
Faks:3762131536
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden c2af-e070-3e6c-b767-0d50 kodu ile teyit edilebilir.

EK 5:MEB, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü İzni

T.C.
KORGUN KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-92863192-605.01-45488909 11.03.2022
Konu : Araştırma İzni (Gamze GÖKDEMİR)

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Çankırı İl Millî Eğitim Müdürlüğünün 09.03.2022 tarih ve 45369502 sayılı yazısı

İlgi yazı ekinde alınan, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı 198311045 numaralı öğrencisi Gamze GÖKDEMİR'in "Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Olduğu Okuldaki Sınıflara Sosyal Uyumlarını Arttırmaya Yönelik Etkinlik Planlama" adlı tez çalışmasında kullanacağı veri toplama aracı müdürlüğümüz araştırma izinleri inceleme komisyonu tarafından incelenmiştir. Çalışmanın müdürlüğünüze bağlı idarelerinin uygun gördüğü şekilde yapılmasıyla ilgili makam oluru yazımız ekinde gönderilmiştir.

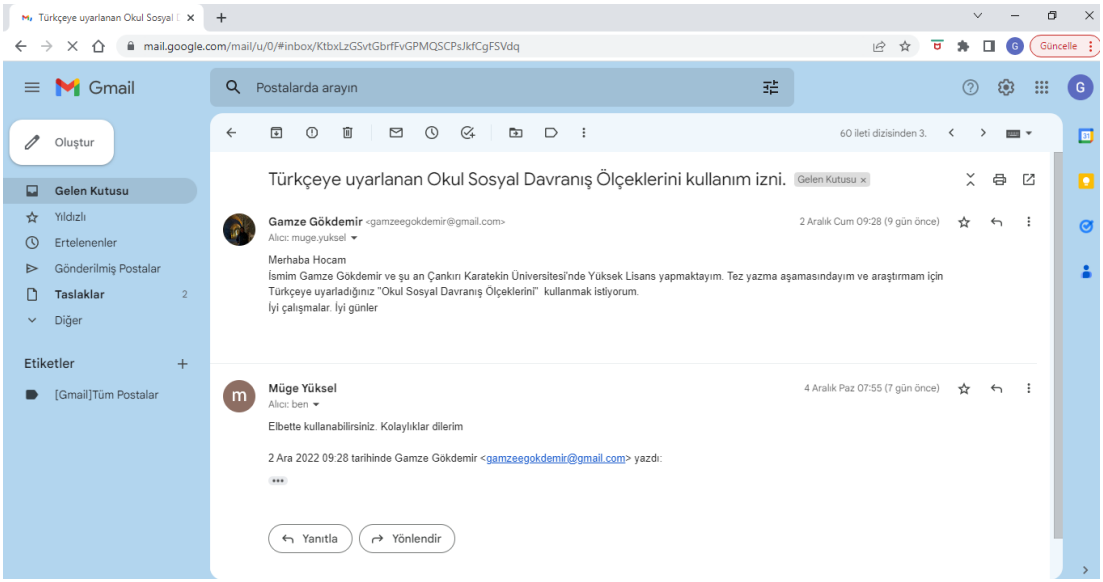
Bilgilerinize arz ederim.

Hüseyin KANTAŞ
İlçe Millî Eğitim Müdürü

EK:
1.Makam Oluru
2.Görüşme Formu ve Ekleri

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Kurşunlu Cad. Hükümet Konağı Kat:2
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Strateji Geliştirme Şubesi Cemal ORAL
Telefon No : 0 (376) 343 15 01
Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
E-Posta: korgun18@meb.gov.tr
İnternet Adresi: korgun.meb.gov.tr Faks:3763432238
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden c428-1a5a-3e59-962b-21f6 kodu ile teyit edilebilir.

EK 6: Ölçek Kullanım İzni.

EK:7 Etik Kurul İzni

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

Toplantı No:	29
Araştırmanın Yürütücüsü:	Gamze Gökdemir
Araştırmanın Başlığı:	İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Uyumlarına Yönelik Hazırlanan Etkinliklerin Sosyal Davranışları Üzerine Etkisi
Karar Tarihi:	15-12-2022
Kurul Görüşü:	Kabul Edilmiştir. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

SONUÇ: Kabul Edilmiştir. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

Başkan
Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ
İMZA

Başkan Yardımcısı
Prof. Dr. Ela Özkan CANBOLAT
İMZA

Üye
Prof. Dr. Gülcihan YILDIRIM
İMZA

Üye
Doç. Dr. Hakan ÇOLAK
İMZA

Üye
Doç. Dr. Bilgehan TEKİN
İMZA

Üye
Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Serap Aslan COBUTOĞLU
İMZA

Üye
Doç. Dr. Haydar KOÇ
İMZA

Çankırı Karatekin Üniversitesi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	Gamze GÖKDEMİR
Doğum Yeri	Çankırı
Doğum Tarihi	20.09.1995

Lisans Eğitim Bilgileri

Lisans	Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji	2017
Lisans	İstanbul Üniversitesi, Çocuk Gelişimi	2022

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar	2012 (Staj) Mutlu Kreş ve Gündüz Bakımevi DERİNCE	2012-2013
	2014(Staj) Karabük Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Sosyal Hizmet ve Engelli Birim Merkezi	2014-2015
	2014 (Yaz Stajı) Nadide Kreş DERİNCE/KOCAELİ	2014
	2015-2016 (Staj) Safranbolu Anaokulu SAFRANBOLU/KARABÜK	2015-2016
	2017 (Staj) İzmit Anadolu Lisesi (Felsefe Grup Öğretmenliği)	2017-2018
	27.07.2017(işe Başlama) Korgun Sevgi Evleri Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu Müdürlüğü (Bakım Personeli)	2017- Devam Ediyor.

Seminer ve Kurslar

2014 Karabük Üniversitesi Uluslararası Bilim Günleri Katılım Belgesi
2015 (4Nisan) "Okul Öncesi Eğitim Programında Çocuk Merkezli Yaratıcı Etkinlikler" konulu seminer. Katılım Belgesi

2015 (23Kasım) İlk ve Acil Yardım Eğitimi. Katılım Belgesi

2015 (28-29Kasım) Doğal Afetler, Arama Kurtarma Ve Yangın Eğitimi. Katılım Belgesi

2015 Karabük Üniversitesi Uluslararası Bilim Günleri

- *2014Bilimsel Düşünce Gelişim Sertifikası*
- *2014 İnovasyon ve Girişimcilik Sertifikası*
- *2016 MEB İşaret Dili Kurs Bitirme Belgesi*
- *2017 MEB Bilgisayar-Microsoft Office (Word, Excel, Powerpoint) Kurs Bitirme Belgesi*

İletişim

e-Posta Adresi	gamzeegokdemir@gmail.com
Adres	Uludağ Mahallesi Sevgi Evleri Caddesi Toki Sitesi Konut Blok No:18/B5 Daire:20 Korgun/ÇANKIRI